

گزارش توجیهی
پیش‌نویس لایحه قانون خط‌مشی، نحوه اداره
و نظارت بر صداوسیما

فهرست مطالب

مقدمه	۴
بخش اول: جایگاه حقوقی صداوسیما پیش از بازنگری قانون اساسی	۸
بند اول: قوانین حاکم بر نحوه اداره صداوسیما	۸
الف) قانون اداره سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱۰/۰۸	۱۰
ب) قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۱/۴/۱۷	۱۲
ج) قانون اساسنامه سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۲/۰۷/۲۷	۱۴
بند دوم: ایرادهای موجود و منجر به بازنگری	۱۷
الف) تداخل وظایف و اختیارات شورا و مدیرعامل	۱۷
ب) مشکلات انتخاب نماینده از قوای مجریه و قضائیه	۱۸
ج) مشکل پاسخگویی	۲۰
د) روشن نبودن نقش رهبری در اداره صداوسیما	۲۰
بخش دوم: جایگاه حقوقی صداوسیما پس از بازنگری قانون اساسی	۲۲
بند اول: اصلاحات اعمال شده در جایگاه حقوقی صداوسیما	۲۲
بند دوم: قوانین مصوب و خلأهای قانونی	۲۳
بخش سوم: آسیب‌شناسی وضع حقوقی موجود	۲۶
بند اول: تمرکز در سیاست‌گذاری، مدیریت و نظارت	۲۶
بند دوم: انحصار و تک‌صدایی	۲۸
بند سوم: نبود حدود محتوایی و نظام مسئولیت (کیفری، مدنی، اخلاقی)	۳۳
بند چهارم: خلط کار ویژه‌های رادیو و تلویزیون‌های عمومی و تجاری	۳۵
بند پنجم: نبود تنظیم‌کننده‌های موضوعی (کودکان، تبلیغات)	۳۸
بند ششم: ابهام در پاسخگویی	۴۱
بند هفتم: ناکارآمدی شورای نظارت	۴۳
بند هشتم: ابهام در بودجه و منابع مالی سازمان	۴۶
بند نهم: تسری فعالیت‌های فرعی سازمان و غلبه آن‌ها بر مأموریت‌های اصلی	۴۹

بند دهم: تشتت و ابهام در قوانین حاکم بر صداوسیما	۴۹
بخش چهارم: وجوه اشتراک و افتراق طرح‌های قانونی راجع به سازمان صداوسیما	۵۲
بند اول: ساختار و ماهیت حقوقی سازمان	۵۴
بند دوم: ارتباط سازمان با رهبری	۵۷
بند سوم: انحصار یا عدم انحصار فعالیت‌های سازمان	۵۹
بند چهارم: سازوکار نظارت بر سازمان	۶۳
بند پنجم: قلمرو فعالیت‌های سازمان	۶۷
بند ششم: سازوکار تأمین بودجه سازمان و منابع مالی	۷۲
بند هفتم: وضعیت فعالیت‌های اقتصادی و غیر رادیو تلویزیونی سازمان	۷۵
بخش پنجم: نکات مهم پیش‌نویس لایحه پیشنهادی «قانون خط‌مشی، نحوه اداره و نظارت بر صداوسیما»	۷۷
بند اول: اهداف لایحه	۷۷
بند دوم: رویکردهای لایحه	۷۷
بند سوم: ساختار لایحه	۷۹
پیوست‌ها:	۸۱
پیوست اول: پیش‌نویس لایحه قانون خط‌مشی، نحوه اداره و نظارت بر صداوسیما	۸۱
پیوست دوم: فهرست قوانین و مقررات غیرمعتبر مرتبط با سازمان صداوسیما	۱۲۰

مقدمه

اداره سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران در قانون اساسی ۱۳۵۸ به صورت شورایی پیش‌بینی شد و سه قانون بر اساس اصل ۱۷۵ قانون اساسی و برای اجرایی کردن آن از تصویب مجلس شورای اسلامی گذشت.

به دلیل بروز مشکلاتی در نحوه اداره شورایی سازمان، امام خمینی (ره) در جریان بازنگری قانون اساسی در سال ۱۳۶۸، خواهان بازنگری در اصل مذکور و پیش‌بینی اداره متمرکز سازمان صداوسیما در قانون اساسی گردیدند. این اصل بر اساس رهنمود کلی امام مورد بازنگری قرار گرفت و با حذف شورای سرپرستی، رئیس سازمان عهده‌دار اداره سازمان زیر نظر شورایی مرکب از نمایندگان قوای سه‌گانه شد. این تغییر بنیادی ایجاب می‌کرد که قوانین و مقرراتی که بر اساس نظام اداره شورایی تصویب شده بودند مورد بازنگری قرار گیرند و قوانین جدیدی در مورد وظایف و اختیارات رئیس سازمان و نحوه نظارت بر طرز کار و فعالیت آن تصویب شود.

با وجود این، به جای تلاش برای تصویب قوانین لازم، در سال ۱۳۷۳ و در نتیجه بروز خلأ قانونی درباره نحوه اداره سازمان و به‌ویژه در مورد حدود وظایف و اختیارات رئیس سازمان و در نتیجه، بروز مسائل و مشکلات قانونی متعدد در نحوه اداره سازمان صداوسیما، رئیس وقت سازمان (دکتر علی لاریجانی) در تاریخ ۱۳۷۳/۲/۲۱ از مقام رهبری تقاضای انتقال کلیه وظایف قانونی شورا به رئیس سازمان را نمودند و رهبری نیز در تاریخ ۱۳۷۳/۵/۹ پاسخ دادند:

«تا وقتی تکلیف این کار به طور قطعی معین نشده است، رئیس سازمان وظایف قانونی شورای سرپرستی سابق را عهده‌دار گردد.»

اکنون بیش از ۲۷ سال از اصلاح قانون اساسی و ۲۲ سال از عهده‌داری وظایف شورای نظارت از سوی رئیس سازمان می‌گذرد و هنوز تکلیف وظایف و اختیارات رئیس سازمان و نحوه اداره سازمان به طور قطعی معین نشده است. در این مدت ۲۷ سال، صرفاً در سال ۱۳۷۰ قانونی مبهم و ضعیف در خصوص نحوه نظارت قوا بر سازمان تصویب شده است که متأسفانه رعایت و اجرا نمی‌شود.

با گذشت زمان، انتقادات از طرز اداره صداوسیما بیشتر شده و ضرورت ابتکار و تدبیر قانونی در این خصوص را برجسته‌تر ساخته است به نحوی که از سال ۱۳۹۰ تاکنون چندین طرح قانونی از سوی جناح‌های مختلف مجلس شورای اسلامی برای تعیین تکلیف نحوه اداره سازمان به ثبت رسیده و بعضاً تا حد تصویب در کمیسیون‌های داخلی نیز پیش رفته است اما هیچ‌کدام از طرح‌های مذکور به دلیل مبتنی نبودن بر کار کارشناسی و مواجه شدن با ایرادهای متعدد حقوقی و فنی، به نتیجه نرسیده‌اند. طرح قانونی اداره سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران ۱۳۸۷، طرح قانونی اداره صداوسیما جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۰، طرح قانونی اداره صداوسیما جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱، طرح قانونی واگذاری مدیریتی شبکه‌های ورزشی صداوسیما ۱۳۹۳ و طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴ از این جمله هستند.

علاوه بر این، با توجه به آسیب‌های فوق در خصوص نحوه اداره سازمان صداوسیما، ابتکارهای متعددی از سوی مراجع مختلف سیاستگذار کشور برای شناسایی و رفع آسیب‌های موجود در خصوص نحوه اداره سازمان صداوسیما صورت گرفته است که مهم‌ترین آن‌ها به شورای عالی انقلاب فرهنگی مربوط می‌شود. این شورا پس از ارزیابی و آسیب‌شناسی فعالیت‌های سازمان صداوسیما^۱ در مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۷/۱۲ با عنوان «راهبردها و راهکارهای ارتقای فعالیت‌های سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران» از سازمان صداوسیما خواست در جهت تقویت

^۱ برخی از انتقادهای شورای عالی انقلاب فرهنگی عبارتند از: ۱. رویکرد تجمل‌گرایی و تبلیغ مصرف‌گرایی در سریال‌های تأثیرگذار و تبلیغات تجاری به چشم می‌خورد که با الگوی مطلوب زندگی خانوادگی و فرهنگ اسلامی ایرانی مغایرت دارد، همچنین در برنامه‌های سازمان صداوسیما به قشر متوسط که اکثریت جامعه را تشکیل می‌دهد، توجه کافی نمی‌شود. ۲. تهیه‌کنندگان برنامه‌های سازمان صداوسیما به ابلاغ و ترویج پیام‌های آموزشی، تربیتی و اعتقادی به صورت ظریف و نامحسوس کمتر توجه نشان داده‌اند. ۳. سازمان صداوسیما در برنامه‌های کارشناسی از صاحب‌نظران و اندیشمندان طراز اول و شناخته‌شده در مجامع علمی و تخصصی کمتر استفاده می‌کند. این امر می‌تواند به نارضایتی نخبگان منجر شود. ۴. بخشی از فرهنگ‌سازی‌های سازمان صداوسیما در حوزه روابط خصوصی و اجتماعی به کاهش حساسیت‌های جامعه در رعایت حدود مسائل شرعی و ترویج گناه دامن زده است. ۵. سازمان صداوسیما در پخش برخی برنامه‌های دینی و مداحی‌ها، برای جلوگیری از ارائه مطالب غیر مستند تلاش چندانی انجام نداده است.

عملکردهای مثبت و اصلاح عملکردهای غلط خود اقدام کند و فهرستی از اقدامات مثبت و منفی سازمان را برشمرد.

با توجه به اینکه هیچ‌کدام از ابتکارهای قانونی مذکور و توصیه‌های سیاستی به نتیجه نرسیده‌اند و از یک‌سو، مشکلات مربوط به خلأها و ابهام‌های قانونی در خصوص نحوه اداره سازمان صداوسیما و نظارت بر آن همچنان باقی است و از سوی دیگر، سازمان روزبه‌روز در صدد است تا گستره فعالیت‌های خود را - به‌ویژه با ادعای انحصار - به حوزه‌های ارتباطی دیگری نظیر بخش‌های ماهواره‌ای و فضای مجازی تسری و توسعه دهد و این امر، تعارض‌ها و چالش‌های حقوقی و قانونی جدی با وظایف و اختیارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، شورای عالی فضای مجازی و بخش خصوصی فعال در این زمینه، پیدا کرده است، لازم است با ابتکار قانونی مناسبی نحوه اداره سازمان صداوسیما روشن شود و به توالی فاسدبی‌قانونی در این زمینه خاتمه داده شود.

بدین منظور، در این گزارش توجیهی، ابتدا جایگاه حقوقی سازمان صداوسیما پیش از بازنگری قانون اساسی و ایرادهای منجر به بازنگری با توجه به سوابق و داده‌های تاریخی به‌ویژه مشروح مذاکرات تدوین قانون اساسی و مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی و نظرهای تفسیری شورای نگهبان، توصیف و تبیین و تحلیل شده و سپس، جایگاه حقوقی صداوسیما پس از بازنگری قانون اساسی (اصل ۱۷۵) مطالعه گردیده و وضع حقوقی ایجاد شده بر اساس آن، آسیب‌شناسی شده است.

تمرکز در سیاستگذاری، مدیریت و نظارت، انحصار و تک‌صدایی، نبود حدود محتوایی، خلط کار ویژه‌های رادیو و تلویزیون‌های عمومی و تجاری، نبود تنظیم‌کننده‌های موضوعی (کودکان، تبلیغات)، ابهام در پاسخگویی، ناکارآمدی شورای نظارت، ابهام در تأمین بودجه و منابع مالی، توسعه فعالیت‌های فرعی سازمان و غلبه آن‌ها بر مأموریت‌های اصلی و سرانجام، تشتت و ابهام قوانین حاکم بر صداوسیما، آسیب‌های حقوقی مهمی هستند که در حال حاضر، متوجه صداوسیما و نظام رادیو و تلویزیونی کشور شده‌اند.

بر این اساس و با هدف رفع این آسیب‌ها، پیش‌نویس لایحه‌ای با عنوان «لایحه قانون خط‌مشی، نحوه اداره و نظارت بر صداوسیما» تهیه شده است و به پایان این گزارش، پیوست شده است. در واقع، فهم اهداف و رویکردها، ساختار و مفاد لایحه پیشنهادی منوط به مطالعه این گزارش است.

بخش اول: جایگاه حقوقی صداوسیما پیش از بازنگری قانون اساسی

بند اول: قوانین حاکم بر نحوه اداره صداوسیما

قانون اساسی جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۵۸ در اصل ۴۴ مالکیت رادیو و تلویزیون را در انحصار دولت^۲ و در اصل ۱۷۵ نیز اداره رسانه‌های گروهی (رادیو و تلویزیون) را زیر نظر قوای سه‌گانه قرار داد و تعیین جزئیات آن‌ها را به قانون عادی واگذار کرد. اصل ۱۷۵ مقرر کرد:

«در رسانه‌های گروهی (رادیو و تلویزیون) آزادی انتشارات و تبلیغات طبق موازین اسلامی باید تأمین شود. این رسانه‌ها زیر نظر مشترک قوای سه‌گانه قضائیه، مقننه و مجریه اداره خواهد شد. ترتیب آن را قانون معین می‌کند.»

چند نکته در خصوص اصول مذکور قابل توجه است:

نکته اول اینکه، همان‌طور که ملاحظه می‌شود قانون اساسی در اصل ۴۴ به تصریح از مالکیت «رادیو و تلویزیون» و در اصل ۱۷۵ از عبارت «رسانه‌های گروهی (رادیو و تلویزیون)» سخن گفته است. با وجود این، در طول زمان، مدیران سازمان صداوسیما همواره تلاش کرده‌اند تا ابتدا «سازمان صداوسیما» را جایگزین «رادیو و تلویزیون» و سپس «امر صداوسیما» را جایگزین «سازمان صداوسیما» کنند.

در زمان تصویب قانون اساسی، قانون تشکیل رادیو و تلویزیون ملی ایران مصوب ۱۳۵۰، ساختار و نحوه اداره این سازمان را مشخص می‌کرد. در این قانون، از «سازمان رادیو و تلویزیون ملی ایران»

^۲ اصل ۴۴: «نظام اقتصادی جمهور اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی منظم و صحیح استوار است. بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه‌آهن و مانند این‌ها است که به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است. تفصیل ضوابط و قلمرو و شرایط هر سه بخش را قانون معین می‌کند.»

سخن رفته بود. استفاده از اصطلاح «صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران» یک سال پس از تصویب قانون اساسی و نخستین بار در «قانون اداره سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران» مصوب ۱۳۵۹/۱۰/۰۸ به کار رفت و سپس با اصلاح اصل ۱۷۵ قانون اساسی در اصل مذکور وارد شد و استفاده از آن در متون تقنینی رایج شد. به تدریج و با گسترش استفاده از فناوری‌های صوت و تصویر جدید، ابهامات زیادی در مورد مفهوم و مصادیق «صداوسیما» ی مذکور در این اصل پیدا شد. از همین رو، «قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی» در سال ۱۳۸۴، به جای اصطلاح «صداوسیما»، از اصطلاح «رادیو و تلویزیون» استفاده کرد^۳ و به شبهه‌های دوگانگی این دو اصطلاح، صحنه گذاشت.

نکته دوم اینکه، اصل ۴۴ قانون اساسی به انحصاری بودن مالکیت دولت بر رادیو و تلویزیون تصریح می‌کند. یعنی بخش تعاونی و بخش خصوصی را از تملک رادیو و تلویزیون محروم می‌کند. با وجود این، منظور از دولت را مشخص نمی‌کند. شورای نگهبان در تفسیرهای خود از اصل ۱۷۵، منظور از دولت را همان سازمان صداوسیما دانسته است. در حالی که نص اصل ۴۴ از «دولت» به معنای عام کلمه سخن می‌گوید و نه از سازمان صداوسیما. بر همین اساس، برخی معتقد هستند که طبق اصل ۴۴، سایر بخش‌های دولت از داشتن رادیو و تلویزیون منع نشده‌اند.

نکته سوم اینکه، با توجه به مشروح مذاکرات تصویب ذکر «آزادی انتشارات و تبلیغات»^۴ در اصل ۱۷۵ حاکی از آن است که در آن زمان، رسانه‌های گروهی و رادیو تلویزیون، ابزار تبلیغاتی دولت قلمداد می‌شدند و به‌ویژه، منظور از «تبلیغات»، شناسایی نقش تبلیغاتی حوزه علمیه قم و رهبری و اعمال اصل امر به معروف و نهی از منکر در رسانه‌ها بوده است.

^۳ ماده ۲ این قانون می‌گوید: فعالیت‌های اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران شامل تولید، خرید یا فروش کالاها یا خدمات به سه گروه زیر تقسیم می‌شود: ... گروه سه- فعالیت‌ها، مؤسسات و شرکت‌های مشمول این گروه عبارتند از: ... (۱) رادیو و تلویزیون.

^۴ صورت مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، جلسه پنجاه و یکم تا شصت هفتم، جلسه شصت و یکم، ص ۱۶۸۲-۱۶۸۸.

نکته آخر اینکه، اصل ۱۷۵ قانون اساسی، اداره رسانه‌های گروهی (راديو و تلویزیون) را به صورت جمعی و به عهده سه قوه گذاشته و مقرر کرد که ترتیب آن را قانون معین می‌کند. بر همین اساس، سه قانون مهم با عناوین «قانون اداره سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران» در تاریخ ۱۳۵۹/۱۰/۰۸، «قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران» در تاریخ ۱۳۶۱/۴/۱۷ و «قانون اساسنامه سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران» در تاریخ ۱۳۶۲/۰۷/۲۷ به تصویب رسیدند. در ادامه، نکات مهم این قوانین توضیح داده می‌شوند.

الف) قانون اداره سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱۰/۰۸

این قانون منظور از «اداره زیر نظر قوای سه‌گانه» را روشن کرد: «هر یک از قوای سه‌گانه تعیین و به صورت شورای سرپرستی سازمان را اداره خواهند نمود» (ماده ۱). همچنین، نحوه انتخاب نماینده هر یک از قوای سه‌گانه را به ترتیب زیر مقرر کرد (ماده ۲):

«الف- نماینده قوه قضائیه، به وسیله شورای عالی قضایی با اکثریت مطلق آرا.

ب- نماینده قوه مجریه، بر اساس اصل ۱۲۶ قانون اساسی توسط هیأت دولت تعیین و به اطلاع رئیس‌جمهور می‌رسد.

ج- نماینده قوه مقننه، داوطلبان واجد شرایط از مجلس یا به معرفی یکی از نمایندگان از خارج ۵ روز پس از اعلام مجلس خود را به کمیسیون ارشاد معرفی و کمیسیون اسامی آنان را به مجلس تسلیم، یک نفر با اکثریت مطلق آراء انتخاب می‌شود».

در این قانون، سیاست‌گذاری کلان سازمان صداوسیما و نیز نظارت مستقیم و فعال بر همه امور اجرایی سازمان در صلاحیت شورای سرپرستی قرار گرفت. ماده ۵ قانون مذکور، وظایف زیر را صریحاً بر عهده این شورا قرار داد:

۱. تهیه، تنظیم و تصویب اساسنامه سازمان صداوسیما و آیین‌نامه داخلی آن؛

۲. تنظیم خط‌مشی کلی سازمان و اصول برنامه‌ها؛

۳. تعیین مدیرعامل با اکثریت آراء از افراد خارج از خود؛

۴. بررسی و تأیید بودجه سالانه پیشنهادی از سوی مدیرعامل؛

۵. نظارت مستقیم و فعال بر امور جاری سازمان و برنامه‌ها^۵ و حضور در سازمان به منظور جوابگویی در برابر مسئولیت‌های محوله و اقدام فوری برای جلوگیری از تخلفات و انحرافات از طریق مدیرعامل؛

۶. رسیدگی به شکایات و پاسخ به آن‌ها و اقدام فوری برای رفع نواقص.

قانون مذکور، شرایط مدیرعامل و معاونان سازمان را نیز مشخص نموده و مدیرعامل را مسئول اجرای مصوبات شورای سرپرستی دانست. به موجب ماده ۸ این قانون، اجرای مصوبات شورای سرپرستی و اداره امور جاری سازمان، مشتمل بر تهیه طرح‌ها و برنامه‌ها و اجرای آن‌ها و استخدام و نصب و عزل معاونان و کارکنان، به عهده مدیرعامل گذاشته شد.

سرانجام اینکه، ماده ۹ قانون مذکور، مدیرعامل را در برابر شورای سرپرستی مسئول و پاسخگو دانست.

درواقع، این قانون برای مدیرعامل سازمان صرفاً نقش اجرایی قائل شد و مسئولیت تصمیم‌گیری را به عهده شورای سرپرستی قرار داد. همین امر بعدها عامل اختلاف بین مدیرعامل و شورای سرپرستی شد.

^۵ از جهت انطباق با در جهت نشر اسلام و تقویت ایمان و بالا بردن آگاهی مردم نسبت به معارف اصیل اسلامی و اهداف و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با رعایت کامل موازین اسلامی و قانون اساسی و سیاست کلی فرهنگی، اداری، اقتصادی، نظامی و سیاست خارجی کشور.

شورای سرپرستی، به موجب قانون مذکور، در سال ۱۳۶۱، لایحه قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیما و در سال ۱۳۶۲، لایحه قانون اساسنامه سازمان صداوسیما را با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی^۶ به مجلس شورای اسلامی تقدیم کرد که هر دو لایحه به تصویب رسید.

ب) قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۱/۴/۱۷

مقدمه قانون اساسی نقش خاصی برای وسایل ارتباط جمعی از جمله رادیو و تلویزیون قائل شده و مقرر کرده است که:

«وسائل ارتباط جمعی (رادیو تلویزیون) باید در جهت روند تکاملی انقلاب اسلامی و در خدمت اشاعه فرهنگ اسلامی قرار گیرد و در این زمینه از برخورد سالم اندیشه‌های متفاوت بهره جوید و از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضد اسلامی جداً پرهیز کند».

درواقع، مقدمه و اصل ۱۷۵ قانون اساسی، رادیو و تلویزیون را در طول حکومت و به مثابه ابزار آن تعریف کرده است و در ادامه همین نگاه، قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران تصویب شده است. در مقدمه این قانون، در خصوص علت تصویب آن چنین آمده است که: «

نظر به اینکه خط حاکم بر صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران باید با توجه به اهداف نظام جمهوری اسلامی ایران و نقش این رسانه همگانی تعیین شود، مواد زیر به عنوان اصول عام و کلی خط‌مشی این سازمان اعلام می‌گردد».

بدینسان، این قانون، اهداف کلی سازمان صداوسیما را تعیین نموده و مقرر می‌کند که برای حرکت در جهت اهداف یاد شده صداوسیمای جمهوری اسلامی باید اصول پایه‌ای را بپذیرد و آن را سرلوحه کلیه برنامه‌های خود قرار دهد. این اصول در ۶۵ ماده و نه فصل با عناوین اصول کلی،

^۶ اصل ۷۴: لوایح قانونی پس از تصویب هیات وزیران به مجلس تقدیم می‌شود و طرح‌های قانونی به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان، در مجلس شورای اسلامی قابل طرح است.

مسائل خبری، مسائل عقیدتی و برنامه‌های فرهنگی، برنامه‌های اجتماعی، برنامه‌های سیاسی، خطوط کلی در زمینه‌های اقتصادی، امور اداری، و سرانجام، امور نظامی تشریح شده‌اند که عمدتاً جهت‌گیری برنامه‌سازی‌ها و محتوای پیام را مورد توجه قرار داده‌اند.

حاکمیت اسلام و روح انقلاب و قانون اساسی بر کلیه برنامه‌ها و تحقق بخشیدن به بینش مقام رهبری به عنوان ولی‌فقیه در تمامی ابعاد آن در برنامه‌ها از جمله اصول کلی مقرر در این قانون است.

این قانون تنها قانونی است که از صداوسیما به عنوان «رسانه همگانی» یاد کرده و در مواد متعددی بر تعلق رادیو و تلویزیون به مردم ایران و ملی و عمومی بودن آن به مفهوم دقیق کلمه تأکید کرده است. تأکید بر ملی بودن در مشروح مذاکرات خبرگان قانون اساسی نیز از زبان نمایندگان مختلف شنیده می‌شود و کاملاً مشهود است. دو ماده مهم در این خصوص ذکر می‌شود:

ماده ۷ قانون مذکور تصریح می‌کند که: «صداوسیمای جمهوری اسلامی متعلق به تمامی ملت است و باید منعکس‌کننده زندگی و احوال تمامی اقوام و اقشار مختلف کشور باشد. بدیهی است که در این میان، تکیه اصلی باید بر اکثریت‌های اعتقادی (مسلمانان)، اقتصادی (مستضعفان) و سنی (کودکان و نوجوانان) باشد».

ماده ۱۵ نیز صداوسیما را نه بوق دولت بلکه بوق ملت دانسته و تصریح می‌کند که: «صداوسیمای جمهوری اسلامی زبان گویای ملت و چشم و گوش حساس کشور است. از این رو، وظیفه دارد خواست‌ها، نیازها و مشکلات مردم را به اطلاع مسئولین برساند و مردم را در جریان کامل فعالیت‌ها، برنامه‌ها، پیشرفت‌ها و مشکلات نهادهای قانونی کشور قرار دهد و در جهت برقراری تفاهم و ارتباط هر چه عمیق‌تر مسئولین و اقشار مختلف مردم تلاش نماید».

جالب است که در این قانون، هیچ‌گونه اشاره‌ای به جواز فعالیت سازمان در زمینه تبلیغات تجاری یا مبادرت سازمان به فعالیت‌های اقتصادی نشده است.

ج) قانون اساسنامه سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۲/۰۷/۲۷

قانون اساسنامه سازمان صداوسیما نیز با آنکه سه سال پس از قانون نحوه اداره تصویب شد و می‌توانست مشکلات و ایرادهایی را که در طی این مدت از اداره شورایی سازمان آشکار شده بود به نحوی برطرف کند عمدتاً آنچه را که در قانون نحوه اداره آمده بود بازگو و تبیین کرد.

ماده ۵ این قانون ابهام موجود در خصوص نحوه انعکاس نظرات قوای سه‌گانه در شورای سرپرستی را تا حدودی از میان برد و اعلام کرد که:

«نظرات قوه مقننه از طریق رئیس مجلس و نظرات قوه مجریه از طریق رئیس‌جمهور و نظرات قوه قضائیه از طریق رئیس دیوان عالی کشور به شورای سرپرستی منتقل خواهد شد».

ماده ۷ نیز تأسیس فرستنده و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی در هر نقطه کشور را در انحصار سازمان دانست و تأکید کرد که چنانچه اشخاص حقیقی یا حقوقی اقدام به تأسیس یا بهره برداری از چنین رسانه‌هایی کنند از ادامه کار آنان جلوگیری به عمل آمده و تحت تعقیب قانونی قرار خواهند گرفت.

این قانون، سازمان صداوسیما را جانشین قانونی «سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران سابق» در مورد کلیه حقوق و تعهدات آن اعلام کرد (ماده ۸).

در قانون نحوه اداره سازمان، ارکان سازمان به طور ضمنی آمده بود ولی در این قانون به آن تصریح شد و شورای سرپرستی و مدیرعامل دو رکن سازمان اعلام شد. همچنین، وظایف و اختیارات کلی مندرج در قانون نحوه اداره در این قانون دقیق‌تر و با تفصیل بیشتر بیان شد. در مجموع، این قانون وظایف و اختیارات شورای سرپرستی را تقویت کرد. برخی از وظایف و اختیاراتی که این قانون برای شورای سرپرستی ذکر کرد عبارتند از (ماده ۱۶):

۱. اصلاح خط‌مشی کلی و اساسنامه سازمان و اصول برنامه‌ها با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی.
۲. تهیه و تصویب نمودار تشکیلاتی واحدها، معاونت‌ها و مدیریت‌های مندرج در این قانون و شرح وظایف و مسئولیت‌های آن.

۳. تعیین چهارچوب برنامه‌ها و تصویب طرح‌ها و برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی بر اساس خط‌مشی مصوب مجلس شورای اسلامی و ایجاد هماهنگی لازم در زمینه سیاست تبلیغاتی داخلی و خارجی با مقامات مسئول کشور.

۴. انتخاب بازرس (حسابرس).

۵. بررسی و تصویب آئین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری و استخدامی سازمان و شرکت‌های تابعه.

۶. بررسی و تصویب گزارش سالانه عملیات، ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت‌های تابعه.

۷. بررسی و تصویب اساسنامه شرکت‌ها و مؤسسات تابعه.

ماده ۲۰ این قانون، پنج واحد برای انجام مسئولیت‌های قانونی شورای سرپرستی پیش‌بینی کرد که عبارتند از:

«الف) واحد طرح و برنامه که شورا را در تعیین سیاست‌های برنامه‌ای و بررسی و تصویب کلیه طرح‌های پیشنهادی رادیویی و تلویزیونی یاری می‌دهد.

ب) واحد سیاسی که شورا را در تعیین خط‌مشی‌های مقطعی و ترسیم خطوط سیاسی خبر، تحلیل‌ها و برنامه‌های سیاسی و نظارت بر اجرای آن یاری می‌دهد.

ج) واحد نظارت و ارزشیابی که مسئولیت ارزشیابی و نظارت بر برنامه‌ها از جهت انطباق آن‌ها با خط‌مشی کلی و سیاست‌های تعیین‌شده را به عهده دارد.

د) واحد تشکیلات که مسئول تهیه، تنظیم و بررسی تشکیلات، شرح وظایف واحدها و کارکنان، آئین‌نامه‌ها و نظامنامه‌های سازمان و تقدیم آن به شورای سرپرستی است.

ه) واحد بازرسی که مسئول نظارت بر امور جاری سازمان و رسیدگی به شکایات داخل یا خارج سازمان است.

قانون مذکور، در خصوص وظایف و اختیارات مدیرعامل همان وظایف مقرر در قانون اساسنامه را تکرار کرد و تنها یک حکم جدید به قانون نحوه اداره افزود: ایجاد هماهنگی و انسجام بین کلیه

واحد‌ها و مراکز سازمان (بند ۳ ماده ۱۷). نوآوری مهم این قانون آن بود که شش معاونت برای انجام وظایف مدیرعامل پیش‌بینی کرد (ماده ۲۱):

«۱. معاونت امور برنامه‌ها که مسئولیت تهیه کلیه طرح‌ها و برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی و ارائه آن به واحد طرح و برنامه و نیز تولید و پخش آن را به عهده دارد.

۲. معاونت سیاسی که مسئولیت تهیه، تنظیم و پخش اخبار و گزارش‌ها و ارائه تفسیر و تحلیل‌های سیاسی را به عهده دارد. این معاونت کلیه سیاست‌های خبری خود را از واحد سیاسی دریافت می‌کند.

۳. معاونت آموزشی که مسئولیت تربیت نیروی انسانی مورد نیاز سازمان از طریق دانشکده صداوسیما، پشتیبانی برنامه‌ای از طریق فعالیت‌های فرهنگی و انتشاراتی و همچنین بازآموزی کارکنان را به عهده دارد.

۴. معاونت فنی که مسئولیت انجام کلیه امور مربوط به تجهیزات فنی سازمان شامل تهیه و تأمین وسائل و دستگاه‌های فنی، نگهداری و تعمیرات، گسترش پوشش رادیویی و تلویزیونی در داخل و خارج کشور و بالا بردن کیفیت صدا و تصویر را به عهده دارد.

۵. معاونت مالی و اداری که مسئولیت تنظیم و اجرای بودجه، تأمین نیروی انسانی، امور اداری، حقوقی، خدمات و امور رفاهی و نیز ایجاد هماهنگی بین آن‌ها را به عهده دارد.

۶. معاونت برون‌مرزی که مسئولیت تهیه طرح‌های رادیویی و تلویزیونی برون‌مرزی و ارائه آن به واحد طرح و برنامه جهت تصویب و نیز تولید و پخش صداوسیمای برون‌مرزی را به عهده خواهد داشت».

بدین ترتیب، پرسش آن است که آیا شورای سرپرستی یا مدیرعامل، اختیار قانونی برای ایجاد معاونت جدید یا حذف معاونت‌های موجود را دارند؟ با توجه به اینکه، ماده ۱۶ این قانون، صرفاً «تهیه و تصویب نمودار تشکیلاتی واحد‌ها، معاونت‌ها و مدیریت‌های مندرج در این قانون و شرح وظایف و مسئولیت‌های آن» را به عهده شورای سرپرستی گذاشته است نه ایجاد یا حذف معاونت‌ها را، پاسخ قطعاً منفی است. در نتیجه، در حال حاضر که رئیس سازمان، اجرای وظایف و اختیارات

شورای سرپرستی را بر عهده دارد نمی‌تواند اختیاری بیش از شورا داشته باشد و معاونت جدیدی ایجاد کند یا معاونتی را منحل کند. این اقدامات، مستلزم اصلاح قانون است.

بند دوم: ایرادهای موجود و منجر به بازنگری

در نظم مبتنی بر قانون اساسی ۱۳۵۸ و قوانین مبتنی بر آن، چهار ایراد عمده در خصوص وضعیت حقوقی سازمان صداوسیما وجود داشت که منجر به بازنگری در این نظم شد: تداخل وظایف شورای سرپرستی و مدیرعامل، مشکلات مربوط به نمایندگی از جانب قوای سه‌گانه، مشکل پاسخگویی و روشن نبودن نقش رهبری در اداره سازمان.^۷

الف) تداخل وظایف و اختیارات شورا و مدیرعامل

مهم‌ترین ایراد مطرح در مورد اداره سازمان صداوسیما بر اساس اصل ۱۷۵ قانون اساسی بروز تداخل بین وظایف و اختیارات شورای سرپرستی و مدیرعامل و موازی کاری بین این دو بود. شورای سرپرستی به موجب اختیارات قانونی‌اش در همه امور سازمان ورود می‌کرد و تشکیلات لازم برای کنترل امور خرد و کلان سازمان را نیز در اختیار داشت. به همین دلیل، گاهی در خصوص انتخاب معاونان و مسئولان واحدهای سازمان، نیروی مورد نظر مدیرعامل مورد تأیید شورا قرار نمی‌گرفت و نیروی مورد نظر شورا، مورد تأیید مورد عامل واقع نمی‌شد. در نتیجه، برخی معاونت‌ها و واحدهای سازمان بدون مسئول بود یا مسئول ضعیف داشت. دوگانگی در تصمیم‌گیری‌های اداری عملاً به ایجاد دو مدیر برای سازمان منجر شده بود. در این میان، به‌ویژه مدیرعامل، شورا را به دخالت در امور اداری و ممانعت از انجام وظایف مدیرعاملی متهم می‌کرد و در چند مورد نیز در پی اقدامات و تصمیمات شورا و بروز اختلاف با شورا، اختلاف پیش‌امام (ره) برده شد.

^۷ صورت مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، جلسه ۲۴-۱۵، ص ۵۴۸ به بعد.

به همین دلیل، یعنی به دلیل بروز اختلاف‌های متعدد بین شورای سرپرستی و مدیرعامل، امام در نامه‌ای که برای بازنگری در قانون اساسی نوشتند، ایجاد تمرکز در مدیریت سازمان صداوسیما را یکی از موارد چهارگانه بازنگری اعلام کردند.

ب) مشکلات انتخاب نماینده از قوای مجریه و قضائیه

همان‌طور که در بالا گفته شد قانون اداره سازمان صداوسیما مصوب ۱۳۵۹/۱۰/۰۸ اعلام کرد که هر یک از قوا یک نماینده تعیین و به صورت شورایی سازمان را اداره خواهند نمود و نحوه انتخاب نماینده هر یک از قوای سه‌گانه را به ترتیب زیر مقرر کرد:

«نماینده قوه قضائیه، به وسیله شورای عالی قضایی^۸ با اکثریت مطلق آرا» و «نماینده قوه مجریه، بر اساس اصل ۱۲۶ قانون اساسی^۹ توسط هیأت دولت تعیین و به اطلاع رئیس‌جمهور می‌رسد».

با توجه به اینکه در آن زمان طبق اصل ۶۰ قانون اساسی، اعمال قوه مجریه از طریق رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر پیش‌بینی شده بود در صورت وجود اختلاف بین دیدگاه‌های نخست‌وزیر (به عنوان معرفی‌کننده نماینده) و رئیس‌جمهور (به عنوان تأییدکننده انتخاب هیأت وزیران) - که در آن زمان، کم‌وبیش چینی اختلافی وجود داشت -، پرسش این بود که نماینده قوه مجریه باید نمایندگی دیدگاه کدام یک را بر عهده داشته باشد؟ همین وضعیت در خصوص شورای عالی قضایی وجود داشت. در نتیجه، حتی پس از معرفی نمایندگان، نحوه ارتباط بین آن‌ها و نهادهای انتخاب‌کننده

^۸ در آن زمان، اصل ۱۵۷ مقرر می‌داشت: «به منظور انجام مسئولیت‌های قوه قضائیه شورایی به نام شورای عالی قضایی تشکیل می‌گردد که بالاترین مقام قوه قضائیه است و ...». اصل ۱۵۸ نیز تصریح می‌کرد که: «شورای عالی قضایی از پنج عضو تشکیل می‌شود: ۱. رئیس دیوان عالی کشور. ۲. دادستان کل کشور. ۳. سه نفر قاضی مجتهد و عادل به انتخاب قضاة کشور. اعضای این شورا برای مدت پنج سال و طبق قانون انتخاب می‌شوند و انتخاب مجددشان بلامانع است. شرایط انتخاب شونده و انتخاب‌کننده را قانون معین می‌کند».

^۹ اصل ۱۲۶ نیز مقرر می‌کرد: «تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت پس از تصویب هیأت وزیران به اطلاع رئیس‌جمهور می‌رسد و در صورتی که آن‌ها را بر خلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیأت وزیران می‌فرستد».

روشن نبود: مثلاً معلوم نبود که چه کسی باید در مسائل روز، نظرات قوه را به نماینده و شورا منتقل می‌کرد؟

در همان زمان (۱۳۵۹)، رئیس‌جمهور وقت به این قانون از باب نظارت بر اجرای قانون اساسی ایراد گرفت و طی نامه‌ای به شورای نگهبان اعلام کرد که:

«قانون اداره صداوسیما جمهوری اسلامی ایران که مورد تأیید آن شورا قرار گرفته به جهت و دلایل زیر مخالف قانون اساسی است:

۱. طبق اصل ۱۷۵ قانون اساسی رسانه‌های گروهی (رادیو و تلویزیون) زیر نظر مشترک قوای سه‌گانه قضائیه (شورای عالی قضائی) مقننه و مجریه اداره خواهد شد.
۲. طبق اصل ۶۰ اعمال قوه مجریه از طریق رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر و وزرا است.
۳. به موجب اصل ۱۱۳ رئیس‌جمهور ریاست قوه مجریه و تنظیم روابط قوای سه‌گانه و مسئولیت اجرای قانون اساسی را بر عهده دارد.

در بند ب ماده (۲) قانون اداره صداوسیما جمهوری اسلامی ایران برای رئیس‌جمهوری اسلامی ایران، برای رئیس‌جمهوری که اعمال‌کننده قوه مجریه و تنظیم‌کننده قوای سه‌گانه و مسئول اجرای قانون اساسی است در انتخاب نماینده قوه مجریه حقی قائل نشده و فقط مقرر داشته‌اند نماینده قوه مجریه از طرف هیأت دولت تعیین و بر اساس اصل ۱۲۶ به اطلاع رئیس‌جمهور می‌رسد. در حقیقت قوه مجریه را تجزیه کرده و فقط به قسمتی از آن قوه (هیأت وزیران) حق تعیین نماینده داده‌اند. نماینده منتخب به جای آنکه طبق مدلول اصل ۱۷۵ نماینده تمام قوه مجریه باشد، نماینده قسمتی از آن است. اصل ۱۲۶ هم که راجع به تصویب‌نامه و آئین‌نامه‌های صادره از طرف هیأت‌وزیران است ارتباطی به موضوع اصل ۱۷۵ ندارد (خاصه که ضمانت اجرایی هم برای آن مقرر نگردیده است).

در سال ۱۳۶۲ قانون اساسنامه صداوسیما این ابهام را از نظر قانونی تا حدودی از میان برد و اعلام کرد که:

«نظرات قوه مقننه از طریق رئیس‌مجلس و نظرات قوه مجریه از طریق رئیس‌جمهور و نظرات قوه قضائیه از طریق رئیس‌دیوان عالی کشور به شورای سرپرستی منتقل خواهد شد».

با وجود این، در عمل، ایراد همچنان باقی ماند.

ج) مشکل پاسخگویی

با توجه به اداره شورایی سازمان صداوسیما، مشخص نبود که چه شخص یا نهادی باید در قبال عملکرد آن پاسخگو باشد؟ قانون اداره صداوسیما، یکی از وظایف شورا را «نظارت مستقیم و فعال بر امور جاری سازمان و برنامه‌ها و حضور در سازمان به منظور جوابگویی در برابر مسئولیت‌های محوله و اقدام فوری برای جلوگیری از تخلفات و انحرافات از طریق مدیرعامل» ذکر کرده بود. با وجود این، برای خود شورا به عنوان یک واحد جمعی، پاسخگویی در برابر مجلس شورای اسلامی یا رهبری پیش‌بینی نشده بود. همچنین، پاسخگویی اعضای شورا در برابر قوای خود نیز مقرر نشده بود. از طرف دیگر، مدیرعامل هم خود را مجری تصمیمات شورا می‌دانست و بنابراین، مسئولیتی جز در خصوص نحوه اجرا نمی‌توانست داشته باشد. در نتیجه، پاسخگویی بیرونی از سوی سازمان صداوسیما، قانوناً پیش‌بینی نشده بود و عملاً نیز ممکن نبود.

د) روشن نبودن نقش رهبری در اداره صداوسیما

در زمان تصویب اصل ۱۷۵ برخی از نمایندگان مجلس بررسی نهایی قانون اساسی تأکید داشتند که وجود نماینده‌ای از رهبری در سازمان صداوسیما به‌ویژه در ترکیب شورای سرپرستی لازم است چرا که رسالت تبلیغاتی سازمان باید زیر نظر رهبری هدایت شود. در نقطه مقابل، مخالفان استدلال می‌کردند که رهبر مستقیماً در هیچ سازمان یا تشکیلاتی دخالت نمی‌کند و منویاتش از سوی همه سازمان‌ها دنبال می‌شود نه سازمان خاص. به‌ویژه تأکید می‌کردند وقتی اعضای شورای عالی قضایی مجتهد هستند نیازی به حضور نماینده از جانب ایشان نیست. تعلیمات و تبلیغات اسلامی و هدایت سازمان در این مسیر را اینان می‌توانند دنبال کنند.

سرانجام، نظر اخیر در رأی‌گیری، پذیرفته شد. با وجود این، در مقام عمل، نبود نماینده‌ای از سوی رهبری در سازمان، منجر بدان شد که در خصوص نحوه انعکاس اخبار و مسائل سیاسی کشور

و رعایت دیدگاه‌های امام (ره) در این خصوص، بین کلیت شورا یا اعضای آن با مدیرعامل سازمان یا معاونت‌ها و واحدهای سازمان اختلاف دیدگاه بروز کند و اختلافات شورای سرپرستی و مدیرعامل مکرراً برای کسب تکلیف نزد امام (ره) برده شود. همین امر، در فرایند بازنگری در اصل ۱۷۵، تأثیر زیادی در واگذاری مسئولیت انتخاب رئیس سازمان بر عهده رهبری، داشت.

بخش دوم: جایگاه حقوقی صداوسیما پس از بازنگری قانون اساسی

بند اول: اصلاحات اعمال شده در جایگاه حقوقی صداوسیما

همان‌طور که اشاره شد یکی از اصولی که امام خمینی (ره) بازنگری در آن را متذکر شدند اصل ۱۷۵ قانون اساسی بود با این هدف که مدیریت صداوسیما متمرکز شود و به صورتی که قوای سه‌گانه بر آن نظارت داشته باشد. بدین ترتیب، اصل ۱۷۵ در بازنگری سال ۱۳۶۸ به شکل زیر اصلاح گردید:

«در صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران، آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور باید تأمین گردد. نصب و عزل رئیس صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران با مقام رهبری است و شورایی مرکب از نمایندگان رئیس‌جمهور و رئیس قوه قضائیه و مجلس شورای اسلامی (هر کدام دو نفر) نظارت بر این سازمان خواهند داشت. خط‌مشی و ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن را قانون معین می‌کند.»

در حقیقت اصل ۱۷۵ پس از بازنگری سال ۱۳۶۸ منجر به تغییرات مهم و اساسی در اداره سازمان و صداوسیما شد که عبارتند از:

۱. شورای سرپرستی منحل شد و تمرکز در مدیریت سازمان ایجاد شد.
۲. نصب و عزل رئیس صداوسیما از صلاحیت‌های مقام رهبری شناخته شد.
۳. مسئولیت نظارت بر سازمان به عهده شورایی مرکب از نمایندگان سه قوه گذاشته شد.
۴. تعیین خط‌مشی سازمان به تصویب قانون جدید واگذار شد.
۵. تعیین ترتیب اداره سازمان به تصویب قانون جدید واگذار شد.
۶. تعیین نحوه نظارت بر سازمان به تصویب قانون جدید واگذار شد.

بدین ترتیب، به موجب اصل ۱۷۵ قانون اساسی، تعیین تکلیف در مورد سه موضوع خط‌مشی، ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن به تصویب قانون واگذار شد. اینکه این سه موضوع هر کدام باید در قانون جداگانه تعیین تکلیف شوند یا در یک قانون، امری است که اصل ۱۷۵، متعرض آن نشده است. بنابراین، باید بر اساس اصول و فنون علمی قانونگذاری در این باره اقدام شود. به موجب اصل انسجام و جامعیت قوانین و نیز برای پیشگیری از پراکندگی و تورم قوانین، قوانین راجع به موضوع واحد نظیر رادیو تلویزیون، اصولاً باید در یک قانون پیش‌بینی شود.

بند دوم: قوانین منصوب و خلاهای قانونی

پس از بازنگری در اصل ۱۷۵، در راستای عمل به اصل مذکور، رهبری انقلاب نخستین رئیس سازمان را منصوب کردند ولی شورایی تحت عنوان «شورای سیاستگذاری» نیز تشکیل دادند تا سیاست‌های کلان سازمان را تعیین کند. اعضای این شورا از سوی رهبری منصوب شدند.

از میان سه موضوع خط‌مشی، ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن، منطقی آن بود که نخست در مورد خط‌مشی سازمان، سپس در مورد نحوه اداره آن و سرانجام در مورد نحوه نظارت بر آن تعیین تکلیف شود. با وجود این، در مورد خط‌مشی سازمان، به‌رغم تصریح قانون اساسی، قانون خاصی تصویب نشد و این خلأ قانونی هنوز باقی است. شاید گفته شود قانون خط‌مشی صداوسیما مصوب ۱۳۶۱ به دلیل جامعیت و نیز متأثر نشدن جدی از اصلاح اصل ۱۷۵ همچنان می‌تواند در حوزه خط‌مشی سازمان ملاک عمل باشد اما چنین ادعایی را با توجه به اولاً تصریح اصل ۱۷۵ و ثانیاً مغایرت جدی عملکرد سازمان با قانون مذکور نمی‌توان پذیرفت.

در مورد نحوه اداره سازمان صداوسیما نیز با توجه به اینکه پس از اصلاح اصل ۱۷۵، نحوه اداره سازمان به نحو بنیادی دگرگون شد باید بلافاصله قانون جدیدی تصویب می‌شد که متأسفانه چنین نشد. در واقع، بر اساس اصل ۱۷۵ اصلاحی، باید با تصویب قانون جدید، وظایف و اختیارات رئیس سازمان و نیز نحوه اداره سازمان از سوی ایشان، مشخص می‌شد. شورای سرپرستی به موجب قانون نحوه اداره و قانون اساسنامه صداوسیما داری دو نقش مهم نظارتی و اجرایی بود. پس از انحلال آن، باید وظایف و اختیارات آن تعیین تکلیف می‌شد. نقش نظارتی باید به شورای

نظارت و نقش اجرایی به رئیس سازمان واگذار می‌شود. با وجود این، متأسفانه هیچ‌کدام از این موارد، آن‌طور که لازم و مناسب بود، محقق نشد. اکنون، یکی از ایرادهای جدی بر نحوه اداره سازمان، همین خلأ قانونی عمده است: صداوسیمای متمرکز بر اساس قانون اداره غیرمتمرکز سازمان، اداره می‌شود!

تنها ابتکار قانونی که بر اساس اصل ۱۷۵ اصلاحی صورت گرفت ارائه «طرح قانون نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت» از سوی نمایندگان در سال ۱۳۶۹ بود. این طرح قانونی پس از بحث‌های بسیار جدی در مجلس تصویب شد و مورد ایراد شورای نگهبان قرار گرفت. با اصرار مجلس بر مصوبه خود، موضوع به مجمع تشخیص مصلحت نظام رفت و سرانجام «قانون نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت»، در سال ۱۳۷۰ در مجمع تعیین تکلیف شد.

به موجب قانون مذکور، بخشی از نقش نظارتی شورای سرپرستی در قالب عبارت‌های مبهم و کلی به شورای نظارت بر صداوسیما واگذار شد. به طوری که مشروح مذاکرات تصویب قانون مذکور نشان می‌دهد عواملی همچون ترس از تکرار تجربه «دخالت به جای نظارت» و «مدیریت به جای نظارت»، ادعای «مسئول بودن رئیس سازمان در برابر رهبری» و نه شورای نظارت، «لوث شدن مسئولیت» در صورت وجود نظارت قوی از سوی شورای نظارت و نیز وجود «شورای سیاست‌گذاری» منصوب از جانب رهبری، منجر به ایجاد شورایی با اختیارات مبهم و ضعیف شد. به موجب این قانون، شورای نظارت بر سازمان با ترکیب شش عضو (از هر قوه ۲ عضو) برای مدت ۲ سال از طرف قوای سه‌گانه انتخاب می‌گردد (مواد ۱ و ۲) و وظایف زیر را به عهده دارد (ماده ۳):

۱. نظارت بر حسن انجام کلیه امور سازمان و تذکرات لازم در مورد تخلفات و انحرافات جهت اصلاح امور مذکور؛

۲. نظارت بر سیاست‌های اجرایی که در نظر است در سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران به مرحله اجرا در بیاید و اعلام نظر اصلاحی شورا به رئیس سازمان؛

۳. نظارت بر حسن اجرای قوانین مربوطه در سازمان صداوسیما؛

۴. نظارت بر ایجاد یا انحلال هر بخش، واحد، شعبه و دفاتر و نمایندگی در سازمان؛

۵. نظارت بر انعقاد قراردادها و خریدهای داخلی و خارجی سازمان؛

۶. نظارت بر سایر اموری که سازمان طبق قانون بر عهده دارد و انجام می‌دهد.

بدین ترتیب، پس از ایجاد شورای نظارت در سال ۱۳۷۰، عملاً دو شورا بر سازمان نظارت می‌کردند: شورای سیاست‌گذاری منصوب از سوی رهبری که ناظر بر تعیین سیاست‌های کلان بود و شورای نظارت مرکب از نمایندگان قوای سه‌گانه با وظایف و اختیارات نظارتی مبهم.

با وجود این، به دلیل خلأ قانونی در مورد نحوه اداره سازمان و به‌ویژه درباره حدود وظایف و اختیارات رئیس سازمان و در نتیجه، بروز مسائل و مشکلات قانونی در خصوص نحوه اداره سازمان صداوسیما، به درخواست رئیس جدید سازمان، رهبر انقلاب در سال ۱۳۷۳، شورای سیاست‌گذاری را منحل نمودند و اجرای وظایف شورای سرپرستی سابق را به طور موقت بر عهده رئیس سازمان قرار دادند.

رئیس وقت سازمان (دکتر علی لاریجانی) در تاریخ ۱۳۷۳/۲/۲۱ از مقام رهبری تقاضای انتقال کلیه وظایف قانونی شورا به رئیس سازمان را نمودند و رهبری نیز در تاریخ ۱۳۷۳/۵/۹ پاسخ دادند که:

«تا وقتی تکلیف این کار به طور قطعی معین نشده است، رئیس سازمان وظایف قانونی شورای سرپرستی سابق را عهده‌دار گردد.»

اکنون بیش از بیست دو سال از عهده‌داری وظایف شورای نظارت از سوی رئیس سازمان می‌گذرد و هنوز تکلیف وظایف و اختیارات رئیس سازمان و نحوه اداره سازمان به طور قطعی معین نشده است.

بخش سوم: آسیب‌شناسی وضع حقوقی موجود

با توجه به آنچه در خصوص اصل ۱۷۵ اصلاحی و قوانین مصوب بعدی گفته شد می‌توان مهم‌ترین آسیب‌های موجود در وضع کنونی صداوسیما را عبارت از موارد زیر دانست:

۱. تمرکز در سیاست‌گذاری، مدیریت و نظارت
۲. انحصار و تک‌صدایی
۳. نبود حدود محتوایی
۴. خلط کار ویژه‌های رادیو و تلویزیون‌های عمومی و تجاری
۵. نبود تنظیم‌کننده‌های موضوعی (کودکان، تبلیغات)
۶. ابهام در پاسخگویی
۷. ناکارآمدی شورای نظارت
۸. ابهام در تأمین بودجه و منابع مالی
۹. توسعه فعالیت‌های فرعی سازمان و غلبه آن‌ها بر مأموریت‌های اصلی
۱۰. تشتت و ابهام قوانین حاکم بر صداوسیما.

بند اول: تمرکز در سیاست‌گذاری، مدیریت و نظارت

برخلاف وضعیتی که در زمان شورای سرپرستی در خصوص نحوه اداره سازمان وجود داشت (عدم تمرکز زیاد)، وجود خلأ قانونی در مورد وظایف و اختیارات رئیس سازمان، ناکارآمدی قانونی در مورد نظارت بر سازمان و دسته‌ای دیگر از عوامل، منجر به ایجاد تمرکز شدید و بدون نظارت در اداره سازمان صداوسیما شده است.

رؤسای سازمان به استناد حکم رهبری دایر بر عهده‌داری وظایف شورای سرپرستی، با تفسیرهای شخصی و سلیقه‌ای خود از وظایف و اختیارات قانونی شورای مذکور، امور سازمان را اداره می‌کنند. برای مثال، همان‌طور که در بالا گفته شد در قانون اساسنامه صداوسیما، تهیه و

تصویب نمودار تشکیلاتی واحدها، معاونت‌ها و مدیریت‌های سازمان و شرح وظایف و مسئولیت‌های آن‌ها، بررسی و تأیید بودجه سالانه، آئین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری و استخدامی سازمان و شرکت‌های تابعه، گزارش سالانه عملیات، ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت‌های تابعه و اساسنامه شرکت‌ها و مؤسسات تابعه به عهده شورای سرپرستی سازمان بود. در اغلب موارد، مدیرعامل، نقش تهیه‌کننده و پیشنهاددهنده داشت و شورای سرپرستی نقش بررسی‌کننده و تصویب‌کننده. پس از انحلال شورای سرپرستی، مشخص نیست که آیا این امور را که عمدتاً نظارتی هستند رئیس سازمان باید انجام دهد؟ آیا رئیس سازمان، هم سیاستگذار است هم مجری است و هم ناظر؟ هم تهیه‌کننده است و هم تأییدکننده؟ هم گزارش‌دهنده است و هم تصویب‌کننده گزارش؟ آیا رئیس سازمان در ایجاد تشکیلات جدید در ساختار سازمانی صداوسیما کاملاً مبسوط‌الید است؟

در خصوص نظارت بر سازمان نیز رؤسای سازمان، از یک سو با این ادعا که منصوب از جانب رهبری هستند و در نتیجه، تنها در برابر وی پاسخگو هستند و نظارت مراجع دیگر (نظیر هیأت تحقیق و تفحص مجلس شورای اسلامی، سازمان بازرسی کل کشور و ...) بر این سازمان با اختیارات رهبری مغایرت دارد از پاسخگویی و نظارت‌هایی بیرونی امتناع می‌کنند و متأسفانه به‌رغم منع صریح رهبری^{۱۰}، با پناه گرفتن پشت رهبری، انتقادات از خود را متوجه رهبری می‌سازند. به‌طوری که در مشروح مذاکرات قانون اساسی دیده می‌شود همواره این دغدغه وجود داشته است که مبدا انتصاب رئیس سازمان از سوی رهبری، منجر بدان شود که کاستی‌ها و سوء عملکرد این سازمان به پای رهبری نوشته شود.

درواقع، نقش و وظایف نظارتی شورای سرپرستی تاکنون بلااجرا و معطل باقی مانده است ولی وظایف اجرایی و اداری آن با قوت و تمرکز تمام اعمال شده است. برخی از وظایف نظارتی شورای سرپرستی که بدون اجرا باقی مانده عبارتند از (ماده ۱۶ قانون اساسنامه):

^{۱۰} بخشی از بیانات رهبری در دیدار مسئولان صداوسیما ۲۳/۰۱/۱۳۷۵: «نمی‌خواهم بگویم هیچ عیب و نقصی در صداوسیما نیست. چرا؛ انصافاً برنامه‌های معیوب هم زیاد است ... در صداوسیما واقعاً برنامه‌هایی معیوب وجود دارد که باید هم اصلاح شود؛ و من خشنودم از اینکه روزبه‌روز از تعداد معیوب‌ها کاسته می‌شود. بحمدالله روند رو به اصلاح در برنامه‌ها حس می‌شود. با این همه، برخی از عیب‌ها سر جایشان هستند.»

۱. اصلاح خط‌مشی کلی و اساسنامه سازمان و اصول برنامه‌ها با رعایت اصل ۷۴ قانون اساسی.
۲. تصویب نمودار تشکیلاتی واحدها، معاونت‌ها و مدیریت‌های مندرج در این قانون و شرح وظایف و مسئولیت‌های آن.
۳. تعیین چهارچوب برنامه‌ها و تصویب طرح‌ها و برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی بر اساس خط‌مشی مصوب مجلس شورای اسلامی و ایجاد هماهنگی لازم در زمینه سیاست تبلیغاتی داخلی و خارجی با مقامات مسئول کشور.
۴. بررسی و تأیید بودجه سالانه پیشنهادی از سوی مدیرعامل؛
۵. انتخاب بازرس (حسابرس).
۶. بررسی و تصویب آئین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری و استخدامی سازمان و شرکت‌های تابعه.
۷. بررسی و تصویب گزارش سالانه عملیات، ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت‌های تابعه.
۸. بررسی و تصویب اساسنامه شرکت‌ها و مؤسسات تابعه.

بدینسان، در حال حاضر مشخص نیست که وظایف و اختیارات رئیس سازمان چیست؟ آیا هم وظایف و اختیارات شورای سرپرستی را دارد و هم وظایف و اختیارات مدیرعامل را؟ اگر پاسخ مثبت است پس قواعد مختلف ناظر بر منع ذینفعی و تعارض منافع و پیشگیری از فساد و لزوم پاسخگویی، چه می‌شود؟ آیا رئیس سازمان صرفاً بنا به آنچه در حکم رهبری (و در مقام انتصاب) به وی توصیه می‌شود عمل می‌کند؟ یا بر اساس همه موارد مذکور؟ این امر نیاز به توضیح ندارد که در جامعه‌ای که بر اساس قانون اداره می‌شود مستند وظایف و اختیارات نهادها و مقامات عمومی باید به طور شفاف و صریح در قوانین پیش‌بینی شده باشد و به طور علنی نیز در دسترس عموم قرار گیرد به نحوی که همه ناظران بیرونی بدانند تصمیمات و اقدامات نهادها و مقامات بر اساس کدام قاعده و قانون صورت می‌گیرد.

بند دوم: انحصار و تک‌صدایی

در کشورهای مختلف جهان، یکی از راهکارهای تضمین صحت اخبار و اطلاعات، احترام به حق انتخاب مخاطبان و افزایش مقبولیت تحلیل‌ها و تفسیرهای کارشناسان، تضمین اصل تکثر و

رقابت در فعالیت‌های رسانه‌ای است. منظور از اصل تکثر در رسانه‌ها آن است که تعداد رسانه‌های متعلق به اشخاص مختلف و قابل دسترس برای مردم به اندازه‌ای باشد که مجموع فعالیت‌های آن‌ها انعکاس‌دهنده افکار و دیدگاه‌های گوناگون جامعه باشد. انحصار یا تمرکز، نقطه مقابل تکثر قرار دارد که در صدد است مالکیت یا کنترل انحصاری یک رسانه را در اختیار حکومت یا شخص خاصی قرار دهد.

تکثرگرایی در عرصه اطلاعات از جمله در حوزه رادیو و تلویزیون، موجب می‌شود تا اطلاعات گوناگون و تحلیل‌های رقیب در اختیار شهروندان قرار گیرد و فرصت‌های انتخاب آن‌ها در حوزه‌های مختلف از جمله در حوزه اقتصاد ارتقا یابد؛ به اقلیت‌ها فرصت و امکان می‌دهد تا موجودیت و هویت خود را در دل اجتماعات بزرگ حفظ کنند و دچار اضمحلال نشوند؛ با افزایش امکان تفاهم و درک متقابل میان اعضای مختلف جامعه به کاهش بروز خشونت‌ها کمک و از صلح و امنیت پاسداری می‌کند؛ به تنوع فرهنگی جامعه کمک و از سیطره فرهنگی بیگانه بر فرهنگ‌های بومی جلوگیری می‌نماید و تغییرات اجتماعی و فرهنگی را تسهیل می‌کند.^{۱۱}

برعکس، تمرکزگرایی به از میان رفتن تنوع محتوا، تحلیل‌های رقیب و تضارب دیدگاه‌ها منجر می‌شود. حق انتخاب مخاطبان را نادیده می‌گیرد و به مالک رسانه اجازه می‌دهد از روش‌های مستقیم و غیرمستقیم زیادی برای اعمال نفوذ خود بر رسانه‌ای که در اختیار دارد استفاده کند. برای مثال، در استفاده از نیروی کار و عقد قرارداد با عوامل رسانه‌ای خود، آن‌ها را به موجب شروط قراردادی ملزم به پیروی از نظرهای خود سازد (روش‌های مستقیم) یا اینکه با به خدمت گرفتن افراد همفکر و همراه و با الزام عوامل رسانه‌ای خود به پخش و تولید برنامه‌ها و گزارش‌ها در مورد اشخاص حقیقی و حقوقی که تأمین‌کننده منافع مالی هستند بر تنوع محتوایی رسانه تحت تملک خود تأثیر بگذارند (روش‌های غیرمستقیم).

قانون اساسی در زمان تصویب و بنا به واقعیت‌ها و رویکردهای موجود در آن زمان، مالکیت رادیو و تلویزیون را در انحصار دولت قرار داد. بررسی مشروح مذاکرات تدوین قانون اساسی و

^{۱۱}. Harcourt, Alison, (project researcher) and Stefaan Verhulst (project director), *Support for Regulation and Transparency of Media Ownership and Concentration-Russia*, Study of European Approaches to Media Ownership, Programme in Comparative Media Law and Policy University of Oxford, para. ۱.

نیز مشروح مذاکرات شورای بازنگری در اصل ۱۷۵ قانون اساسی نشان می‌دهد که در آن زمان اکثر اعضای تدوین‌کننده بر این باور بوده‌اند که سازمان صداوسیما یک ابزار تبلیغاتی و وسیله‌ای برای تسهیل پیشبرد سیاست‌های نظام و برنامه‌های دولت و رفع شبهات رسانه‌های خارجی قلمداد شده است. از آن زمان تاکنون، بیشتر کشورهای جهان، با توجه به تحولات مختلف در حوزه فناوری‌های ارتباطات، وضعیت مالکیت دولت بر رادیو و تلویزیون را اصلاح کرده‌اند و اکنون، ایران در زمره معدود کشورهایی است که همچنان، مالکیت انحصاری دولت بر رادیو و تلویزیون را نه تنها ادامه بلکه توسعه می‌دهد.

در این میان، شورای نگهبان در نظر تفسیری خود^{۱۲} پس از التهابات سیاسی ناشی از حادثه کوی دانشگاه تهران و تصمیم این مجتمع به راه‌اندازی تلویزیون کابلی (در اعتراض به نحوه پوشش وقایع کوی دانشگاه از سوی صداوسیما) که از سوی یکی از اعضا و نیز رئیس وقت سازمان صداوسیما درخواست شده بود دایره انحصار را با عبارت‌های مبهم بیش از پیش گسترش داد. این شورا در پاسخ به این پرسش که آیا عبارت «در صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران، آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور باید تأمین گردد» که در صدر اصل یکصد و هفتاد و پنجم قانون اساسی آمده است، می‌تواند به وسیله قانون عادی تشریح و تعیین گردد؟ و همچنین آیا امکان ایجاد و راه‌اندازی شبکه‌های خصوصی رادیو و تلویزیون با توجه به اصل چهل و چهارم قانون اساسی وجود دارد یا خیر؟ اعلام کرد که:

«مطابق اصل یکصد و هفتاد و پنجم قانون اساسی در نظام جمهوری اسلامی ایران صداوسیما زیر نظر مستقیم مقام معظم رهبری است. بنابراین سیاست‌گذاری، هدایت و تدابیر لازم در همه ابعاد خصوصاً در راستای تحقق آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور در همه شئون و مراتب که در صدر اصل مذکور به آن اشاره شده است از اختیارات اختصاصی آن مقام است» و «مطابق نص صریح اصل چهل و چهارم قانون اساسی در نظام جمهوری اسلامی ایران رادیو و تلویزیون دولتی است و تأسیس و راه‌اندازی شبکه‌های خصوصی رادیویی و تلویزیونی به هر نحو، مغایر این اصل است. بدین جهت انتشار و پخش برنامه‌های صوتی و تصویری از طریق

^{۱۲} نظر تفسیری شماره ۷۹/۲۱/۹۷۹ تاریخ ۱۳۷۹/۷/۱۰

سیستم‌های فنی قابل انتشار فراگیر (همانند ماهواره، فرستنده، فیبر نوری و غیره) برای مردم در قالب امواج رادیویی و کابلی غیر از سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران خلاف اصل مذکور است.»

با توجه به اینکه تفسیرهای شورای نگهبان در حکم قانون اساسی است و این شورا، تنها مرجع رسمی تفسیر قانون اساسی است از آن زمان تاکنون عبارت «انتشار و پخش برنامه‌های صوتی و تصویری از طریق سیستم‌های فنی قابل انتشار فراگیر» با شبهه‌های مفهومی و مصداقی بسیاری از سوی اهل فن مواجه شده‌اند. به‌ویژه عبارت «سیستم‌های فنی قابل انتشار فراگیر» که در عصر ارتباطات دیجیتال آن هم با وسایل ارتباطی چندمنظوره، می‌تواند مستمسکی برای ایجاد انحصار در فضای مجازی قرار گیرد.

بدینسان، در کشور ما هر چند طبق نص اصل ۴۴ قانون اساسی، تنها «رادیو و تلویزیون» در انحصار دولت قرار گرفته است و متأسفانه، با وجود ظهور و بروز توالی فاسد ناشی از این انحصار، سازمان صداوسیما درصدد گسترش و تسری دامنه انحصار به حوزه فضای مجازی و پخش‌های ماهواره‌ای برآمده است و به‌رغم هشدار کارشناسان مبنی بر لوث بودن و عدم امکان عملی چنین انحصاری، همچنان بر مواضع خود اصرار دارد. عبارت «صوت و تصویر فراگیر» متخذ از تفسیر شورای نگهبان، مستندی برای این اقدام صداوسیما واقع شده است.

وجود ابتکارهای قانونی از سوی جناح‌های سیاسی مختلف که همگی در نفی انحصار در شکل فعلی آن از پخش‌های رادیو و تلویزیونی دارند اشتراک نظر دارند، تحولات فناورانه در حوزه وسایل ارسال و دریافت پیام‌های جمعی و تغییر مفهوم «پخش رادیو و تلویزیونی»، پیدایش کراهت عمومی شدید نسبت به انحصار پخش‌های رادیو و تلویزیونی در کشورهای مختلف جهان از جمله در کشورهای مسلمان و همسایه منطقه و ضرورت اجتناب از عقب‌افتادگی و انزوا در این خصوص، همچنین، عدم وجود توجیه مشروع برای فعالیت‌های تجاری انحصارطلبانه سازمان صداوسیما با وجود سیاست‌های واگذاری امور تجاری و تصدیگرانه به بخش خصوصی، همگی دال بر ضرورت اصلاح وضع کنونی انحصار در حوزه پخش‌های رادیو تلویزیونی است.

در خصوص نحوه اصلاح این وضع، نظرهای مختلفی ارائه شده است که می‌توان آن‌ها را در سه دسته قرار داد: برون‌سپاری، دادن مجوز به نهادهای عمومی (دولت، حوزه علمیه، سپاه، شهرداری و...) و دادن مجوز ایجاد شبکه‌های خصوصی.

خروج صداوسیما از انحصار با برون‌سپاری: برخی معتقد هستند که سازمان می‌تواند با برون‌سپاری تولید یا ساعت پخش یا شبکه‌های موجود (غیر حساس نظیر شبکه ورزش) یا شبکه‌های جدید خود (نظیر افق، آی‌فیلم، تماشا) انحصار موجود را از میان بردارد. در همین راستا، برخی نیز پیشنهاد خروج از انحصار با دادن مجوز به نهادهای عمومی (دولت، حوزه علمیه، سپاه، شهرداری و...) را طرح کرده‌اند. با وجود اینکه پیشنهاد مذکور حرکت در جهت تکثر رسانه‌ای است اما حداقل سطح ممکن را برای رفع انحصار از حوزه پخش‌های رادیویی و تلویزیونی ایجاد می‌کند. در هر حال، در فرض برون‌سپاری، نظارت سازمان بر فرایند یا محصولات سمعی و بصری وجود خواهد داشت و در نتیجه، خروجی این سیاست انحصارزدایی، برنامه‌هایی مشابه با برنامه‌های کنونی سازمان خواهد بود. در حالی که هدف اصلی از تکثرگرایی، متنوع ساختن محتوای برنامه‌ها است نه متکثر کردن تعداد شبکه‌ها یا روش تهیه و تولید برنامه‌ها.

روش دوم برای خروج از انحصار رادیو و تلویزیونی، دادن مجوز ایجاد شبکه‌های رادیو تلویزیونی به بخش غیردولتی یا خصوصی است. با توجه به اصل ۴۴ قانون اساسی، برخی معتقدند که جهت پذیرفته شدن این پیشنهاد در نظام حقوقی ما دو راه وجود دارد: یا از طریق مجلس شورای اسلامی، طرح یا لایحه‌ای برای ایجاد رادیو و تلویزیون خصوصی تصویب شود و بعد از رد احتمالی این لایحه در شورای نگهبان به دلیل تعارض با قانون اساسی، مجلس بر نظر خود اصرار کرده و مصوبه مجلس به مجمع تشخیص مصلحت نظام برود و در آنجا مورد تأیید قرار بگیرد. یا اینکه مقام رهبری همانند اقدامی که درباره اصل ۴۴ قانون اساسی داشتند، در اینجا نیز «سیاست‌های کلی نظام در عرصه رسانه» را ابلاغ کرده و در آن امکان تأسیس شبکه خصوصی را پیش‌بینی کنند.

با وجود این، به نظر می‌رسد امکان مدیریت فعالیت‌های شبکه‌های غیردولتی در چهارچوب قانون اساسی وجود دارد. مالکیت رادیو و تلویزیون که طبق اصل ۴۴ قانون اساسی در انحصار دولت است و سازمان به نمایندگی از دولت می‌تواند در چهارچوب سیاست‌های مقام رهبری،

حسب مورد نسبت به صدور مجوز تأسیس شبکه‌های غیردولتی و نظارت بر آنها، اقدام کند. در واقع، تنظیم مقررات مربوط به پخش‌های رادیویی و تلویزیونی در انحصار سازمان باقی می‌ماند اما به منظور تمایز بین فعالیت‌های رادیویی و تلویزیونی تجاری و غیرتجاری و ایجاد فضای شفافیت و رقابت و تنوع در این حوزه، سازمان می‌تواند به واگذاری مدیریت برخی از شبکه‌های موجود به خارج از سازمان و صدور مجوز تأسیس شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی به بخش‌های عمومی یا غیردولتی، اقدام کند. بنابراین، با تصویب قانون می‌توان صدور مجوز واگذاری مدیریت فعالیت‌های رادیویی و تلویزیونی و مجوز تأسیس شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی از جمله در عرصه فضای مجازی یا از طریق ایستگاه‌های ماهواره‌ای یا شبکه‌های کابلی و نظارت بر عملکرد این شبکه‌ها را بر عهده سازمان قرار داد.

بند سوم: نبود حدود محتوایی و نظام مسئولیت (کیفری، مدنی، اخلاقی)

در همه کشورهای جهان، اعمال و استیفای آزادی بیان و اطلاعات در رسانه‌های همگانی، از جمله رادیو و تلویزیون، محدود به رعایت حدودی است. با مطالعه تطبیقی قوانین و مقررات کشورهای مختلف جهان می‌توان نه (۹) محدودیت اساسی برای آزادی بیان شناسایی کرد. این حدود در یک دسته‌بندی کلی، به حدود ناظر بر حمایت از حقوق و منافع افراد و حدود ناظر بر منافع و مصالح عمومی تقسیم می‌شوند. رعایت حریم خصوصی، حرمت اشخاص، مالکیت‌های فکری و حدود ناظر بر تبلیغات تجاری مهم‌ترین حدود ناظر بر حمایت از حقوق افراد و امنیت ملی، اسرار دولتی، مقدسات عمومی، اخلاق عمومی و نظم عمومی مهم‌ترین حدود ناظر بر حمایت از منافع و مصالح عمومی هستند.

در قوانین کنونی ناظر بر صداوسیما، تنها قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۱ است که به حدود ناظر بر برنامه‌های رادیو تلویزیون توجه کرده است. در قانون مذکور حدود زیر برای فعالیت‌های رسانه‌ای پیش‌بینی شده است:

الف) ارج نهادن به حیثیت انسانی افراد و پرهیز از هتک حرمت آنان (ماده ۶)،

ب) ممنوعیت پخش مسائلی که:

۱. جزء اسرار نظامی، سیاسی، اقتصادی کشور محسوب شود یا بر اثر انتشار مورد سوءاستفاده دشمن قرار گیرد.

۲. تهمت به نهادها و ارگان‌های رسمی کشور و گروه‌ها و جمعیت‌ها و احزابی باشد که طبق قانون احزاب فعالیت آن‌ها قانونی است.

۳. پخش آن موجب فساد اخلاقی و هتک حرمت جامعه گردد.

۴. انتشار آن موجب لطمه زدن به احساسات دینی، وحدت ملی و ایجاد تشنج در جامعه گردد.

۵. برای گروه‌های منحرف و ضدانقلاب جنبه تبلیغی داشته باشد.

۶. به روابط دوستانه با کشورهای برادر و دوست لطمه وارد کند یا موجب اختلال در روابط خارجی ایران گردد (ماده ۱۹).

همان‌طور که ملاحظه می‌شود در قانون مذکور، متأسفانه، اولاً برخی از حدود مهمی همچون رعایت حریم خصوصی یا حدود ناظر بر تبلیغات تجاری اصلاً پیش‌بینی نشده است و ثانیاً برخی از حدود نیز با عبارتهای مبهم و کلی و غیرحقوقی پیش‌بینی شده‌اند که امکان تفسیرهای مختلف از آن‌ها را فراهم می‌آورند. برای مثال، «هتک حرمت جامعه» یا «تهمت به نهادها» چنین وضعیتی دارند و ثالثاً، ضمانت اجرای مشخصی برای نقض و عدم رعایت این حدود مشخص نشده است.

در سال ۱۳۸۸ با الحاق سازوکار حق پاسخ به قانون اساسنامه صداوسیما، صرفاً برای حمایت از حرمت اشخاص، ضمانت اجرایی مبهم پیش‌بینی شد. نظارت‌های شورای نظارت بر صداوسیما نیز برای تثبیت و تحکیم رعایت این حدود مؤثر نبوده است و بنابراین، در مورد همه حدود، همچنان ایراد ضمانت اجرا باقی است و تعرض به حقوق اشخاص و مصالح عمومی بلاجبران می‌ماند.

علاوه بر این، دولتی بودن سازمان و استناد آن به حاکمیتی بودن، منجر به عدم امکان توسل به قواعد نظام‌ها مسئولیت کیفری و مسئولیت مدنی در قبال نقض حدود مذکور از سوی سازمان یا کارکنان آن شده است.

بند چهارم: خلط کار ویژه‌های رادیو و تلویزیون‌های عمومی و تجاری

دولت‌ها بنا به الزامات عقلی و نیز تعهدات بین‌المللی خود ملزم هستند تا تکثرگرایی رسانه‌ای را رعایت کنند. نخستین و مهم‌ترین اثر این الزام آن است که اکنون در بسیاری از کشورهای جهان، دو نوع شبکه رادیو تلویزیونی وجود دارد: عمومی یا دولتی و خصوصی یا تجاری. هر کدام از این شبکه‌ها کار ویژه‌های خاصی دارند و از نظر اهداف و محتوا و نوع برنامه‌ها، تفاوت‌های اساسی با هم دارند که نباید خلط شوند. برای مثال، اعلامیه ۲۷ سپتامبر ۲۰۰۶ کمیته وزرای شورای اروپا در مورد تضمین استقلال سازمان‌های پخش عمومی در کشورهای عضو، ضمن اشاره به تحولاتی که مرزهای این دو نوع شبکه‌ها را به هم نزدیک کرده، تصریح می‌کند که متمایز بودن کلی محتوای پخش عمومی از تجاری باید تضمین شود. در برخی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا، به دلیل مبهم و نامشخص بودن رسالت شبکه‌های خدمت عمومی، ارائه خدمات با کیفیت مورد نظر عموم، برای مثال، برنامه‌های خبری بی‌طرف و متوازن، آموزش و یادگیری، خبرنگاری تحقیقی، تضمین کثرت‌گرایی و تنوع در رسانه‌ها، برنامه‌های محلی و برنامه‌های اقلیت‌ها، ارائه سرگرمی‌های باکیفیت و ترویج خلاقیت را که سازمان‌های پخش عمومی را از سازمان‌های تجاری متمایز می‌کند تحت‌الشعاع قرار گرفته است.^{۱۳}

در بسیاری از کشورهای جهان، کم و کیف پوشش اخبار و اطلاعات از سوی شبکه‌های خدمت عمومی یا دولتی به موجب قانون خاص، تعیین شده است. برای مثال، یکی از اصول حاکم بر این شبکه‌ها، اصل عمومیت و شمول همگانی است.

^{۱۳} اعلامیه ۲۷ سپتامبر ۲۰۰۶ کمیته وزرا در مورد ضمانت استقلال پخش عمومی در کشورهای عضو (مصوب کمیته وزیران شورای اروپا در تاریخ ۲۷ سپتامبر ۲۰۰۶ در نود و چهارمین جلسه معاونان وزرا)

اصل عمومیت بدان معناست که رادیو و تلویزیون عمومی باید از لحاظ جغرافیایی تمامی افراد جامعه را پوشش دهد. یعنی برنامه‌های این نوع رادیو و تلویزیون‌ها باید برای همه شهروندان یک کشور بدون توجه به موقعیت اجتماعی و درآمدشان قابل دسترس باشد و همچنین، هم اکثریت و هم اقلیت‌های مختلف جامعه چه از نظر نژاد، فرهنگ، جغرافیا و چه سبک زندگی را جذب نمایند و توسط بیشترین افراد ممکن دیده شوند. البته قابل دسترس بودن تنها به معنای دسترسی فنی نیست بلکه بدان معناست که برنامه‌ها برای تمام افراد قابل فهم و پیگیری باشد. آن‌ها باید علائق و سلیقه تمام گروه‌ها را مورد توجه قرار دهند و برای آن‌ها فرصت‌هایی را نه فقط به عنوان مصرف‌کننده بلکه به معنای شهروند و تولیدکننده محتوا به وجود آورند. در همین جهت، رادیو و تلویزیون عمومی باید منابع مالی خود را برای ساخت رسانه‌ای جهت مخاطبان باسواد تأمین کند تا این مخاطبان توانایی شرکت فعالانه در توسعه، رشد و خدمات پایدار و همراهی با محتوای رسانه را داشته باشند.

توجه به هویت و فرهنگ ملی، وظیفه دیگر رادیو و تلویزیون‌های خدمت عمومی است که دو بعد دارد: بعد اول آنکه رادیو و تلویزیون عمومی وظیفه ایجاد و حفظ شکل‌های جدید حیات اجتماعی را بر عهده دارند.^{۱۴} حفظ هویت ملی و فرهنگ‌سازی اصلی‌ترین وظیفه آن‌ها است. برای مثال، حفاظت از زبان ملی، پوشش اخبار و اطلاعات راجع به میراث ملی، عوامل همبستگی و انسجام ملی از مأموریت‌های این شبکه‌ها است.

بعد دوم آن است که تولیدات داخلی رسانه‌ها در کنار تهیه برنامه‌های خارجی، قابل توجه باشد. به همین منظور، در شبکه‌های پخش عمومی برخی کشورها، برنامه‌های خریداری شده از سایر کشورها به مقدار محدودی قابلیت پخش دارند. در واقع، رادیو و تلویزیون عمومی تنها تهیه‌کننده به معنای خریدار برنامه نیست. اصول خاصی در رادیو و تلویزیون عمومی، حکم می‌کند که برنامه‌ها با توجه به اهداف این شبکه‌ها طراحی و تولید شوند. این رادیو و تلویزیون‌ها باید به محتوای ملی در برنامه‌های خود توجه نمایند و این بدان معنا نیست که تولیدات خارجی در پخش آن‌ها جایی

^{۱۴} اتکینسون. دیوید، مارک رابوی و دیگران، رادیو-تلویزیون خدمت عمومی چالش قرن بیست و یکم، ترجمه: ثاقب فر. مرتضی، انتشارات سروش و مرکز تحقیقات، تهران، ۱۳۹۰، ص ۲۱۲.

ندارد. آن‌ها به عنوان رسانه عمومی، ابتدائاً باید ایده‌ها، عقاید و ارزش‌های موجود در جامعه خود را توسعه دهند. با این نگاه اولویت دادن به برنامه‌های ملی در درجه نخست اهمیت است.^{۱۵}

در نقطه مقابل، شبکه‌های پخش تجاری از آزادی عمل در انتخاب پوشش جغرافیایی، انتخاب مخاطبان و تنظیم محتوا و نحوه دسترسی مخاطبان به پخش‌های خود برخوردارند.

در حال حاضر، سازمان صداوسیما در نتیجه وضعیت انحصاری خود و به‌رغم قانون خط‌مشی و اصول حاکم بر برنامه‌ها، به مرور زمان، متولی هر دو کار ویژه غیرقابل جمع و ناسازگار رادیو و تلویزیون‌های عمومی و تجاری شده است. این امر موجب گردیده تا جنبه خدمت عمومی سازمان تحت‌الشعاع ملاحظات و جنبه تجاری آن قرار گیرد و سازمان، حالت دوگانه شترمرغی پیدا کند: تا آنجا که ممکن است از مزایای هر دو نوع رادیو و تلویزیون استفاده می‌کند و از پذیرش مسئولیت و پاسخگویی مرتبط با هر دو، طفره می‌رود.

^{۱۵} Unesco, **Public Broadcasting, Why? How?**, ۲۰۰۴, P.۱۹-۲۰, unesdoc.unesco.org/images/0012/001240/124058a0.pdf.

بند پنجم: نبود تنظیم‌کننده‌های موضوعی (کودکان، تبلیغات)

در کشورهای مختلف جهان، در قوانین راجع به رادیو و تلویزیون وجود دست‌کم دو سازوکار نظارتی و کنترلی خاص دیده می‌شود: یکی برای حمایت از کودکان و دیگری برای نظارت بر تبلیغات تجاری. متأسفانه، هیچ‌کدام از این سازوکار در قوانین ناظر بر صداوسیما وجود ندارد.

الف) سازوکار حمایت از کودکان

در میان رسانه‌های مختلف، تلویزیون، به دلیل داشتن قابلیت‌های زیاد، تأثیرگذاری زیادی بر کودکان دارد. زیرا کودکان در خانه‌هایشان به تلویزیون دسترسی دارند و معمولاً خانواده‌ها بر برنامه‌هایی که کودکانشان در تلویزیون تماشا می‌کنند کنترل کمتری دارند.^{۱۶}

از این رو، هم والدین کودک و هم دولت مکلف هستند تا از کودکان در برابر آثار سوء برنامه‌های تلویزیونی حمایت کنند. بدین منظور، کشورهای توسعه یافته، حمایت‌های بسیار قوی برای حفاظت از کودکان در برابر برنامه‌های رادیو تلویزیون پیش‌بینی کرده‌اند. برای مثال، برخی کشورها نظیر سوئد، نروژ، ایالت کبک کانادا، پخش تبلیغات تجاری خطاب به کودکان^{۱۷} را به طور کامل ممنوع اعلام کرده‌اند. علاوه بر تبلیغات، حمایت از کودکان در برابر برنامه‌های ترسناک، خشن و جنسی، در قوانین کشورهای توسعه یافته، همواره مورد توجه قرار گرفته و سازوکارهایی متعددی برای تحقق این اهداف حمایتی ایجاد شده است.

^{۱۶} Gunter, Oates and Blades, **Advertising to children in TV: Content, impact and regulation**,

۲۰۰۵, p. ۳.

^{۱۷} Advertising aimed at children

دو نظام اصلی در این کشورها برای محافظت از کودکان وجود دارد: نخست اینکه این کشورها دارای نهادهای نظارتی هستند که از پخش محتوای مضر برای کودکان جلوگیری می‌کنند. این کار معمولاً بر اساس زمان و نوع برنامه‌هایی که احتمال می‌رود کودکان تماشا کنند صورت می‌گیرد. دوم اینکه بسیاری از کشورها، هشدارهایی برای برنامه‌های خاص قرار داده‌اند. معمولاً به استثنای اخبار و برنامه‌های ورزشی - و به‌ویژه در برنامه‌های سرگرمی - که این هشدارها خانواده‌ها را از حساسیت برنامه‌ای که پخش می‌شود آگاه می‌کنند. برای مثال، گروه سنی مناسب برای تماشای برنامه را مشخص می‌کند. در برخی دیگر از کشورها، صرفاً حساسیت محتوای برنامه مشخص شود. در کشورهایی نظیر کانادا و آمریکا، مشخصات سنی برنامه از طریق فناوری V-chip در تلویزیون‌ها، ویدئوها و سایر ابزار دیجیتالی قابل دسترس است. به این ترتیب، والدین می‌توانند با قفل کردن برخی از این برنامه‌ها از پخش آن‌ها جلوگیری کنند.^{۱۸}

محتوایی که توسط این قوانین کنترل می‌شود در کشورهای مختلف، تفاوت دارد. مثلاً در کانادا، برنامه‌هایی با محتوای خشونت‌آمیز یا جنسی یا با ادبیات و الفاظ رکیک، کنترل می‌شود در حالی که در آمریکا بیشتر تمرکز بر بی‌حرمتی به مقدسات و بی‌نزاکتی است.

در کشور ما، متأسفانه نظارت و کنترلی که بر بیان‌های خطاب به بزرگسالان وجود دارد در مورد کودکان وجود ندارد. قوانین و مقررات کنونی، بیشتر مواظب بزرگسالان است تا کودکان. از این رو، لازم است قواعد و سازوکارهای حمایتی خاصی در مورد اینان پیش‌بینی شود.

ب) سازوکار نظارت بر تبلیغات

تبلیغات تجاری در زمره بیان‌های تجاری قرار می‌گیرد که در مقایسه با سایر انواع بیان‌ها، از حمایت‌های کمتر برخوردار هستند. در سطح بین‌المللی و ملی نیز، اصول و قواعد سختگیرانه‌ای در مورد تبلیغات تجاری از سوی رسانه‌ها به‌ویژه رادیو و تلویزیون وجود دارد. یکی از اهداف این

^{۱۸}Mendel, Toby, *Freedom of Expression and the Regulation of Television to Protect Children: Comparative Study of Brazil and Other Countries*, ۲۰۱۲.

اصول و قواعد آن است که در رادیو و تلویزیون‌ها تجاری، از گمراه یا متضرر شدن مخاطبان و متضرر شدن آن‌ها یا رقبا از ناحیه تبلیغات پیشگیری شود و در مورد رادیو و تلویزیون‌های خدمت عمومی، از فاصله گرفتن آن‌ها از اهداف عمومی و تبدیل شدن آن‌ها به ابزار بازار تبلیغات پیشگیری شود.

مقررات گذاری تبلیغات تجاری هم به نفع مصرف‌کنندگان و هم به نفع صنعت تبلیغات است. زیرا از این طریق مردم می‌توانند از تبلیغاتی صحیح، صادقانه و قانونی بهره‌مند شوند و صنعت تبلیغات نیز می‌تواند باعث جلب اعتماد مصرف‌کنندگان شود.

در حقوق ایران، متأسفانه برخلاف کشورهای توسعه یافته که تبلیغات تجاری را کنترل و بیان‌های سیاسی را نسبتاً آزاد می‌دانند قواعد مشخصی در مورد تبلیغات تجاری وجود ندارد. تنها مصوبه موجود «آیین‌نامه تأسیس و نظارت بر نحوه کار و فعالیت کانون‌های آگهی تبلیغاتی» مصوب شورای انقلاب در تاریخ ۱۳۵۸/۱۲/۲۷ است. به موجب ماده ۱۵ این آیین‌نامه، «آگهی‌های تبلیغاتی که از طریق رسانه‌های همگانی (رادیو، تلویزیون، سینما، روزنامه، مجله، سالنامه ویزیتوری و مانند آن) پخش می‌شود، تابع مقررات مندرج در این آیین‌نامه است». علاوه بر اینکه آنچه در این آیین‌نامه آمده است ضمانت اجرای قوی ندارد، سازوکار نظارتی و کنترلی خاصی برای نظارت بر امر تبلیغات در کشور ما ایجاد نشده است. همچنین، حدود و قواعد خاصی برای تبلیغات صداوسیما وجود ندارد. مدت‌زمان مجاز برای تبلیغ، زمان‌بندی پخش تبلیغات، تبلیغات ناظر به کودکان، تبلیغات در ایام و مناسبت‌های ملی یا شبکه‌های مختلف تابع هیچ قانونی نیست و متأسفانه، سلیقه‌ها و انگیزه‌های تجاری و اقتصادی، آزادتر از هر دولت لیبرالی در این زمینه تأثیرگذار هستند.

در همه مصوبات بین‌المللی یا ملی راجع به پخش‌های تلویزیونی مواد متعددی راجع به تبلیغات تجاری مشاهده می‌شود که در این میان، تعریف تبلیغات تجاری قابل توجه است. برای مثال، مصوبه اتحادیه اروپا موسوم به «تلویزیون بدون مرز»^{۱۹}، در تعریف تبلیغات می‌گوید: «پخش هر شکل آگهی

^{۱۹} Council Directive ۸۹/۵۵۲/EEC of ۳ October ۱۹۸۹ on the coordination of certain provisions laid down by Law, Regulation or Administrative Action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities.

در قبال دریافت پول یا هر عوض دیگر از بخش خصوصی یا عمومی، درباره یک امر تجاری، محصول یا فعالیت تجاری، ولی شامل ایجاب‌های عمومی نسبت به خرید یا فروش یا اجاره یا ارائه خدمات در قبال عوض نمی‌شود». قانون راجع به پخش‌های تلویزیونی نروژ نیز در تعریف تبلیغات می‌گوید: «هر نوع ترویج محصول یا خدمات یا افکار در قبال دریافت پول یا هر نوع عوض دیگر. کلمه تبلیغات شامل فعالیت‌هایی که سازمان پخش برای ترویج فعالیت‌های خود صورت می‌دهد نیز می‌شود».^{۲۰} کمیسیون مستقل تلویزیون انگلستان نیز در مجموعه قواعدی که در خصوص تبلیغات تجاری تنظیم کرده، تبلیغات را این‌گونه تعریف کرده است که: «تبلیغات عبارت است از هر نوع اطلاع‌رسانی در خلال یک برنامه یا بین دو یا چند برنامه، خواه در قبال دریافت پول باشد و خواه به صورت رایگان».^{۲۱}

تبلیغات تجاری از زوایای مختلفی کنترل می‌شود که از جمله به خلاف واقع نبودن، گمراه‌کننده نبودن، ضد رقابتی نبودن، مضر نبودن برای کودکان، مضر نبودن برای سلامت عمومی، مخالف اخلاق حسنه نبودن و مخالف نظم عمومی نبودن می‌توان اشاره کرد.

در حال حاضر، همان‌طور که اشاره شد اولاً قواعد و مقرراتی برای کنترل تبلیغات تجاری از صداوسیما وجود ندارد و ثانیاً، پخش تبلیغات تجاری از سازمانی که عهده‌دار خدمت عمومی است قابل توجیه نیست و ثالثاً، وضعیت کنونی پخش تبلیغات تجاری، برخلاف قواعد رقابت منصفانه بوده و هیچ توجیهی برای فعالیت انحصاری سازمان صداوسیما در امر تبلیغات تجاری وجود ندارد. از این‌رو، یا باید بودجه این سازمان کلاً از سوی دولت تأمین شود و سازمان از پخش تبلیغات تجاری منع گردد یا قواعد و سازوکار کنترلی دقیق و قوی برای نظارت بر پخش این تبلیغات ایجاد شود.

بند ششم: ابهام در پاسخگویی

در کشورهای مختلف جهان، رادیو و تلویزیون‌های خدمت عمومی به جهت استفاده از بودجه عمومی باید در برابر عموم پاسخگو باشند. به همین جهت، در کشورهای مختلف، اعضای هیأت

^{۲۰} Act no. ۱۲۷ of ۴ December ۱۹۹۲ relating to broadcasting

^{۲۱} Independent Television Commission, ITC Advertising Standards Code, September ۲۰۰۲.

مدیره یا مدیرعامل یا وزیر مربوط، در برابر قوه مقننه یا پارلمان پاسخگو بوده و به‌ویژه نظارت‌های مالی - محاسباتی قوی در مورد آن‌ها اعمال می‌شود.

در کشور ما، پس از بازنگری در اصل ۱۷۵، انتصاب رئیس سازمان به عهده رهبری گذاشته شد. در همان زمان، برخی از اعضای شورای بازنگری قانون اساسی هشدار می‌دادند که اگر رئیس سازمان را رهبر منصوب کند دیگر نه سایر قوا و نهادهای نظارتی آن‌ها می‌توانند بر این سازمان نظارت کنند و نه رئیس منصوب از جانب رهبری خود را در برابر غیررهبری پاسخگو خواهد دید. در نتیجه، ضعف و نقصی هم که در عملکرد این سازمان مشاهده شود به رهبری منتسب خواهد شد و این مناسب نیست. یکی از اعضا (هاشمی رفسنجانی) در این زمینه می‌گوید: «نظارت همیشه از بالا نسبت به پایین است نه از پایین نسبت به بالا. مدیرعامل را امام نصب کرده‌اند؛ سه قوه چگونه نظارت بکنند بر چیزی که مسئول اصلی آن امام است، رهبر است؟ اصلاً جوابگوی اشکالات صداوسیما در این صورت باید رهبر باشد نه اینکه مدیرعامل. البته مدیرعامل به عنوان یک مجری جواب خواهد گفت اگر کسی سؤال کند، ولی آنچه ما از واقعیت حدس زدیم، این نظارت می‌شود نظاره، نه نظارت. یعنی همه باید نگاه بکنیم و چیزی همه نتوانیم بگوییم. این اشکال واقعاً جدی است یعنی شما فکر بکنید فردا مدیرعاملی که رهبر نصب کرده و در این رسانه اگر اشکالات اساسی پیش آمد، اشکالاتی که حتی ممکن است با مصالح هم نخواند، روی افراد، روی جریان‌ها کسی واقعاً نمی‌تواند چیزی بگوید، این را مطمئن باشید».^{۲۲}

عضو دیگر (سید علی خامنه‌ای) نیز در این باره می‌گوید: «اگر رهبر در رأس بود فرض این است که صداوسیما هیچ‌گونه انحرافی، اشکالی نخواهد داشت یا امکان دارد که داشته باشد. اگر داشت ما از چه کسی مؤاخذه کنیم؟ دستگاه قضائی کشور یا دستگاه مقننه که حق نظارت بر همه امور را دارد، باید سرکشی بکند از کی مؤاخذه کنند؟ از رهبر مؤاخذه کنند که چرا صداوسیما اشکالاتی دارد؟ ... به هر حال اینکه سیئات صداوسیما دامن رهبر را خواهد گرفت، این را هم چیز کمی نگیرید، به هر حال وجود خواهد داشت یک چیزهایی. ما بایستی سیئات واقعی و گناهان را از صداوسیما تا آنجا که می‌توانیم رفع کنیم. یک چیزهایی تا یک زمان‌هایی اجتناب‌ناپذیر است.

^{۲۲} صورت مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، پیشین، ص ۵۶۰.

به‌رحال سوء تفاهم‌هایی در مردم هست یک وقت یک غفلتی پیش می‌آید همه مردم را به رهبر بدبین بکند»^{۳۳}.

متأسفانه این هشدارها جدی گرفته نمی‌شود و آنچه اکنون در سازمان صداوسیما مشاهده می‌شود همان پیش‌بینی‌ها است. صداوسیما، نه در برابر مجلس شورای اسلامی پاسخگو است، نه در برابر سایر قوا. خود را مجری سیاست‌های رهبری می‌داند در حالی که رهبری نیز مرتباً از آن انتقاد می‌کند و در پاسخ به انتقاد از ایشان در قبال عملکرد این سازمان در خصوص قضیه‌ای خاص، به طور علنی نیز اعلام کرده‌اند که این طور نیست که هر آنچه در صداوسیما است مورد تأیید من باشد.

بند هفتم: ناکارآمدی شورای نظارت

با توجه به اینکه در نامه امام (ره) به اعضای شورای بازنگری در قانون اساسی به نظارت سه قوه بر سازمان صداوسیما تصریح شده بود اعضای شورا تلاش کردند تا به‌رغم اشکالاتی که در بند بالا به آن‌ها اشاره شد اصل نظارت سه قوه بر سازمان را در قانون اساسی پذیرفته و نحوه اعمال آن را به قانون عادی واگذار کنند.

«قانون نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت» با اقتباس از الگوی شورای سرپرستی، اعلام کرد که شورای نظارت بر سازمان با ترکیب شش عضو (از هر قوه ۲ عضو) برای مدت ۲ سال از طرف قوای سه‌گانه انتخاب می‌گردد (مواد ۱ و ۲). این قانون هیچ شرایطی را برای اعضا مقرر نکرد. در واقع، شورایی سیاسی و نه تخصصی برای نظارت بر سازمان ایجاد شد تا در وهله نخست، برنامه‌ها و سیاست‌های هر یک از قوا از طریق سازمان انعکاس یابد، دوم اینکه از جانبداری سازمان از یک قوه در برابر قوای دیگر پیشگیری شود و سوم اینکه، رئیس سازمان در جریان امور قوای سه‌گانه کشور قرار گیرد.

در مورد وظایف و اختیارات این شورا نیز بحث‌های جدی بین نمایندگان وجود داشت. برخی نمایندگان، با استناد به وجود شورای نظارت منصوب از سوی رهبری برای تعیین سیاست‌های

^{۳۳} صورت مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، پیشین، ص ۵۷۱.

کلان صداوسیما، نوع نظارت شورا بر سازمان را اطلاعی می‌دانستند و نه استصوابی؛ همچنین، بر مسئولیت رئیس سازمان نسبت به اجرای سیاست‌های رهبری تأکید داشتند و شورای را فاقد هر نوع صلاحیت سیاست‌گذاری می‌دانستند.

سرانجام، به موجب قانون مذکور، بخشی از وظایف و اختیارات نظارتی شورای سرپرستی (سابق) در قالب عبارت‌های مبهم و کلی به شورای نظارت بر صداوسیما واگذار شد. بررسی مشروح مذاکرات تصویب قانون مذکور نشان می‌دهد که عواملی همچون ترس از تکرار تجربه «دخالت به جای نظارت» یا «مدیریت به جای نظارت»، دفاع برخی نمایندگان از ادعای «مسئول بودن رئیس سازمان در برابر رهبری» و نه شورای نظارت، «لوث شدن مسئولیت در صورت وجود نظارت قوی از سوی شورای نظارت» و نیز وجود «شورای سیاست‌گذاری» منصوب از جانب رهبری، منجر به ایجاد شورایی با اختیارات مبهم و ضعیف شد. به موجب این قانون، شورای نظارت بر سازمان وظایف زیر را به عهده دارد (ماده ۳):

۱. نظارت بر حسن انجام کلیه امور سازمان و تذکرات لازم در مورد تخلفات و انحرافات جهت اصلاح امور مذکور؛
۲. نظارت بر سیاست‌های اجرایی که در نظر است در سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران به مرحله اجرا در بیاید و اعلام نظر اصلاحی شورا به رئیس سازمان؛
۳. نظارت بر حسن اجرای قوانین مربوطه در سازمان صداوسیما؛
۴. نظارت بر ایجاد یا انحلال هر بخش، واحد، شعبه و دفاتر و نمایندگی در سازمان؛
۵. نظارت بر انعقاد قراردادها و خریدهای داخلی و خارجی سازمان؛
۶. نظارت بر سایر اموری که سازمان طبق قانون بر عهده دارد و انجام می‌دهد.

بدینسان، با آنکه در جریان تصویب قانون مذکور، این اتفاق نظر دیده می‌شود که شورای نظارت باید بتواند سیاست‌ها و برنامه‌های سالانه سازمان را قبل از اینکه اجرا شود بررسی و نظارت کند شورای نظارتی که برای نظارت بر سازمان ایجاد شد بعداً ضمن ایجاد شبهه در نوع نظارت

(استصوابی یا استطلاعی بودن) و وجود محمل‌هایی ظاهراً قانونی برای عدم تمکین رؤسای سازمان صداوسیما از همکاری با آن، نقش نظارتی بسیار ضعیف و کم‌رنگ بر صداوسیما پیدا کرد که به هیچ‌وجه قابل مقایسه با نقش نظارتی شورای سرپرستی نبود.

اطلاع از این نکته جالب است که در خلال مذاکرات نمایندگان برای تصویب قانون مذکور، معاون وقت این سازمان (آقای مهدی فیروزان) در مجلس اعلام می‌کند که: «شورای نظارت هر وقت هر سندی، هر مدرکی، هر اطلاعی از سازمان بخواهد سازمان وظیفه دارد در اختیارش بگذارد. اگر به یک مشکلی برخورد، شورای نظارت بررسی کند و به نتیجه برسد اسناد و مدارکش موجود است. می‌تواند با کوچک‌ترین تلفنگرامی این اسناد و مدارک را دریافت کند...». این الزام سازمان، در تبصره ماده ۳ عیناً پیش‌بینی شد درحالی‌که، در حال حاضر، این سازمان از نص قانون نظارت تمکین نمی‌کند؛ نه سیاست و برنامه‌ای در اختیار شورا نظارت قرار می‌دهد و نه سند و مدرکی را.

به طور خلاصه، چهار عامل در ناکارآمدی نظارت‌های شورای نظارت مورد توجه منتقدان واقع شده است که عبارتند از:

۱. ابهام در نوع نظارت: منظور از نظارت در قانون مذکور چیست؟ این نظارت استطلاعی است یا استصوابی؟ برخی معتقدند که تقویت نظارت شورای نظارت بر صداوسیما مستلزم مشخص کردن مفهوم نظارت در قانون مذکور است. تا مفهوم صحیح از نظارت و نوع نظارت حاکم بر این شورا نسبت به صداوسیما مشخص نباشد نظارت شورای نظارت، عملیاتی و مؤثر نخواهد شد. در این خصوص نیز برخی معتقدند چون شورای نگهبان نظارت‌های مذکور در سایر اصول قانون اساسی را استصوابی دانسته است باید این نظارت را نیز استصوابی دانست.

۲. ابهام در قلمرو نظارت: قلمرو نظارت شورای نظارت بر صداوسیما تا کجا است؟ باید مشخص شود شورای مذکور بر چه اموری از امور مختلف سازمان صداوسیما می‌تواند نظارت داشته باشد. با توجه به اینکه قانون نحوه نظارت، نظارت بر همه امور سازمان را بر عهده شورای نظارت قرار داده است سازمان مذکور معتقد است برخی از نظارت‌های مذکور، دخالت در امور اجرایی سازمان است.

۳. ضعف ضمانت اجراها: ضمانت اجرای تصمیمات و نظارت‌های شورای نظارت چیست؟ در قانون نظارت، ضمانت اجراهای قوی و روشن برای وظایف و اختیارات شورا پیش‌بینی نشده است. با فرض اینکه شورا از تصمیمات و اقدامات سازمان صداوسیما مطلع شود هیچ اثری بر این اطلاع بار نیست. نهایتاً اینکه در صورت عدم تمکین سازمان از نظرات شورا، شورا اختیار دارد موضوع را به رهبری یا هر یک از قوای سه‌گانه گزارش دهد. به همین دلیل برخی معتقدند که ضعف نظارت‌های شورای نظارت ناشی از فقدان ضمانت اجرا برای تصمیمات و گزارش‌های شورای نظارت است. جا داشت با در نظر گرفتن فروض مختلف تخلف سازمان از نظرات و دستورات شورا، ضمانت اجراهای مختلفی به نحو قوی‌تر پیش‌بینی می‌شد.

۴. ضعف ساختار و تشکیلات: آیا تشکیلات کنونی شورای نظارت برای انجام وظایف و اعمال اختیارات آن کافی است؟ برخی معتقدند که مشخص نبودن جایگاه سازمانی و ساختار تشکیلاتی این شورا که تضعیف امکانات انسانی و مالی شورا را نیز به دنبال داشته، عملاً به تضعیف اقتدار شورا منجر شده است. از این رو، تقویت نظارت شورای نظارت بر صداوسیما مستلزم افزایش تشکیلات و امکانات این شورا است.

بند هشتم: ابهام در بودجه و منابع مالی سازمان

پیش از بازنگری در اصل ۱۷۵، به موجب ماده ۵ قانون اداره سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران، بررسی و تأیید بودجه سالانه پیشنهادی از سوی مدیرعامل سازمان در صلاحیت شورای سرپرستی قرار داشت.^{۲۴} همچنین، طبق ماده ۱۶ قانون اساسنامه سازمان صداوسیمای

^{۲۴} ماده ۲۲ قانون اساسنامه سازمان صداوسیما مقرر می‌دارد: درآمد و منابع اعتبارات سازمان عبارتند از:

- ۱- درآمدهای ناشی از واگذاری حق پخش و توزیع محصولات و ارائه خدمات سازمان به اشکال مختلف.
- ۲- عواید حاصل از اجرای قانون توسعه شبکه تلویزیونی کشور.
- ۳- درآمدهای ناشی از فعالیت‌های تولیدی و سود مربوط به آن‌ها.
- ۴- وجوه دریافتی از محل بودجه کل کشور و سایر وجوهی که به عنوان دیگر از طرف دولت در اختیار سازمان گذاشته می‌شود.

جمهوری اسلامی ایران، انتخاب بازرس (حسابرس)، بررسی و تصویب آئین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری و استخدامی سازمان و شرکت‌های تابعه و بررسی و تصویب گزارش سالانه عملیات، ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت‌های تابعه از وظایف و اختیارات شورای مذکور بود. پس از حذف شورای مذکور، رئیس سازمان به موجب اجازه‌نامه‌ای که از رهبری دریافت کرد تهیه و پیشنهاد بودجه سازمان به دولت را جهت گنجاندن در لایحه بودجه سالانه رأساً عهده‌دار شد.

در کشورهای مختلف، از دو زاویه مهم، به نحوه تأمین منابع مالی رادیو و تلویزیون‌های عمومی نگاه می‌شود: اول از زاویه منبع تأمین هزینه‌ها و دوم از لحاظ میزان منابع مالی. تأمین منابع مالی رسانه از بودجه دولت یا کمک‌های دولت، استقلال آن‌ها را متزلزل می‌کند و کمبود منابع مالی، انجام فعالیت‌های آن را با مشکل مواجه می‌سازد.

در بسیاری از کشورهای اروپایی، منابع مالی سازمان‌های پخش عمومی از ترکیب درآمد حاصل از دو منبع از منابع سه‌گانه زیر تأمین می‌شود:

۱. درآمدهای حاصل از خدمات لیسانس (صدور مجوز) که از محل پرداخت مالیات تأمین می‌شود.

۲. بودجه عمومی.

۳. درآمدهای تجاری حاصل از تبلیغات، حق یا حقوق مربوط به پخش، موهوبات، اجاره تجهیزات فنی و سایر دارایی‌های سازمان.

در کشورهای کرواسی، چک، آلمان، ایتالیا، انگلستان، مقدونیه، رومانی، اسلواکی، اسلونی و ترکیه بیش از ۵۰ درصد منابع مالی سازمان‌های پخش عمومی، از طریق هزینه‌های لیسانس تأمین

۵- اعتبارات از محل بودجه عمرانی کشور.

۶- درآمدهای ناشی از اجرا و پخش برنامه‌های تبلیغاتی و آگهی‌های بازرگانی.

۷- کمک‌های نقدی یا غیر نقدی اشخاص حقیقی و حقوقی.

۸- عواید دیگری که طبق قانون یا مقررات دیگر به سازمان تعلق می‌گیرد.

می‌شود. در سایر کشورها نظیر آلبانی، لیتوانی، استونی، لاتویا، صربستان و مجارستان، مهم‌ترین منبع تأمین بودجه سازمان‌های پخش عمومی، خود دولت و بودجه عمومی است.^{۲۵}

هزینه‌های رادیو و تلویزیون‌های عمومی در ژاپن، تایلند و انگلیس تا ۹۷ درصد از منابع عمومی تأمین می‌شود. در استرالیا، کانادا و فرانسه ۶۵ درصد تا ۸۲ درصد از منابع عمومی تأمین می‌شود. در هلند و آفریقای جنوبی حمایت عمومی کمتر بوده و بین ۱۸ درصد تا ۳۰ درصد است.

در برخی از کشورها جایگزین بودجه عمومی برای بخشی که از محل عمومی تأمین نمی‌شود، آگهی تبلیغاتی است.

با توجه وابستگی بین منابع در اختیار سازمان‌های پخش عمومی و کیفیت خدماتی که آن‌ها ارائه می‌کنند استفاده از تبلیغات برای جذب منابع مالی، احتمال جایگزینی محبوبیت به جای کیفیت را در برنامه‌های شبکه‌ها (همانند شبکه‌های تجاری) افزایش می‌دهد. در عین حال، مجاز بودن این امر، باعث ایجاد تعادل و استقلال می‌شود. از سوی دیگر، وابستگی کامل به بودجه عمومی ممکن است به اعمال فشار از طرف مقامات دارای قدرت تصمیم‌گیری مالی بر شبکه‌ها و تهدید استقلال سازمانی و تحریریه‌ای آن‌ها منجر شود. از این رو، برای پرهیز از چنین خطری، به‌ویژه در مواردی که تأمین سرمایه دولتی از بودجه دولتی صورت می‌گیرد، تضمین‌های مناسبی باید پیش‌بینی شود.^{۲۶}

در حال حاضر، میزان و نحوه تأمین و حسابرسی بودجه سازمان صداوسیما به یکی از اختلافات این سازمان با دولت تبدیل شده است. سازمان از عدم اختصاص بودجه کافی برای ساخت برنامه‌های خود سخن می‌گوید و دولت از نداشتن هرگونه بدهی به سازمان مذکور. به همین دلیل، روشن کردن نحوه تأمین منابع مالی سازمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

^{۲۵} Toby Mendel, **Public Service Broadcasting: A Comparative Legal Survey**, UNESCO, ۲۰۱۳, p.۶۰.

^{۲۶} Declaration on Guaranteeing the Independence of Public Service Broadcasting in the Member States, Adopted by the Committee of Ministers on ۲۷ September ۲۰۰۶.

بند نهم: تسری فعالیت‌های فرعی سازمان و غلبه آن‌ها بر مأموریت‌های اصلی

بر اساس مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی و شورای بازنگری قانون اساسی، سازمان صداوسیما به عنوان یک دستگاه تبلیغاتی حکومتی و رسانه‌ای که باید هدایت و راهبری افکار عمومی را انجام دهد تعریف شده است. یعنی اراده تدوین‌کنندگان قانون اساسی بر آن بوده که سازمان صداوسیما منحصراً به اداره شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی متمرکز باشد. در حالی که خلأ قوانین صداوسیما سبب شده است که حوزه فعالیت‌های انحصاری سازمان صداوسیما از فعالیت‌های رادیو و تلویزیونی، به فعالیت‌های دیداری شنیداری غیر رادیو تلویزیونی (مشارکت در تولید فیلم‌های سینمایی و سالن‌های سینما و حتی ساخت و اداره نمایشگاه، حمایت از نخبگان، سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها)، ایجاد خبرگزاری و در نهایت به فعالیت‌های تنظیم مقررات در فضای مجازی گسترش یابد. به نحوی که امروزه بخش کوچکی از این سازمان عریض و طویل به پخش برنامه‌های رادیو و تلویزیونی اشتغال دارد و انواع فعالیت‌های حاشیه‌ای، در زمره دغدغه‌های اصلی سازمان شده است. تصدی‌گری سازمان در حوزه‌های خارج از پخش‌های رادیویی و تلویزیونی علاوه بر آنکه مخالف صریح سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی است این سازمان را از انجام وظیفه اصلی دور می‌کند.

بند دهم: تشتت و ابهام در قوانین حاکم بر صداوسیما ۲۷

به‌رغم تعیین جایگاه حقوقی خاص برای سازمان صداوسیما در قانون اساسی جمهوری اسلامی، هنوز وضعیت اعتبار یا عدم اعتبار قوانینی که قبل یا پس از انقلاب اسلامی درباره این سازمان تصویب شده‌اند روشن نیست. برای مثال، اعتبار «قانون تشکیل سازمان رادیو و تلویزیون ملی» مصوب ۱۳۵۰/۳/۲۹ همچنان در مجموعه‌ای قانونی که از سوی نهادهای رسمی نظیر اداره تنقیح قوانین و مقررات ریاست جمهوری منتشر می‌شود قانون معتبر شناخته می‌شود. در مورد وضعیت اعتبار چهار قانون مهمی که پس از انقلاب راجع به این سازمان تصویب شده‌اند نیز قویاً مورد سؤال

^{۲۷} فهرست قوانین مذکور ضمیمه این گزارش است.

و ابهام است. همین امر منجر بدان شده که برخی از سازمان صداوسیما به عنوان سازمان بدون قانون یاد کنند.

در چنین وضعیتی، لازم است به تفتت و ابهام در خصوص قوانین حاکم بر صداوسیما پایان داده شود و در این باره، اختلاف‌نظری مشاهده نمی‌شود. اما در مورد چگونگی تحقق این امر، اختلاف دیدگاه مشاهده می‌شود.

با توجه به اینکه دست کم چهار قانون مهم در خصوص سازمان صداوسیما وجود دارد (قانون اداره سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹، قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۱، قانون اساسنامه سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۲ و قانون نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت مصوب ۱۳۷۰ و آسیب‌های مذکور در بخش قبل به هر چهار قانون برمی‌گردد پرسش این است که آیا برای ایجاد وضعیت مطلوب، قوانین مذکور باید مجدداً تحت عناوین قبلی خود اصلاح و بازنگری شوند یا اینکه می‌توان قانون واحد و خاصی درباره صداوسیما تصویب کرد که شامل مفاد هر چهار قانون قبلی باشد؟

برخی معتقد هستند با توجه به اینکه قانون اساسی صریحاً تصویب قانون در سه موضوع «خط‌مشی»، «ترتیب اداره سازمان» و «نظارت بر سازمان» را لازم دانسته است بنابراین یا باید سه قانون اصلاحی درباره صداوسیما تصویب شود یا قانونی که هر سه موضوع مذکور در عنوان آن قید شده باشد.

واقعیت این است که با توجه به اصول متعدد قانون اساسی که تصویب قانون عادی راجع به موضوعات مختلف مندرج در یک اصل را به قانون عادی واگذار کرده‌اند و رویه‌ای که تاکنون از سوی نهادهای تقنینی دنبال شده است از اصل ۱۷۵ چیزی بیش از این استنباط نمی‌شود که احکام سه موضوع «خط‌مشی»، «ترتیب اداره سازمان» و «نظارت بر سازمان» باید به موجب قانون تعیین شود. اما پاسخ به این پرسش که آیا همه آنها باید در یک قانون تعیین تکلیف شوند یا درباره هر کدام یک یا چند قانون تصویب شود از اصل مذکور بر نمی‌آید و باید با توجه به اصول و فنون قانونگذاری مطلوب به این امر دست زد.

قانون خوب از نظر شکلی دست کم باید سه ویژگی مهم داشته باشد که عبارتند از: وضوح و روشنی، قابل دسترس بودن و مشروعیت مرجع قانون‌گذاری.

بر اساس ویژگی وضوح قانون، قانون محدود‌کننده باید حد معینی از معیارهای وضوح و دقت را داشته باشد. در صورتی که قوانین و مقررات از وضوح و سادگی مناسب برخوردار باشند مدیران و کارکنان با مراجعه به آنها به آسانی و به‌موقع می‌توانند در خصوص موضوعات و مسائل اداری خود تصمیم‌گیری کنند. علاوه بر این، در مورد قوانین مبهم، همواره به دلایل مختلف و از جمله عوامل سیاسی، انگیزه و امکان سوءاستفاده وجود دارد. وضوح قوانین می‌تواند جلوی سوءاستفاده مقامات و مجریان از قانون را بگیرد.

منظور از قابل دسترس بودن قانون این است که قانون باید به گونه‌ای قابل دسترس باشد که مجریان و تابعان و ناظران و عموم مردم بتوانند از آن آگاه شوند. البته، دو ویژگی وضوح و در دسترس بودن قانون، نسبی هستند و تا حد زیادی به موضوع و محتوای قانون مورد نظر و تعداد و وضعیت کسانی که مخاطب آن هستند بستگی دارد.

در زمینه مشروعیت مرجع قانون‌گذاری نیز نهادهای بین‌المللی معتقدند که تنها قوانین مصوب مجالس انتخابی (پارلمانی) می‌توانند مشروع تلقی شوند. وضعیتی که در آن مقامات رسمی بتوانند قانون مناسب را به خواست خود تهیه و تنظیم کنند، مخالف اصول دموکراسی است. به‌ویژه قوانین راجع به آزادی بیان و حدود آن باید توسط مراجعی تصویب شوند که بیانگر اراده و خواست مردم هستند.

با توجه به توضیحات بالا، تصویب قانون واحد راجع به صداوسیما که شامل موضوعات سه‌گانه مذکور در اصل ۱۷۵ باشد و معیارهای وضوح و قابل دسترس بودن را داشته باشد گزینه مطلوبی به نظر می‌رسد.

بخش چهارم: وجوه اشتراک و افتراق طرح‌های قانونی راجع به سازمان صداوسیما

در این گزارش، وجوه اشتراک و افتراق طرح‌هایی که تاکنون در مورد اداره صداوسیما در مجلس شورای اسلامی ثبت و بحث شده‌اند یعنی طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۰)، طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ۱۳۹۰، طرح خط‌مشی و اداره صداوسیما و نظارت بر آن ۱۳۹۳ و طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۲۸۱۳۹۴ در قالب جداول موضوعی بیان می‌شوند. طرح‌های مذکور از هفت زاویه زیر بررسی می‌شوند:

۱. ساختار و ماهیت حقوقی سازمان
۲. ارتباط سازمان با رهبری
۳. انحصار یا عدم انحصار فعالیت‌های سازمان
۴. سازوکار نظارت بر سازمان

^{۲۸} - مطهری تهران - عبدالجبار کرمی - امین حسین رحیمی - کاتوزیان - عباسپور تهرانی فرد - سجادیان - مطهری شبستر - سعادت - سیدفاضل موسوی - برنابلداجی - بنایی - یوسفیان‌ملا - نجف‌نژاد - کوچکی‌نژاد - گرانمایه‌پور - بروغنی - جلالی - دهدشتی - کعبی - موسوی جرف - ساعدی - سیدکاظم موسوی - یوسف‌نژاد - کمالیان - مسعودی ریحان - نصیری قیدار - طباطبایی‌نژاد - غلامرضا کرمی - علیخانی - شبانپور - بهمن اخوان - ذوالقدر - مرادنی - مهدوی و سیدحسین هاشمی ۳۵ نماینده‌ای بودند که طرح اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما را امضا کرده بودند.

۵. قلمرو فعالیت‌های سازمان

۶. سازوکار تأمین بودجه سازمان و منابع مالی

۷. وضعیت فعالیت‌های اقتصادی و غیر رادیو تلویزیونی سازمان.

بند اول: ساختار و ماهیت حقوقی سازمان

در مورد ماهیت حقوقی سازمان تفاوتی میان طرح‌ها مشاهده می‌شود. در حالی که طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ۱۳۹۰ و گزارش کمیسیون فرهنگی به مجلس شورای اسلامی ۱۳۹۳ سازمان را موسسه دولتی می‌دانند، طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما ۱۳۸۰ و طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴ به ماهیت حقوقی سازمان هیچ اشاره‌ای ندارند و تنها به استقلال سازمان اشاره کرده‌اند.

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما ۱۳۸۰	ماده ۱: سازمان صداوسیما سازمانی مستقل است که بر اساس این قانون اداره خواهد شد. ماده ۲: شورای عالی سیاست‌گذاری صداوسیما ج.ا.ا. بالاترین مرجع سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و تعیین خط‌مشی‌های اساسی این سازمان است.	شورای نگهبان در مورد این ماده چنین اعلام می‌نماید: با توجه به اصل ۱۷۵ قانون اساسی و نظریه تفسیری آن که دلالت دارد سازمان صداوسیما مستقیماً زیر نظر رهبری است و سیاست‌گذاری، هدایت و تدابیر لازم در همه ابعاد خصوصاً در راستای تحقق آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور در همه شئون و مراتب که در صدر اصل ۱۷۵ به آن اشاره شده از اختیارات اختصاصی آن مقام است، ایجاد تشکیلات مانند شورای عالی سیاست‌گذاری در صداوسیما و واگذاری وظایفی به آن من جمله موارد مصرحه در ماده ۲ که از مصادیق اختیارات مذکور است مغایر اصل ۱۷۵ قانون اساسی تشخیص داده شد. همچنین در این ماده سیاست‌گذاری در صداوسیما به شورای عالی سیاست‌گذاری واگذار شده و این مورد با توجه به بند ۲۰ فصل ۲ سیاست‌های کلی فرهنگی برنامه سوم یکی از مصادیق بند ۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی است. لذا از این جهت مغایر این اصل شناخته شد.

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ۱۳۹۰	به موجب ماده ۱ این طرح سازمان صداوسیما یک موسسه دولتی و دارای شخصیت حقوقی مستقل است. تابع قوانین و مقررات حاکم بر مؤسسات دولتی است. حتی مؤسسات تابعه سازمان نیز موسسه دولتی محسوب می‌شود. شرکت‌های زیرمجموعه نیز شرکت دولتی تلقی می‌گردد.	ماهیت حقوقی سازمان: در این طرح سازمان به عنوان موسسه دولتی معرفی می‌شود. باید از مؤسسات تابعه سازمان که در تبصره ماده ۱ به عنوان موسسه دولتی آمده است تعریف دقیقی ارائه شود. همچنین ابهامی که در مورد شرکت‌های زیرمجموعه سازمان که با رعایت سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی شرکت دولتی تلقی می‌شوند نیز بایستی برطرف گردد و نیاز به اصلاح این مورد احساس می‌شود.
طرح خط‌مشی و اداره صداوسیما و نظارت بر آن ۱۳۹۳	ماده ۱- سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران که در این قانون به طور اختصار «سازمان» نامیده می‌شود موسسه‌ای با شخصیت حقوقی مستقل است. این سازمان تابع قوانین و مقررات حاکم بر مؤسسات دولتی است مگر در مواردی که در این قانون حکم خاصی پیش‌بینی شده باشد تبصره ۲- مؤسسات تابعه سازمان نیز موسسه دولتی محسوب می‌گردند و شرکت‌های تابعه سازمان مشروط به رعایت سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در حکم شرکت دولتی محسوب می‌شوند.	
طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر	ماده ۱- در اجرای اصل یکصد و هفتاد و پنجم (۱۷۵) قانون اساسی سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران که در این قانون	در این طرح شخصیت حقوقی سازمان مشخص نشده است که این مسئله مشکلاتی را در خصوص امور اداری، استخدامی و مالی ایجاد می‌کند. طرح

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
سازمان صداوسیما ۲۹۱۳۹۴	«سازمان» نامیده می‌شود، سازمانی است مستقل که طبق این قانون اداره و نظارت می‌شود و نصب و عزل رئیس آن با مقام معظم رهبری است. ماده ۲- ارکان سازمان عبارتند از: الف- هیأت امنا ^{۲۹} ب- هیأت مدیره پ- رئیس ت- شورای نظارت	ساختار جدیدی برای سازمان در نظر گرفته است که با ساختار ارائه شده در اصل ۱۷۵ همخوانی ندارد. بر خلاف اصل ۱۷۵ که رئیس سازمان منصوب رهبری است و شورای نظارت بر سازمان نظارت دارد، در این طرح علاوه بر رئیس سازمان چند مرجع مدیریتی همچون هیأت امنا و هیأت مدیره پیش‌بینی شده است که اختیارات گسترده‌ای نیز برای آن‌ها در نظر گرفته شده است که این ساختار در تعارض با تمرکز مدیریتی سازمان در قانون اساسی است. و بر آشفتگی مدیریتی در سازمان می‌افزاید. با توجه به دولتی بودن آن پیش‌بینی توأمان هیأت امنا و هیأت مدیره عملاً ترکیبی فرا قوه‌ای را ایجاد می‌کند که در ساختار حقوقی سابقه ندارد و این امر که سیاست‌گذاری، هدایت و تدابیر لازم در همه ابعاد از اختیارات رهبری است را کمرنگ می‌نماید.

^{۲۹}- مطهری تهران- عبدالجبار کریمی- امین حسین رحیمی- کاتوزیان- عباسپور تهرانی فرد- سجادیان- مطهری شبستر- سعادت- سیدفاضل موسوی- برنابلداجی- بنایی- یوسفیان‌ملا- نجف‌نژاد- کوچکی نژاد- گرانمایه پور- بروغنی- جلالی- دهدشتی- کعبی- موسوی جرف- ساعدی- سید کاظم موسوی- یوسف نژاد- کمالیان- مسعودی ریحان- نصیری قیدار- طباطبایی نژاد- غلامرضا کریمی- علیخانی- شبانپور- بهمن اخوان- ذوالقدر- مرادنیا- مهدوی و سیدحسین هاشمی ۳۵ نماینده‌ای بودند که طرح اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما را امضا کرده بودند.

^{۳۰}- ماده ۳- هیأت امنا سازمان عبارتند از: رؤسای سه قوه، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام و رئیس مجلس خبرگان رهبری

بند دوم: ارتباط سازمان با رهبری

طرح‌های مذکور در سه جا به ارتباط سازمان با مقام رهبری توجه کرده‌اند: عزل و نصب رئیس سازمان، تعیین خط‌مشی سازمان و نظارت بر سازمان.

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما ۱۳۸۰	ماده ۵: نصب و عزل رئیس سازمان با مقام رهبری است.	
طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ۱۳۹۰	ماده ۱: نصب و عزل رئیس با رهبری است. ماده ۹: رئیس سازمان توسط مقام معظم رهبری منصوب می‌شود و تعیین مدت خدمت، عزل و قبول استعفا وی از اختیارات اختصاصی مقام رهبری است و مسئولیت اداره امور سازمان را به عهده دارد. ماده ۲۳: رئیس سازمان و معاونان وی و مدیران مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها و دفاتر نمایندگی خارج از کشور موظف به اعمال نظرات ابلاغی شورای نظارت هستند و در صورت استنکاف، در مورد رئیس سازمان و معاونین وی گزارش استنکاف برای مقام معظم رهبری ارسال می‌گردد.	در ماده ۱ به نحوه نصب و عزل رئیس سازمان اشاره شده است ولی این مسئله در ماده ۹ نیز در کنار مدت خدمت و مرجع قبول استعفا رئیس سازمان تکرار شده است. که بهتر است این موضوع تنها در یک ماده مطرح شود.
طرح خط‌مشی و اداره صداوسیما و نظارت بر آن ۱۳۹۳	ماده ۱ (تبصره ۱): تعیین خط‌مشی و ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن مبتنی بر فرمایشات رهنمودها و سیاست‌های ابلاغی مقام رهبری است. ماده ۸: رئیس سازمان توسط مقام رهبری منصوب می‌شود و تعیین مدت خدمت، عزل و قبول استعفا وی از اختیارات مقام رهبری بوده.....	در این گزارش نیز همچون مورد فوق‌الذکر ارتباط با رهبری در دو ماده مجزا مطرح شده است که ادغام آن‌ها در قالب یک ماده موجه‌تر به نظر می‌رسد.

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	ماده ۱۶: شورای نظارت می‌تواند در حوزه اختیارات قانونی خود از رئیس سازمان سؤال نماید و شورا در صورت قانع نشدن دوسوم اعضا گزارش موضوع را برای مقام رهبری ارسال می‌کند. تبصره- نحوه رسیدگی به گزارش مذکور منوط به تشخیص مقام رهبری است.	
طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴	ماده ۱: نصب و عزل رئیس آن (سازمان) با مقام معظم رهبری است.	در این طرح نیز همچون سایر طرح‌ها نصب و عزل رئیس سازمان با مقام رهبری است. یکی از نواقص دیگر این طرح در تبصره ۴ ماده ۸ دیده می‌شود. در شرایطی که مقام رهبری بر سیاستگذاری و هدایت این سازمان در همه ابعاد حضور دارد ارائه گزارش سالانه شورای نظارت به هیات امنای معنی است.

بند سوم: انحصار یا عدم انحصار فعالیت‌های سازمان

در طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما (مصوب ۱۳۸۰/۱۰/۳) هیچ اشاره‌ای به انحصار فعالیت‌های سازمان نشده است اما بر خلاف آن در طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ۱۳۹۰ و گزارش کمیسیون فرهنگی در مورد آن به صورت مفصل در مورد انحصاری بودن فعالیت‌های سازمان در خصوص فعالیت‌های رادیویی و تلویزیونی سخن به میان آمده است. بر خلاف این دو مورد که به دنبال گسترش انحصار فعالیت‌های سازمان هستند، طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴ سیاستی انحصار زدایی را دنبال می‌کند و بخش خصوصی را با کسب مجوز و رعایت مقررات مجاز به تأسیس رادیو و تلویزیون می‌داند.

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما ۱۳۸۰	-	-
طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ۱۳۹۰	ماده ۲: پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، تأسیس فرستنده و استفاده از امکانات ماهواره‌ای برای پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی در انحصار سازمان است. می‌تواند نمایندگی رسانه‌ای به صورت مراکز رسانه‌ای در داخل کشور یا دفاتر خبری در خارج از کشور داشته باشد. ماده ۶: انجام هرگونه فعالیت رادیویی و تلویزیونی که قابلیت انتشار فراگیر در داخل و خارج از کشور را به صورت واقعی و مجازی داشته باشد و در	با توجه به پیشرفت تکنولوژی به ویژه در حوزه رسانه، امکانات روزافزون فضای سایبری و ماهواره‌ها، انحصار سازمان در خصوص فعالیت‌های رادیو و تلویزیونی غیرممکن می‌نماید. دریافت امواج ماهواره در داخل کشور این انحصار را زیر سؤال می‌برد. علاوه بر آن وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برای اعطای مجوز فعالیت به شبکه‌های ماهواره‌ای اقدام نموده است.

توضیحات	مواد مرتبط	نام طرح قانونی
<p>و سازمان صداوسیما نیز هیچ عکس‌عملی در این خصوص نداشته است.</p> <p>انحصاری بودن فعالیت‌های رادیو و تلویزیونی نه تنها باعث محدود شدن و عقب ماندن رقبای داخلی شده است بلکه به همان میزان باعث کسالت و تنبلی صداوسیما می‌گردد.</p> <p>آنچه در صدر ماده آمده «انجام هرگونه فعالیت رادیویی و تلویزیونی ... که به صورت واقعی و مجازی داشته باشد» دامنه انحصار را از آنچه امروزه هست بیشتر می‌کند. قابلیت انتشار فراگیر به صورت واقعی و مجازی همان ویژگی اینترنت است که انحصار آن در سازمان با ماهیت آن در تعارض و با قوانین دیگر نیز مغایر و متداخل است.</p> <p>بند ۲ دقیقاً جزء وظایف ذاتی و قانونی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات است و بر اساس بند الف ماده ۴۶ قانون برنامه پنجم این شبکه‌ها که جزئی از شبکه ملی اطلاعات هستند به عهده این وزارتخانه نهاده شده است. در حقیقت هر رسانه‌ای اعم از صداوسیما از کاربران این شبکه‌ها هستند و اعمال حاکمیت بر این شبکه‌ها بر اساس قانون بر عهده این وزارتخانه قرار دارد.</p>	<p>انحصار سازمان صداوسیما ج.ا.ا است، و هرگونه فعالیت اشخاص حقیقی و حقوقی در امور زیر منوط به کسب مجوز از این سازمان است:</p> <p>۱. تأسیس فرستنده به منظور انجام فعالیت‌های رسانه‌ای در امر پخش صوت و تصویر</p> <p>۲. ایجاد شبکه‌های ارتباطی با سیم و بی‌سیم مانند ماهواره، پخش کابلی، شبکه‌های محلی و ناحیه‌ای برای فعالیت‌های رسانه‌ای در امر پخش صوت و تصویر</p> <p>۳. استفاده از فضای فرکانس کشور برای پخش فراگیر صوت و تصویر</p> <p>۴. ایجاد هرگونه شبکه ارتباطی تحت پروتکل‌های مختلف (جاری و آتی) اینترنت جهانی و اینترنت ملی و محلی</p> <p>ماده ۷ (بند ۳): فراهم کردن بسترها و زیرساخت‌های لازم برای توسعه پوشش جمعیتی و جغرافیایی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به صورت ایمن پایدار و مستمر طبق آخرین استانداردهای فنی و با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین رسانه‌ای ماهواره و شبکه‌های کابلی</p> <p>بند ۴- ایجاد و توسعه رسانه‌های نوین از قبیل درگاه رسانه‌های الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و سایر عناوین مرتبط و تسهیل دسترسی عموم مردم به این رسانه‌ها در عرصه ملی و بین‌المللی در محدوده برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی</p>	

توضیحات	مواد مرتبط	نام طرح قانونی
	<p>ماده ۸:</p> <p>بند ۳- مشارکت و سرمایه‌گذاری در تولید، تأمین و توزیع برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، چندرسانه‌ای و فضای مجازی با سازمان‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی با رعایت قانون اجرای سیاست‌های اصل چهل و چهارم قانون اساسی</p> <p>بند ۶- خرید و فروش و مبادله برنامه‌های رادیویی، تلویزیونی چندرسانه‌ای و خدمات فنی و مهندسی در زمینه فعالیت‌های رادیو و تلویزیونی در سطح ملی و بین‌المللی</p> <p>بند ۹- مشارکت در بررسی و تصویب استانداردهای تخصصی در زمینه‌های تولید، توزیع و پخش برنامه‌های رادیویی تلویزیونی چندرسانه‌ای و فضای مجازی</p>	
<p>در این گزارش نیز پخش تمامی برنامه‌های صوتی و تصویری در انحصار سازمان است و حق واگذاری آن را به هیچ شخص حقیقی و حقوقی ندارد.</p>	<p>ماده ۲- پخش برنامه‌های صوتی و تصویری به صورت فراگیر از کلیه بسترهای ارتباطی فعالیت رادیویی و تلویزیونی محسوب می‌شود و در انحصار سازمان است.</p> <p>تبصره ۲- سازمان حق واگذاری انحصار مذکور در این ماده را به هیچ شخص حقیقی و حقوقی ندارد.</p> <p>تبصره ۳- سازمان مجاز است جهت توسعه پوشش جمعیتی و برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی بدون برخورداری از حق انحصار و طبق قوانین و</p>	<p>طرح خط‌مشی و اداره صداوسیما و نظارت بر آن ۱۳۹۳</p>

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	<p>مقررات، زیرساخت‌های ارتباطی مورد نیاز خود را تولید و تأمین نماید و در صورت عدم امکان، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات موظف به تأمین آن است.</p>	
<p>طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴</p>	<p>ماده ۱۱- بخش خصوصی می‌تواند با اجازه سازمان و در چهارچوب مقررات مصوب هیأت امناء رادیو یا تلویزیون تأسیس نماید.</p> <p>تبصره ۱- هیچ‌یک از بخش‌های دولتی و حاکمیتی غیر از سازمان صداوسیما حق ورود به این عرصه را ندارند.</p> <p>تبصره ۲- بخش خصوصی در چهارچوب مصوبات هیأت امناء به جز حوزه خبر، با رعایت ضوابط اسلامی و مصالح ملی، در حوزه‌های فرهنگی، هنری، ورزشی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی می‌تواند برنامه پخش نماید.</p> <p>تبصره ۳- اساسنامه شبکه خصوصی رادیویی یا تلویزیونی و صلاحیت مؤسسين و مدیران مسئول آن باید به تصویب هیأت مدیره و هیأت امناء سازمان برسد.</p> <p>تبصره ۴- نظارت و رسیدگی به تخلفات این گونه شبکه‌ها بر اساس ضوابطی است که به تصویب هیأت امناء می‌رسد.</p> <p>ماده ۱۲- سازمان صداوسیما می‌تواند با مشارکت بخش خصوصی داخلی و خارجی به تأسیس شبکه بین‌المللی مبادرت ورزد. ضوابط و چگونگی این امر به تصویب هیأت امناء می‌رسد.</p>	<p>بنا بر اصل ۴۴ قانون اساسی رادیو و تلویزیون جزء مؤسسات دولتی به حساب می‌آید و شورای نگهبان در نظریه تفسیری خود در مورد تأسیس شبکه‌های خصوصی مورخ ۱۳۷۹/۷/۱۰ اعلام کرده است که «تأسیس و راه‌اندازی شبکه‌های خصوصی رادیو و تلویزیون به هر نحوی مغایر این اصل است». لذا با توجه به این تفسیر ماده ۱۱ طرح که اجازه تأسیس شبکه خصوصی را می‌دهد مغایر قانون اساسی است</p>

بند چهارم: سازوکار نظارت بر سازمان

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما ۱۳۸۰	-	-
طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ۱۳۹۰	بر اساس ماده ۱۰ شورای نظارت بر سازمان تشکیل می‌شود که در ماده ۱۲ شورای نظارت وظایف زیر را به عهده دارد: ۱. نظارت بر حسن انجام کلیه امور سازمان و اعلام تذکرات لازم به رئیس سازمان در مورد تخلفات جهت اصلاح امور مذکور ۲. نظارت بر حسن اجرای تدابیر و رهنمودهای رهبری در مورد سازمان ۳. نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات مربوطه در سازمان ۴. تعیین ضوابط نظارتی حاکم بر فعالیت‌های سازمان در چارچوب این قانون ۵. تصویب ایجاد یا انحلال هر بخش واحد شعبه، دفتر و نمایندگی در سازمان به پیشنهاد رئیس سازمان ۶. تصویب ایجاد یا انحلال شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی داخلی و برون‌مرزی به پیشنهاد رئیس سازمان ۷. تصویب انعقاد قراردادها و معاملات داخلی و خارجی سازمان به پیشنهاد رئیس سازمان ۸. تهیه و ارائه گزارش منظم و مستمر از جریان امور در سازمان به مقام معظم رهبری و قوای سه‌گانه ج.ا.و....	

توضیحات	مواد مرتبط	نام طرح قانونی
	ماده ۲۲- دستور توقف ادامه تهیه، تولید یا پخش برنامه‌های مربوط در صورت عدم رعایت خط‌مشی‌ها، اصول، ضوابط و مقررات ناظر بر تهیه، تولید و پخش برنامه‌های سازمان	
	<p>ماده ۹- شورای نظارت بر سازمان با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:</p> <p>۱. دو نفر به نمایندگی از طرف قوه مجریه به انتخاب و معرفی رئیس جمهور</p> <p>۲. دو نفر به نمایندگی از سوی قوه قضائیه به انتخاب و معرفی رئیس قوه قضائیه</p> <p>۳. دو نفر به نمایندگی از طرف قوه مقننه به پیشنهاد کمیسیون فرهنگی و انتخاب مجلس شورای اسلامی</p> <p>تبصره ۱- نمایندگان قوای سه‌گانه لزوماً عضو رسمی آن قوه نیستند.</p> <p>تبصره ۲- اعضای شورای نظارت برای مدت دو سال انتخاب و معرفی می‌شوند و تا انتخاب مسئولان بعدی به کار خود ادامه می‌دهند.</p> <p>تبصره ۳- شورای نظارت از بین اعضای خود یک نفر را به عنوان رئیس و یک نفر را به عنوان نایب‌رئیس و یک نفر به عنوان دبیر برای مدت یک سال انتخاب می‌کند. مسئولیت اداره جلسات شورا، انجام مکاتبات و ابلاغ نظرات و مصوبات آن بر عهده رئیس و مسئولیت اداره امور دبیرخانه بر عهده دبیر شورا است و انتخاب مجدد آن‌ها بلامانع است.</p> <p>ماده ۱۱- شورای نظارت وظایف زیر را به عهده دارد:</p> <p>۱- نظارت بر حسن اجرای تدابیر و رهنمودهای مقام رهبری به ویژه در مورد سیاست‌های ابلاغی ایشان به سازمان</p>	طرح خط‌مشی و اداره صداوسیما و نظارت بر آن ۱۳۹۳

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	<p>تبصره- شورای نظارت موظف است ابتدای خط‌مشی‌ها و ترتیب اداره سازمان را (که شامل رویکردها، نظامات، رویه‌ها، وظایف، مقررات، آیین‌نامه‌ها، شیوه‌نامه‌ها و محصولات تولید شده است)، بر فرمایشات و رهنمودها و سیاست‌های ابلاغی مقام رهبری احراز کند.</p> <p>۱. نظارت بر حسن اجرای قوانین و وظایف، انجام مأموریت‌ها، خط - مشی کلی، اصول و ارزش‌های حاکم بر برنامه‌ها</p> <p>۲. نظارت بر تصمیمات رئیس سازمان و اعلام تذکرات لازم به وی</p> <p>۳. تهیه و ارائه گزارش منظم و مستمر فصلی از عملکرد سازمان ناظر به بند یک و دو این ماده به مقام رهبری و روسای قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران</p> <p>تبصره ۱- رئیس قوه مقننه موظف است گزارش شورای نظارت را به اطلاع نمایندگان برساند</p> <p>تبصره ۲- قوای سه‌گانه موظفند در قبال گزارش‌های شورای نظارت به وظیفه قانونی خود عمل کنند.</p> <p>۱. تصویب طرح‌های الف ویژه در برنامه‌های تولیدی سازمان پس از رسیدگی در شورای طرح و برنامه سازمان و قبل از انعقاد قرارداد</p> <p>۲. اخذ گزارش و اطلاعات لازم از عملکرد سالانه و تعهدات تولید، پخش و برنامه‌های آتی شبکه‌های داخلی و برون‌مرزی</p> <p>۳. اخذ گزارش و اطلاعات مربوط به درآمد و نحوه هزینه بودجه مصوب سازمان</p> <p>۴. اخذ گزارش و اطلاعات مربوط به انعقاد قراردادها و موافقتنامه‌های مربوطه</p> <p>۵. بررسی و تصویب گزارش سالانه حسابرسی سازمان حسابرسی</p>	

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	۶. ارجاع تخلفات و جرائم به مراجع ذی‌صلاح	
طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴	<p>ماده ۸- شورای نظارت بر سازمان صداوسیما که بر اساس اصل یکصد و هفتاد و پنجم (۱۷۵) قانون اساسی تشکیل شده است دارای وظایف ذیل است:</p> <p>الف- نظارت بر نحوه اجرای ضوابط مالی و اداری</p> <p>ب- نظارت بر نحوه اجرای سیاست‌های فرهنگی، هنری، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی</p> <p>پ- نظارت بر نحوه اجرای برنامه درازمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت</p> <p>ت- نظارت بر نحوه اجرای بودجه مصوب</p> <p>ث- نظارت بر نحوه اجرای مصوبات هیأت امناء</p> <p>تبصره ۱- شورای نظارت برای انجام وظایف خود می‌تواند از کارشناسان خبره در هر رشته استفاده نماید.</p> <p>تبصره ۲- در اجرای بند (ب) شورای نظارت می‌تواند بر مراحل ساخت برنامه‌های صداوسیما از جمله سریال‌ها نظارت داشته باشد.</p> <p>تبصره ۳- چنانچه شورای نظارت به تخلفاتی برخورد نماید، به رئیس و دبیرخانه هیأت امناء گزارش می‌دهد.</p> <p>تبصره ۴- شورای نظارت در مورد بندهای (الف) تا (ث) گزارش سالانه به هیأت امناء می‌دهد.</p> <p>تبصره ۵- بودجه شورای نظارت به تصویب هیأت امناء می‌رسد و در قوانین بودجه سالانه دارای ردیف مستقل است.</p>	<p>در حوزه نظارت طرح مذکور خلأهایی دارد. در آن فقدان ضوابط و شاخص‌های نظارتی و همچنین فقدان ضمانت اجرای کافی و مؤثر به عنوان ابزار کنترلی که در اختیار نهاد نظارتی است دیده می‌شود.</p>

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	ماده ۹ - رئیس سازمان موظف به اجرای مصوبات هیأت امناء و دادن گزارش‌های سه‌ماهه به شورای نظارت و هیأت امناء است.	

بند پنجم: قلمرو فعالیت‌های سازمان

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما ۱۳۸۰	-	-
طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ایران ۱۳۹۰	ماده ۲: پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، تأسیس فرستنده و استفاده از امکانات ماهواره برای پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی در انحصار سازمان است.	بنابر موارد مطرح شده در این طرح و وظایف و اختیارات مشروح در این طرح می‌توان شمول قلمرو فعالیت‌های سازمان صداوسیما را نه تنها در حوزه صوت و تصویر و پخش برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی که ایجاد شبکه‌های اینترنتی و مجازی، ایجاد شبکه‌های ارتباطی با سیم و بی‌سیم همانند ماهواره، شبکه کابلی و شبکه‌های محلی و ملی نیز دانست.
	ماده ۴: مأموریت سازمان عبارت است از هدایت فرهنگ و افکار عمومی بر اساس موازین اسلامی و مصالح کشور، کوشش در جهت وحدت جهان اسلام و مقابله با جنگ نرم از طریق شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی و رسانه‌های مجازی و مکتوب با تولید و پخش برنامه‌های متنوع آموزشی و ارشادی خبری و اطلاع‌رسانی-سرگرمی و تفریحی در سطوح مختلف اعم از استانی، ملی، منطقه‌ای و جهانی با بهره‌گیری از ظرفیت هنر فاخر اسلامی و ایرانی و جهت‌دهی مؤثر و کارآمد آن.	

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	ماده ۶: انجام هرگونه فعالیت رادیویی و تلویزیونی که قابلیت انتشار فراگیر در داخل و خارج از کشور را به صورت واقعی و مجازی داشته باشد و در انحصار سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران است و هرگونه فعالیت اشخاص حقیقی و حقوقی در امور زیر منوط به کسب مجوز از این سازمان است:	
	۱. تأسیس فرستنده به منظور انجام فعالیت‌های رسانه‌ای در امر پخش صوت و تصویر	
	۲. ایجاد شبکه‌های ارتباطی با سیم و بی‌سیم مانند ماهواره، پخش کابلی، شبکه‌های محلی و ناحیه‌ای برای فعالیت‌های رسانه‌ای در امر پخش صوت و تصویر	
	۳. استفاده از فضای فرکانس کشور برای پخش فراگیر صوت و تصویر	
	۴. ایجاد هرگونه شبکه ارتباطی تحت پروتکل‌های مختلف (جاری و آتی) اینترنت جهانی و اینترنت ملی و محلی	
	ماده ۷: وظایف سازمان به شرح زیر است:	
	۱. تولید، تأمین و پخش برنامه‌های متنوع و جذاب رادیویی تلویزیونی با رویکردهای آموزشی، خبری و اطلاع‌رسانی، سرگرمی و تفریحی برای مخاطبان داخل و خارج از کشور	

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	۳. فراهم کردن بسترها و زیرساخت‌های لازم برای توسعه پوشش جمعیتی و جغرافیایی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به صورت ایمن، پایدار و مستمر طبق آخرین استانداردهای فنی و با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین رسانه‌ای، اینترنت، ماهواره و شبکه‌های کابلی	
	۴. ایجاد و توسعه رسانه‌های نوین از قبیل درگاه، رسانه‌های الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و سایر عناوین مرتبط و تسهیل دسترسی عموم مردم به این رسانه‌ها در عرصه ملی و بین‌المللی در محدوده برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی	
	۵. برقراری مناسبات رادیویی و تلویزیونی با دیگر کشورها	
	ماده ۸: سازمان برای تحقق اهداف و انجام وظایف قانونی خود، با رعایت سایر قوانین و مقررات از اختیارات زیر برخوردار است:	
	۳. مشارکت و سرمایه‌گذاری در تولید، تأمین و توزیع برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، چندرسانه‌ای و فضای مجازی با سازمان‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی، با رعایت اصل ۴۴ قانون اساسی	
	۶. خریدوفروش و مبادله برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، چندرسانه‌ای و خدمات فنی و مهندسی در زمینه فعالیت‌های رادیو تلویزیونی در سطح ملی و بین‌المللی.	

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	۷. تأسیس و اداره شهرک سینمایی و تلویزیونی، سالن نمایش و نیز ایجاد نمایشگاه در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی با رعایت قانون اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی	
	۹. مشارکت در بررسی و تصویب استانداردهای تخصصی در زمینه‌های تولید، توزیع و پخش برنامه‌های رادیویی تلویزیونی، چندرسانه‌ای و فضای مجازی	
	۱۰. خرید، اجاره یا واگذاری تجهیزات، امکانات و بسترهای ارتباطات مخابرات زمینی و فضایی، به منظور توسعه و گسترش پوشش و ارائه خدمات رسانه‌ای در اقصی نقاط جهان و دستیابی به امکانات و موقعیت‌های جدید.	
طرح خط‌مشی و اداره صداوسیما و نظارت بر آن ۱۳۹۳	ماده ۷: وظایف و اختیارات سازمان:	
	الف) سازمان موظف است جهت حسن انجام مأموریت‌های خود اقدامات زیر را انجام دهد:	
	۱. توسعه پوششش جمعیتی و جغرافیایی شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به صورت ایمن، پایدار و مستمر، طبق آخرین استانداردهای فنی و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین رسانه‌ای، اینترنت، ماهواره و شبکه‌های کابلی	

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	ب) سازمان جهت حسن انجام مأموریت‌های خود اختیارات زیر را دارد:	
	۱. ایجاد و توسعه رسانه‌های نوین از قبیل درگاه، رسانه‌های الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و سایر عناوین مرتبط و تسهیل دسترسی عمومی مردم به این رسانه‌ها در عرصه ملی و بین‌المللی در محدوده برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی	
	۵. تأسیس و اداره شهرک سینمایی برای تولید برنامه‌های تلویزیونی و نیز برگزاری نمایشگاه در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی در راستای مأموریت سازمان با رعایت اصل ۴۴ قانون اساسی	
	۷. مشارکت در بررسی و تصویب استانداردهای تخصصی در زمینه‌های تولید و توزیع و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی و چندرسانه‌ای فضای مجازی.	
طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴	ماده ۱۲- سازمان صداوسیما می‌تواند با مشارکت بخش خصوصی داخلی و خارجی به تأسیس شبکه بین‌المللی مبادرت ورزد. ضوابط و چگونگی این امر به تصویب هیأت امناء می‌رسد.	-

بند ششم: سازوکار تأمین بودجه سازمان و منابع مالی

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما ۱۳۸۰	-	-
طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ۱۳۹۰	ماده ۹- وظایف و اختیارات رئیس سازمان ۳- تهیه و پیشنهاد بودجه سالیانه سازمان ماده ۱۲- شورای نظارت وظایف زیر را به عهده دارد: ۱۲- اخذ اطلاعات مربوط به نحوه هزینه بودجه مصوب سازمان و انعقاد موافقت‌نامه‌های مربوطه ماده ۱۳- هزینه‌های مربوط به شورای نظارت از محل بودجه سالیانه کل کشور به صورت ردیف مستقل درج می‌شود. ماده ۲۶- منابع مالی و اعتباری سازمان به شرح زیر است: ۱- درآمدهای ناشی از واگذاری حق پخش، توزیع و فروش محصولات ۲- درآمدهای ناشی از عرضه خدمات رسانه‌ای و فنی مهندسی در سطح ملی و بین‌المللی ۳- مبالغ دریافتی از بودجه عمومی کل کشور در قالب ۴- درآمدهای ناشی از برنامه‌های تبلیغاتی و پخش آگهی بازرگانی	درآمدها و هزینه‌های سازمان با پیشنهاد رئیس سازمان و نظارت شورای نظارت بررسی و تهیه می‌شود.

توضیحات	مواد مرتبط	نام طرح قانونی
	<p>۵- درآمدهای ناشی از واگذاری حقوق مادی ناشی از مالکیت معنوی در سطح ملی و بین‌المللی</p> <p>۶- کمک‌های نقدی و غیرنقدی (اعم از هدیه و غیر آن) اشخاص حقیقی و حقوقی</p> <p>۷- وجوه حاصل از فروش اموال منقول و غیرمنقول مازاد بر نیاز، مستهلک شده و اسقاط سازمان</p> <p>۸- سایر وجوهی که طبق قانون یا مقررات مربوط باید به سازمان پرداخت شود.</p>	
	<p>ماده ۲۲. منابع مالی و اعتباری سازمان به شرح زیر است:</p> <p>۱. مبالغ دریافتی از بودجه عمومی کل کشور در قالب اعتبارات هزینه‌ای و تملک‌داری‌های سرمایه‌ای و نیز سایر وجوه اختصاص داده شده به سازمان از طرف دولت یا سایر دستگاه‌ها طبق قوانین و مقررات</p> <p>۲. درآمدهای حاصل از واگذاری حق پخش محصولات، توزیع و فروش آن‌ها</p> <p>۳. درآمدهای حاصل از عرضه خدمات رسانه‌ای و فنی مهندسی در سطح ملی و بین‌المللی</p> <p>۴. درآمدهای حاصل از برنامه‌های تبلیغاتی و پخش آگهی‌های بازرگانی</p> <p>۵. درآمدهای حاصل از واگذاری حقوق مادی ناشی از مالکیت معنوی در سطح ملی و بین‌المللی</p>	<p>طرح خط‌مشی و اداره صداوسیما و نظارت بر آن ۱۳۹۳</p>

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	<p>۶. کمک‌های نقدی یا غیرنقدی (اعم از هدیه و غیر آن) اشخاص حقیقی و حقوقی</p> <p>۷. وجوه حاصل از فروش اموال منقول و غیرمنقول مستهلک و اسقاطی مازاد بر نیاز سازمان</p> <p>۸. سایر وجوه پرداختی به سازمان طبق قانون یا مقررات مربوط</p>	
طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴	<p>ماده ۴- وظایف هیات امنای عبارتند از:</p> <p>الف- تهیه و پیشنهاد راهبرد و سیاست‌های فرهنگی، هنری، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی سازمان جهت تأیید مقام معظم رهبری</p> <p>پ- تصویب بودجه سازمان</p> <p>ث- تصویب ضوابط اجرایی و مالی معاملاتی سازمان</p> <p>ماده ۷- وظایف هیات مدیره عبارتند از:</p> <p>پ- تدوین بودجه سازمان جهت ارائه به هیات امنای</p> <p>ث- تدوین ضوابط اجرایی و مالی معاملاتی سازمان جهت ارائه به هیات امنای</p> <p>ماده ۸ در خصوص وظایف شورای نظارت:</p> <p>ت- نظارت بر نحوه اجرای بودجه مصوب</p> <p>تبصره ۵- بودجه شورای نظارت به تصویب هیات امنای می‌رسد و در قوانین بودجه سالانه دارای ردیف مستقل است.</p>	در این طرح تصویب بودجه سازمان به عهده هیات امنای گذاشته شده و شورای نظارت بر نحوه اجرای ضوابط مالی نظارت دارد.

بند هفتم: وضعیت فعالیت‌های اقتصادی و غیر رادیو تلویزیونی سازمان

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
طرح اصلاح قانون اداره سازمان صداوسیما ۱۳۸۰	-	-
طرح یک فوریتی اداره صداوسیما ۱۳۹۰	ماده ۸: سازمان برای تحقق اهداف خود با رعایت قوانین از اختیارات زیر برخوردار است:	
	۷. تأسیس و اداره شهرک سینمایی و تلویزیونی، سالن نمایش و ایجاد نمایشگاه در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی با رعایت قانون اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی	
	۸. عضویت در مجامع بین‌المللی، برقراری و گسترش روابط با شرکت‌ها سازمان‌ها، مؤسسات و اتحادیه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی با رعایت اصل ۷۷ قانون اساسی	
	۹. مشارکت در بررسی و تصویب استانداردهای تخصصی در زمینه‌های تولید، توزیع و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، چندرسانه‌ای و فضای مجازی	
طرح خط‌مشی و اداره صداوسیما و نظارت بر آن ۱۳۹۳	ماده ۷: در توضیح وظایف سازمان:	
	ب.۲. برقراری مناسبات رادیویی و تلویزیونی با دیگر کشورها	
	۳. سرمایه‌گذاری و مشارکت با سازمان‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی به منظور تولید تأمین و توزیع برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی در فضای مجازی	
	۴. خرید، فروش و مبادله برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، چندرسانه‌ای و خدمات فنی-مهندسی در زمینه فعالیت‌های رادیو و تلویزیونی در سطح ملی بین‌المللی و منطقه‌ای	

نام طرح قانونی	مواد مرتبط	توضیحات
	۵. تأسیس و اداره شهرک سینمایی برای تولید برنامه‌های تلویزیونی و نیز برگزاری نمایشگاه در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی در راستای مأموریت سازمان با رعایت قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴	
	۶. عضویت در مجامع بین‌المللی، برقراری و گسترش روابط با شرکت‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات و اتحادیه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی رادیو و تلویزیونی با رعایت اصل ۷۷ قانون اساسی	
	۷ مشارکت در بررسی و تصویب استانداردهای تخصصی در زمینه‌های تولید، توزیع و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی و چندرسانه‌ای فضای مجازی	
	۸. خرید، اجاره یا واگذاری تجهیزات، امکانات و بسترهای ارتباطات به منظور توسعه و گسترش و پوششش و ارائه خدمات رسانه‌ای در اقصی نقاط جهان و دستیابی به امکانات و موقعیت‌های جدید	
طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴	ماده ۱۲: سازمان صداوسیما می‌تواند با مشارکت بخش خصوصی داخلی و خارجی به تأسیس شبکه بین‌المللی مبادرت ورزد و ضوابط و چگونگی این امر به تصویب هیأت امنای می‌سد.	

بخش پنجم: نکات مهم پیش‌نویس لایحه پیشنهادی «قانون خط‌مشی، نحوه اداره و نظارت بر صداوسیما»

بند اول: اهداف لایحه

لایحه قانون خط‌مشی، نحوه اداره و نظارت بر صداوسیما بر اساس اصل ۱۷۵ قانون اساسی که تعیین خط‌مشی سازمان صداوسیما، نحوه اداره این سازمان و نظارت بر آن را به تصویب قوانین عادی واگذار کرده است و با هدف رفع خلأهای قانونی و آسیب‌های حقوقی موجود در حوزه پخش‌های رادیویی و تلویزیونی که در گزارش توجیهی به آن‌ها اشاره شد تهیه شده است.

بدینسان، تفکیک روشن میان مقام سیاستگذار و مدیریت و نظارت، رفع انحصار و تک‌صدایی از حوزه پخش‌های رادیویی و تلویزیونی، پیش‌بینی حدود محتوایی برای برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، شفاف کردن نحوه پاسخگویی سازمان صداوسیما، بازنگری در وظایف و اختیارات شورای نظارت، رفع ابهام از نحوه تأمین بودجه و منابع مالی سازمان، تحدید فعالیت‌های فرعی سازمان و سرانجام، تنقیح و شفاف کردن قوانین حاکم بر صداوسیما از اهداف اصلی این لایحه است.

بند دوم: رویکردهای لایحه

الف) در این لایحه، رویکرد کلی این بوده است که راهکارها و مواد پیشنهادی با رعایت ظرفیت‌های کنونی قانون اساسی باشد. بر این اساس، مبنا و مستند اصلی این لایحه، اصول ۱۷۵ و ۴۰ قانون اساسی بوده است.

ب) تلاش شده است پخش‌های رادیو و تلویزیونی از سوی شبکه‌های سازمان با رعایت اصول و قواعد ناظر بر رادیو و تلویزیون‌های خدمت عمومی باشد. از این رو، هم در فصل مربوط به اصول و خطی‌مشی سازمان و هم در سایر فصول لایحه، احکام ناظر بر پخش‌های خدمت عمومی از سایر پخش‌ها متمایز است.

ج) برای تعیین تکلیف وظایف و اختیارات شورای سرپرستی سابق، صلاحیت‌های این شورا، بین چهار رکن مهم سازمان توزیع شده است: هیأت‌امنا، شورای سیاست‌گذاری، رئیس سازمان و شورای نظارت.

هیأت‌امنا متشکل از رؤسای سه قوه و رئیس سازمان است که از جمله، تصویب آئین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری و استخدامی سازمان؛ تصویب نمودار تشکیلاتی سازمان، معاونت‌ها و مدیریت‌های سازمان، تصویب بودجه سالانه سازمان و صورت عملکرد مالی و گزارش‌های سالانه حسابرسی از سازمان و مؤسسات و شرکت‌های تابعه و تصویب ایجاد یا انحلال شبکه‌های رادیو و تلویزیونی جدید را بر عهده دارد.

به منظور تعیین سیاست‌های لازم جهت تحقق خط‌مشی و اصول حاکم بر سازمان و رعایت حدود محتوایی، ایجاد شورای سیاست‌گذاری متشکل از رئیس سازمان، برخی از معاونان وی و سایر صاحب‌نظران پیش‌بینی شده است. در واقع، این شورای عمدتاً سیاست‌های اجرایی را مشخص می‌کند.

ایجاد شورای نظارت نیز با توجه به نص قانون اساسی، متشکل از نمایندگان سه قوه پیش‌بینی شده است اما شرایطی نیز برای اعضا در نظر گرفته شده است. این شورا بر حسن انجام کلیه امور سازمان از جمله بر نحوه اجرای مصوبات هیأت‌امنا و شورای سیاست‌گذاری نظارت می‌کند. رفع اشکالات متعدد کنونی این شورا، از جمله شفاف کردن نوع نظارت و ضمانت اجرای تصمیمات آن در تنظیم مواد مربوط، مورد توجه بوده است.

د) برای خروج از انحصار در حوزه پخش‌های رادیویی و تلویزیونی، مرجع تنظیم مقرراتی تحت عنوان «کمیته تنظیم مقررات» پیش‌بینی شده است. البته موضوعاتی که بخش‌های عمومی یا غیردولتی می‌توانند متقاضی فعالیت رادیویی یا تلویزیونی در خصوص آن‌ها باشد از سوی شورای

سیاست‌گذاری تعیین و در هیأت امنای تصویب خواهد شد. صدور مجوز واگذاری مدیریت فعالیت‌های رادیویی و تلویزیونی و مجوز تأسیس شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی از جمله در عرصه فضای مجازی یا از طریق ایستگاه‌های ماهواره‌ای یا شبکه‌های کابلی و نظارت بر عملکرد این شبکه‌ها به عهده این کمیته قرار دارد.

۵) در زمینه امور اداری و استخدامی، سازمان صداوسیما مؤسسات تابعه آن، مؤسسه دولتی شناخته شده است.

بند سوم: ساختار لایحه

پیش‌نویس لایحه قانون خط‌مشی، نحوه اداره و نظارت بر صداوسیما از هفت فصل تشکیل شده است. در این ساختار بندی، از اصول و فنون علمی قانون‌نویسی و نه رویه‌های متداول موجود استفاده شده است. بر این اساس، در **فصل اول**، مفاهیم و اصطلاحات، تعریف شده اند. برنامه، پخش، پخش ماهواره‌ای، پخش اینترنتی، پخش کابلی و پخش زمینی از جمله مهم‌ترین تعاریفی هستند که در این فصل آمده‌اند

در **فصل دوم**، با توجه به قانون خط‌مشی و اصول برنامه‌های سازمان مصوب ۱۳۶۰ و قوانین متعدد دیگری که طی بیش از سی سال تصویب شده و مأموریت‌هایی به عهده سازمان گذاشته‌اند در خط‌مشی و اصول حاکم بر سازمان پیش‌بینی شده است. گفتنی است که خط‌مشی‌ها از اصول تفکیک شده‌اند و تعمیق و ترویج ارزش‌های اسلامی، تعمیق و ترویج ارزش‌های انقلاب اسلامی، همبستگی، هویت و وحدت ملی، ترویج و تشویق احترام به حقوق و مسئولیت‌های شهروندی، حمایت از خانواده و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی به عنوان خط‌مشی‌های سازمان و عمومی و فراگیر بودن، اصل تنوع و تکثر رسانه‌ای و اصل آزادی بیان و اطلاعات به عنوان اصول پیش‌بینی شده‌اند.

فصل سوم یکی از مهم‌ترین فصول این قانون است که به طور روشن و تفصیلی، حدود محتوایی که باید در پخش‌های صداوسیما رعایت شوند را تعریف و تحدید کرده است. این حدود عبارتند از: حریم خصوصی، حرمت اشخاص، مالکیت‌های فکری، تبلیغات تجاری، امنیت ملی، اسرار دولتی و مذاکرات غیرعلنی، مقدسات عمومی، اخلاق عمومی و نظم عمومی. تعریف و تحدید این حدود، به دو شیوه ایجابی و سلبی صورت گرفته است.

فصل چهارم لایحه، ارکان و تشکیلات سازمان را پیش‌بینی کرده است. ترکیب اعضا و نحوه انتخاب آن‌ها، وظایف و اختیارات، آیین تشکیل جلسات و تصمیم‌گیری از مورد هر رکنی به طور جداگانه مورد توجه واقع شده است. هیأت امنا، شورای سیاست‌گذاری، رئیس سازمان، شورای نظارت و کمیته تنظیم مقررات پخش‌های رادیو و تلویزیونی ارکان سازمان صداوسیما هستند. البته مواد مربوط به کمیته اخیر به دلیل گستردگی و اهمیت خاص آن، در فصل پنجم آمده است.

درواقع، فصل پنجم برای نخستین بار تنظیم مقررات پخش‌های رادیو و تلویزیونی غیردولتی را مقرر می‌کند. از این رو، با تفصیل لازم به این موضوع مهم پرداخته است. موضوع و قلمرو مجوز، شرایط متقاضی، شرایط تقاضا و نحوه رسیدگی و صدور مجوز، حقوق و وظایف دارنده مجوز و سرانجام، جرائم و تخلفات مرتبط با مجوزها مهم‌ترین موضوعات مطرح در این فصل هستند.

امور اداری، استخدامی، مالی و معاملاتی سازمان، موضوع **فصل ششم** این لایحه است که در دو بند جداگانه، امور اداری و استخدامی سازمان و امور مالی و معاملاتی سازمان را مشخص کرده است. در این فصل، منابع درآمدی سازمان به صورت دقیقی پیش‌بینی و مالکیت، سرمایه‌گذاری و مدیریت سازمان در فعالیت‌ها و بنگاه‌ها و شرکت‌ها و مؤسسات غیر رادیو-تلویزیونی ممنوع شده است.

در **فصل هفتم**، برای اجتناب از ابهام و هرگونه تفسیرهای معارض بعدی، فهرست قوانینی که با تصویب این لایحه قانونی منسوخ می‌شوند ذکر شده است.

پیوست‌ها:

پیوست اول: پیش‌نویس لایحه قانون خط‌مشی، نحوه اداره و نظارت بر صداوسیما

مقدمه توجیهی

پس از بازنگری در اصل ۱۷۵ قانون اساسی در سال ۱۳۶۸، تغییرات اساسی در نحوه اداره سازمان صداوسیما ایجاد شد که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

شورای سرپرستی منحل و تمرکز در مدیریت سازمان ایجاد شد.

نصب و عزل رئیس صداوسیما از صلاحیت‌های مقام رهبری شناخته شد.

مسئولیت نظارت بر سازمان به عهده شورایی مرکب از نمایندگان سه قوه گذاشته شد.

تعیین خط‌مشی سازمان به تصویب قانون جدید واگذار شد.

تعیین ترتیب اداره سازمان به تصویب قانون جدید واگذار شد.

تعیین نحوه نظارت بر سازمان به تصویب قانون جدید واگذار شد.

در راستای عمل به اصل مذکور، رهبر معظم انقلاب نخستین رئیس سازمان را منصوب فرموده و شورایی تحت عنوان «شورای سیاست‌گذاری» نیز تشکیل دادند تا سیاست‌های کلان سازمان را تعیین کند. اعضای این شورا از سوی رهبری منصوب شدند.

در سال ۱۳۶۹ نمایندگان مجلس شورای اسلامی، «طرح قانون نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت» را تقدیم مجلس کردند. این طرح قانونی با بحث‌های بسیار جدی در مجلس تصویب شد و مورد ایراد شورای نگهبان قرار گرفت. با اصرار مجلس بر مصوبه خود، موضوع به مجمع تشخیص مصلحت نظام رفت و سرانجام «قانون نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت»، در سال ۱۳۷۰ در مجمع تعیین تکلیف شد.

بدین ترتیب، پس از ایجاد شورای نظارت در ۱۳۷۰، عملاً دو شورا بر سازمان نظارت می‌کردند: شورای سیاست‌گذاری منصوب از سوی مقام معظم رهبری که ناظر بر سیاست‌های کلان بود و شورای نظارت مرکب از نمایندگان قوای سه‌گانه با وظایف و اختیارات نظارتی مبهم.

با وجود این، به دلیل خلأ قانونی در نحوه اداره سازمان و به‌ویژه حدود وظایف و اختیارات رئیس سازمان و در نتیجه، بروز مسائل و مشکلات قانونی در نحوه اداره سازمان صداوسیما، در سال ۱۳۷۳، رهبری به درخواست رئیس جدید سازمان، شورای سیاست‌گذاری را منحل نمودند و اجرای وظایف شورای سرپرستی سابق را به طور موقت بر عهده رئیس سازمان قرار دادند.

رئیس وقت سازمان (دکتر علی لاریجانی) در تاریخ ۱۳۷۳/۲/۲۱ از مقام معظم رهبری تقاضای انتقال کلیه وظایف قانونی شورا به رئیس سازمان را نمودند و رهبری نیز در تاریخ ۱۳۷۳/۵/۹ پاسخ دادند:

«تا وقتی تکلیف این کار به طور قطعی معین نشده است، رئیس سازمان وظایف قانونی شورای سرپرستی سابق را عهده‌دار گردد.»

با توجه به گذشت بیش از ۲۲ سال از این واگذاری و بروز آسیب‌های متعدد و کلان در نحوه اداره سازمان صداوسیما از جمله، تمرکز وظایف و اختیارات متعارض اجرایی و نظارتی در سازمان، نبود حدود محتوایی روشن برای برنامه‌های، خلط کار و ویژه‌های رادیو و تلویزیون‌های عمومی و تجاری، ابهام در پاسخگویی سازمان و ناکارآمدی شورای نظارت، بلااجرا ماندن برخی وظایف نظارتی شورای سرپرستی و بروز مستمر مسائل و معضلات مرتبط با طولانی شدن روند تعیین تکلیف قطعی وظایف واگذار شده - که ارائه طرح‌های قانونی متعدد، از جمله، ارائه چهار طرح قانونی به مجلس شورای اسلامی در فاصله سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴، مؤید وجود این مسائل و معضلات است - رفع این خلأ قانونی و پاسخ به این مسائل معضلات امری اجتناب‌ناپذیر است.

از این رو، لایحه حاضر پس از مطالعه و ترسیم وضعیت قانونی کنونی سازمان صداوسیما و بررسی اعتبار قوانین و مقررات حاکم بر آن، بررسی و آسیب‌شناسی ابتکارهای قانونی متعددی که در این خصوص صورت گرفته‌اند از جمله، با بررسی طرح اداره سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران ۱۳۸۷، طرح اداره صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۰، طرح اداره صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱، طرح واگذاری مدیریتی شبکه‌های ورزشی صداوسیما ۱۳۹۳ و طرح یک فوریتی اداره و نظارت بر سازمان صداوسیما ۱۳۹۴، همچنین با توجه به تحولات راهبردی، فناوری، مدیریتی، سازمانی و ایجاد فضای رقابتی در سطوح بین‌المللی و منطقه‌ای در حوزه اداره رادیو و تلویزیون، تهیه شده است.

این لایحه با توجه به تصریح اصل ۱۷۵ قانون اساسی به اینکه «خط‌مشی و ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن را قانون معین می‌کند» هر سه حوزه مذکور را مورد توجه قرار داده است و عنوان آن نیز با توجه به این تصریح قانونی انتخاب شده است. ترسیم خط‌مشی متناسب با شرایط و نیازهای روز برای سازمان، ارائه راهکارهایی برای حل مشکل تمرکز در سیاست‌گذاری، مدیریت و اجرا و نظارت بر سازمان، رفع انحصار و تک‌صدایی در حوزه پخش‌های رادیو تلویزیونی، رفع خلأ قواعد ناظر بر حدود محتوایی برنامه‌ها، تفکیک بین کار ویژه‌های عمومی و تجاری سازمان، پیش‌بینی سازوکاری برای تنظیم مقررات انواع پخش‌های رادیو و تلویزیونی، رفع ابهام از نحوه تأمین بودجه و منابع مالی سازمان، رفع ابهام از وظایف و اختیارات شورای نظارت و نهایتاً از پاسخگویی سازمان از مهم‌ترین ویژگی‌های این پیش‌نویس است.

متن پیش‌نویس لایحه

مقدمه

قانون زیر بر اساس اصل ۱۷۵ قانون اساسی که تعیین خط‌مشی سازمان صداوسیما، نحوه اداره این سازمان و نظارت بر آن را به تصویب قوانین عادی واگذار کرده است و با هدف رفع خلأهای قانونی در حوزه پخش‌های رادیویی و تلویزیونی، کارآمد کردن نظام پخش رادیو و تلویزیونی در کشور و همگام و همسو شدن نظام مذکور با تحولات، نیازها و اقتضائات ملی و بین‌المللی در حوزه پخش‌های رادیویی و تلویزیونی، به تصویب می‌رسد.

فصل اول: تعاریف

ماده ۱- اصطلاحات به کار رفته در این قانون به شرح زیر تعریف می‌شوند:

۱. سازمان: منظور سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران است.
۲. صداوسیما: منظور سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران است.
۳. برنامه: هر نوع محتوا که با اصول حرفه‌ای تولید و به طور زنده یا ضبط‌شده در زمان مشخص از طریق رادیو و تلویزیون پخش می‌شود.
۴. پخش: قرار دادن هر نوع برنامه در معرض سمع و نظر مخاطبان یک شبکه رادیویی یا تلویزیونی.
۵. پخش ماهواره‌ای: منظور پخش برنامه با استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای برای مخاطبان داخلی یا خارجی است.
۶. پخش اینترنتی: منظور پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی از طریق اینترنت است.
۷. پخش کابلی: منظور پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی از طریق کابل است.
۸. پخش زمینی: منظور پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی از طریق امواج است.
۹. تبلیغات تجاری: پخش هر نوع محتوا در مورد کالاها و خدمات در قبال دریافت عوض مالی یا غیرمالی.

۱۰. تبلیغات خطاب به کودک: تبلیغاتی است که در خلال برنامه‌های کودک و نوجوان پخش می‌شود یا اگر در خلال سایر برنامه‌ها پخش می‌شود، کودکان را خطاب قرار می‌دهد.
۱۱. تبلیغات فرهنگی و اجتماعی: هر نوع تبلیغاتی غیر از تبلیغات تجاری و سیاسی است.
۱۲. تبلیغات سیاسی: منظور تبلیغاتی است که له یا علیه یک شخصیت سیاسی، جریان سیاسی یا نامزد انتخاباتی پخش می‌شود.
۱۳. هیأت امناء: منظور هیأتی است که بر طبق مقررات فصل چهارم این قانون تشکیل و فعالیت می‌کند.
۱۴. شورای سیاست‌گذاری: منظور شورایی است که بر طبق مقررات فصل چهارم این قانون تشکیل و فعالیت می‌کند.
۱۵. شورای نظارت: منظور شورای نظارت بر سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران است که بر طبق مقررات فصل چهارم این قانون تشکیل و فعالیت می‌کند.
۱۶. کمیته تنظیم مقررات: کمیته‌ای است که بر طبق مقررات فصل پنجم این قانون تشکیل و فعالیت می‌کند.

فصل دوم: خط‌مشی و اصول حاکم بر سازمان

بند اول: خط‌مشی سازمان

الف) تعمیق و ترویج ارزش‌های اسلامی

ماده ۲- صداوسیما برای تعمیق و ترویج ارزش‌های اسلامی، تهیه، تولید و پخش برنامه در محورهای زیر را بر عهده دارد:

۱. تبیین و ترویج معارف، آموزه‌ها، ارزش‌ها، فضایل و احکام اسلامی با تکیه بر منابع اصیل اسلامی و استفاده از کارشناسان خبره،
۲. آگاهی‌بخشی، تبیین، اطلاع‌رسانی درباره نحوه شکل‌گیری تمدن اسلامی و تاریخ تحولات آن، مناسبت‌های اسلامی و وقایع تاریخی دینی،

۳. ارتقای آگاهی‌های عمومی از قرآن کریم و ترویج قرائت و فهم قرآن با استفاده از کارشناسان خبره،
۴. ارتقای آگاهی‌های عمومی از تاریخ، فرهنگ، اصول، مبانی، آرمان‌ها و مناسبت‌های تشیع،
۵. تهیه برنامه‌هایی با هدف ارتقای وحدت اسلامی و تقریب مذاهب اسلامی با تکیه بر اشتراکات،
۶. تهیه و پخش برنامه‌هایی با هدف افزایش همبستگی اسلامی بین مسلمانان و کشورهای اسلامی از طریق پوشش وقایع و رویدادها و دیدگاه‌هایی که تعلقات مشترک، احساس همدردی، روحیه همکاری و همیاری بین آن‌ها را افزایش می‌دهد،
۷. تهیه و پخش برنامه‌هایی با هدف مقابله با اسلام‌هراسی و خشن جلوه‌دادن چهره اسلام و مسلمانان.

ب) تعمیق و ترویج ارزش‌های انقلاب اسلامی

ماده ۳- صداوسیما باید برای حمایت از ارزش‌های انقلاب اسلامی، تهیه، تولید و پخش برنامه‌های لازم در محورهای زیر را دنبال کند:

۱. معرفی و تبیین و ترویج مبانی، اصول، ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی،
۲. حمایت از استقلال کشور در ابعاد مختلف به‌ویژه در ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی،
۳. دفاع از جمهوریت نظام جمهوری اسلامی و معرفی انواع انتخابات و تبیین نحوه مشارکت و نقش مردم در اداره امور مختلف نظام،
۴. پوشش نظرها، رهنمودها، توصیه‌ها و تبیین‌های بنیانگذار انقلاب (ره) و رهبری نظام،
۵. تبیین ارزش‌های دفاع مقدس، فداکاری‌های شهدا، جانبازان و سایر ایثارگران و خانواده‌های آنان،
۶. اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی در مورد دستاوردهای انقلاب اسلامی در عرصه‌های مختلف ملی و بین‌المللی،
۷. توجه به مسائل و دغدغه‌های کشورهای در حال توسعه و عقب‌افتاده و پوشش ابتکارها و اقدامات انفرادی و جمعی آن‌ها جهت دستیابی به پیشرفت و توسعه همه‌جانبه،

۸. آگاهی‌بخشی در مورد تاریخ و تحولات اشکال گوناگون سلطه بر کشورها از جمله اشکال مختلف استعمار سنتی و جدید و مبارزات و ابتکارهای ضداستعماری گذشته و در جریان.

ج) تعمیق و ترویج همبستگی، هویت و وحدت ملی

ماده ۴- صداوسیما باید برای تقویت همبستگی، هویت و وحدت ملی، تهیه، تولید و پخش برنامه‌های لازم در محورهای زیر را دنبال کند:

۱. معرفی و تبیین تاریخ و تمدن ایران، سنت‌ها و رسوم ملی و محلی، زبان‌ها و سایر ابزارهای ارتباطی ایرانیان، فرهنگ کلان و خرده‌فرهنگ‌ها و سایر مواردی که در عین توجه به تنوع‌ها، احساس هویت مشترک و وحدت ملی را تقویت کند؛
۲. معرفی خلاقیت‌ها و میراث مشترک ایرانیان، آثار باستانی و میراث فرهنگی ملموس و ناملموس، تنوع فرهنگی، دانش سنتی و صنایع فرهنگی ایران و آگاه کردن عموم از خطراتی که موارد مذکور را تهدید می‌کند؛
۳. پاسداری از زبان فارسی و زبان‌های محلی و حمایت از تنوع زبانی؛ سازمان ضمن توسعه و ترویج زبان فارسی در شبکه‌های ملی، باید استفاده از زبان‌های محلی را در شبکه‌های محلی در اولویت قرار دهد؛
۴. معرفی و تبیین مناسبت‌ها و سمبل‌های ملی از جمله پرچم کشور و سرود ملی و نحوه احترام به آن‌ها؛
۵. در صورت وقوع یا احتمال وقوع بلایای طبیعی و سایر تهدیدهای عمومی، باید ضمن ارائه هشدارها و اطلاعات کافی، با ایجاد یا تقویت فهم مشترک و احساس همبستگی، جهت ارتقای همکاری، ارائه کمک و همیاری بین کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی کشور تلاش کند؛
۶. معرفی شخصیت‌های تاریخی و معاصر و قهرمانان ملی و تبیین زوایای مختلف زندگی آن‌ها به نحوی که بتواند به تقویت همبستگی، هویت و وحدت ملی کمک کند و الگوهای پسندیده‌ای را پیش روی افراد و گروه‌های مختلف جامعه قرار دهد.

د) ترویج و تشویق احترام به حقوق و مسئولیت‌های شهروندی

ماده ۵- صداوسیما برای ارتقای احترام به حقوق و مسئولیت‌های شهروندی، تهیه و پخش برنامه در محورهای زیر را بر عهده دارد:

۱. معرفی و تبیین حقوق شهروندی مقرر در قانون اساسی و سایر قوانین و مقررات کشور در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛
۲. آموزش درباره مفاهیم، ارزش‌ها و مهارت‌های احترام به حقوق دیگران و رعایت مصالح عمومی با استفاده از نظرات کارشناسی؛
۳. برنامه‌های ترویجی و آموزشی در خصوص حقوق گروه‌های مختلف جامعه به‌ویژه اشخاص توانخواه (معلولان)، کودکان، سالمندان، بیماران، بزه‌دیدگان و کارگران؛
۴. رعایت حقوق شهروندی از جمله رعایت حق حریم خصوصی، حقوق ناشی از مالکیت‌های فکری، حق بر آبرو و حرمت و حقوق مخاطبان در کلیه فعالیت‌های خود؛
۵. انعکاس خواست‌ها و نیازهای مردم و مشکلات دستگاه‌های اجرائی در جهت برقراری تفاهم و ارتباط متقابل بین مردم و مسئولین؛
۶. معرفی و تبیین مسئولیت‌های شهروندی نظیر مسئولیت مشارکت در امور سیاسی، حفاظت از محیط‌زیست، رعایت مصالح و منافع عمومی، وفاداری به کشور، پرداخت مالیات، رعایت قوانین و مقررات و زندگی مسئولانه در جامعه؛
۷. تبیین مفهوم، دلایل و فواید حاکمیت قانون، لزوم احترام به قانون و برابری در مقابل قانون، نقد و تقبیح هرگونه قانون‌شکنی و هرج و مرج طلبی؛
۸. تبیین آموزه اسلامی امر به معروف و نهی از منکر و شرایط و نحوه اعمال آن حسب فروض مختلف؛
۹. تبیین فرهنگ همزیستی مسالمت‌آمیز، تفاهم متقابل و گفت‌وگو در جامعه و پیشگیری از دعاوی و اختلافات احتمالی و طرق حل و فصل دوستانه یا قضایی دعاوی و اختلافات.

ه) حمایت از خانواده

ماده ۶- صداوسیما برای حمایت از نهاد خانواده، تهیه و پخش برنامه در محورهای زیر را بر عهده دارد:

۱. تشویق به ازدواج و حمایت از تشکیل خانواده به عنوان بستر روابط صمیمی، سالم و زناشویی پایدار؛
۲. آموزش و اطلاع‌رسانی برای تحکیم بنیان خانواده با توجه به انواع تهدیدهای موجود و محتمل علیه کیان خانواده؛
۳. تبیین مفاهیم و مهارت‌های ارتباط و احترام متقابل بین زن و شوهر، فرزندان و سایر اعضای خانواده و حل‌وفصل مسألت‌آمیز تعارض‌ها و اختلاف‌ها و اجتناب از خشونت در خانواده؛
۴. تبیین حقوق و مسئولیت‌های متقابل کودکان و والدین، رعایت مصالح کودکان از سوی والدین و آموزش احترام به بزرگ‌ترها و سالمندان از سوی خردسالان؛
۵. تقویت و ارتقای همبستگی، همکاری و پیوندهای خانوادگی با استفاده از الگوهای مناسب؛
۶. تبیین وظایف و مسئولیت‌های دولت و نهادهای عمومی و سازمان‌های غیردولتی در قبال خانواده.

و) پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی

ماده ۷- صداوسیما برای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و برخورد درست با آن‌ها، تهیه و پخش برنامه در محورهای زیر را بر عهده دارد:

۱. تبیین و اشاعه فضایل اخلاقی نظیر راست‌گویی، وفای به عهد، وفاداری، نوع‌دوستی، امید به زندگی، تلاش و پشتکار، نظم، انتقادپذیری، تعاون و همکاری و متقابلاً تقبیح رذایل اخلاقی نظیر دروغ‌گویی، خیانت، غیبت، تجسس، دورویی، خودخواهی و خشونت؛
۲. معرفی، تبیین و آموزش مصرف صحیح منابع، ثروت‌ها و کالاهای عمومی و خصوصی و اجتناب از اسراف، تجمل‌گرایی و اتلاف منابع و ثروت‌های طبیعی؛

۳. تبیین زمینه‌ها، علل و عوامل ارتکاب جرائم و تخلفات، شیوه‌های درست پیشگیری از جرائم و تخلفات برخورد با مجرمان و متخلفان با استفاده از نظرات کارشناسان خبره؛
۴. تبیین مفهوم و مصادیق فساد، زمینه‌ها و علل بروز آن، تقبیح هر نوع فساد و میل به فساد، شیوه‌های درست پیشگیری از انواع فساد و برخورد با آن‌ها؛
۵. تبیین شیوه‌ها و مهارت‌های همزیستی مسالمت‌آمیز، علل و زمینه‌های بروز انواع خشونت‌ها و شیوه‌های درست پیشگیری از آن‌ها و حل و فصل آن‌ها؛
۶. تبیین انواع انحرافات اجتماعی نظیر اعتیاد، تکدی‌گری، روابط نامشروع، مدرک‌گرایی و زمینه‌ها و علل بروز آن‌ها، شیوه‌های درست پیشگیری از آن‌ها و برخورد با آن‌ها؛
۷. تبیین مفهوم و مصادیق تبعیض ناروا و زمینه‌ها و علل بروز انواع تبعیض، تقبیح هر نوع تحریک به تبعیض ناروا، ترویج شیوه‌های درست پیشگیری از تبعیض ناروا و برخورد با آن؛
۸. معرفی، تبیین و آموزش سبک زندگی سالم و توأم با معنویت.

بند دوم: اصول حاکم بر سازمان

الف) اصل عمومی و فراگیر بودن

ماده ۸- صداوسیما باید به منظور عمومی و فراگیر بودن، موارد زیر را محقق کند:

۱. پخش‌های سازمان باید در سراسر کشور و به طور همزمان برای همگان به صورت رایگان قابل دسترس و دریافت باشد؛
۲. در کلیه موضوعات و شئون عمومی جامعه به‌ویژه در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، دینی، فرهنگی و اجتماعی، برنامه‌های خبری - اطلاع‌رسانی و تحلیلی - انتقادی، پخش کند؛
۳. در پوشش اخبار و اطلاعات و نظرها و تحلیل‌های راجع به احزاب و جناح‌های سیاسی، به‌ویژه در عرصه رقابت‌های سیاسی و ایام انتخابات، بی‌طرفی خود را حفظ نموده و فرصت دسترسی برابر برای احزاب و جناح‌های سیاسی فراهم کند؛

۴. فراهم‌بودن این امکان برای قوای سه‌گانه که بتوانند اخبار، اطلاعات، نظرها و تحلیل‌های خود را به نحو مناسب از طریق صداوسیما به سمع و نظر عموم برسانند؛
۵. برنامه‌های خبری - اطلاع‌رسانی، تحلیلی - انتقادی و سرگرم‌کننده سازمان باید با لحاظ تنوع فرهنگی کشور به گونه‌ای باشد که زندگی و احوال، علایق، دغدغه‌ها، نیازهای عموم مردم از جمله فرهنگ‌های اقوام و اقلیت‌ها را پوشش دهد و از سوی اقشار مختلف، قابل فهم و پیگیری باشد،
۶. پخش و گزارش بدون تأخیر و کامل اخبار رویدادها و مسائل و موضوعات روز ایران و جهان.

ب) اصل تنوع و تکثر رسانه‌ای

ماده ۹- برای تحقق تنوع و تکثر در محتوای برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی باید رعایت امور زیر مورد توجه قرار گیرد:

۱. برون‌سپاری برخی از شبکه‌های موجود و دادن مجوز به شبکه‌های رادیو و تلویزیونی غیردولتی بر اساس مفاد فصل هفتم این قانون؛
۲. ایجاد فضای رقابتی و ضد انحصاری بین شبکه‌های مختلف رادیویی و تلویزیونی؛
۳. استفاده از فناوری‌های جدید ارتباطی، نظیر فناوری‌های دیجیتال برای تأمین و پخش برنامه‌های صوتی و تصویری متنوع؛
۴. تحقق تضارب دیدگاه‌ها و ارائه تحلیل‌های رقیب در برنامه‌های مختلف به‌ویژه در مناظره‌ها و گفت‌وگوها و مصاحبه‌ها با رعایت اصل انصاف و بی‌طرفی؛
۵. تحقق تنوع در پخش انواع موضوعات خبری، تحلیلی، هنری، طنز، سرگرمی حسب موضوع برنامه و نوع شبکه؛
۶. رعایت معیارهای شفافیت رسانه‌ای و مشارکت شهروندان در تأمین نیروی انسانی، منابع مالی و نظارت بر عملکرد سازمان و شبکه‌ها.

ج) اصل آزادی بیان و اطلاعات

ماده ۱۰- برای رعایت و تحقق آزادی بیان و اطلاعات در صداوسیما، رعایت موارد زیر الزامی است:

۱. سازمان صداوسیما باید در فعالیت‌های خود که با رعایت حدود مقرر در این قانون صورت می‌گیرند از آزادی بیان برخوردار بوده و به آزادی بیان دیگران احترام بگذارد؛
۲. اعمال فشار برای سانسور بر رئیس سازمان، رؤسا و مدیران شبکه‌ها و خبرنگاران از سوی اشخاص عمومی و خصوصی ممنوع است؛
۳. خبرنگاران رادیو و تلویزیون حق جست‌وجو و دسترسی به اطلاعات عمومی موجود در مؤسسات عمومی و خصوصی مشمول قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۸ را دارند؛
۴. دستگاه‌های اجرایی و مقامات و مسئولان امور، موظف هستند با خبرنگاران رادیو و تلویزیون مصاحبه نموده و اطلاعات و توضیحات لازم را در اختیار آن‌ها قرار دهند؛
۵. در جلسات پرسش و پاسخی که از سوی سخنگویان یا روابط عمومی‌های دستگاه‌های اجرایی برگزار می‌شود، خبرنگاران سازمان صداوسیما از حیث دعوت، شرکت، طرح پرسش، ارائه پاسخ و سایر موارد، در اولویت خواهند بود؛
۶. انعکاس واقعیت‌ها و حقایق در قالب اخبار یا گزارش خبری، از وظایف ذاتی سازمان و حق مخاطبان است؛
۷. سازمان حق دارد واقعیت‌ها و حقایق را با استفاده از نظرها و تحلیل‌های کارشناسان برای مخاطبان تبیین کند؛
۸. آزادی بیان تهیه‌کنندگان، کارگردانان، مجریان و سایر مشارکت‌کنندگان در تهیه و پخش برنامه‌های رادیو-تلویزیونی باید از سوی سازمان محترم شمرده شده و از آن‌ها در برابر سانسورهای داخلی و بیرونی حمایت شود؛
۹. مردم حق دارند در سریع‌ترین زمان ممکن، از طریق رادیو و تلویزیون، به اخبار و اطلاعات به روز، درست، کامل و قابل اعتماد دسترسی داشته باشند؛
۱۰. سازمان صداوسیما باید حق انتقاد و آزادی بیان نظرها و تحلیل‌های شخصی و ارزیابی‌های انتقادی مردم و کارشناسان را محترم شمرده و فضای انتقادپذیری و تحمل نظرات مخالف را در خود و جامعه نهادینه کند؛

۱۱. مردم حق دارند طبق «قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات» به اطلاعات سازمان دسترسی داشته باشند.

فصل سوم: حدود قانونی در پخش‌های صداوسیما

بند اول: حریم خصوصی

ماده ۱۱- افشای امور و اطلاعات خصوصی افراد در صداوسیما ممنوع است. در پخش هر نوع فیلم، عکس و صوت از افراد قابل شناسایی باید رضایت آن‌ها اخذ شده باشد و در تهیه و پخش کلیه برنامه‌ها، موارد زیر رعایت شود:

۱. پخش هر نوع صوت و تصویر از کودکان (افراد کمتر از ۱۸ سال) با هویت معلوم، بدون اجازه اولیا یا سرپرست قانونی آنان ممنوع است.
۲. تهیه و پخش فیلم، عکس، صوت و بیان اخبار و مطلب از زندگی افرادی که رسماً وارد عرصه انتخابات شده‌اند آزاد است مشروط بر اینکه به صلاحیت آن‌ها جهت تصدی آن سمت عمومی مربوط باشد و با تحریف و ترکیبی که به آبرو و اعتبار آن‌ها لطمه بزند توأم نباشد.
۳. پخش فیلم، عکس، صدای مقامات و مسئولان و بیان اخبار و مطلب درباره زندگی حرفه‌ای و عمومی آنان، بدون اخذ رضایت قبلی مجاز است.
۴. پخش فیلم، عکس، صوت و بیان اخبار و مطلب درباره زندگی شخصیت‌های اجتماعی در صورتی مجاز است که شخصیت‌های مذکور مخالفت خود را با آن اعلام نکرده باشند، پخش اطلاعات مذکور لطمه مادی یا معنوی متوجه آن‌ها نسازد و با اهداف تجاری صورت نگیرد.
۵. در پخش هر نوع برنامه مستند یا ترکیبی درباره شخصیت‌های اجتماعی باید ضمن رعایت حریم خصوصی آنان، از تعرض به زندگی خصوصی سایر اشخاص مرتبط به‌ویژه اعضای خانواده و خویشان آن‌ها اجتناب شود.
۶. در برنامه‌های صداوسیما، افشای هویت، تصویر و سایر جزئیات زندگی (نظیر شغل، سمت، محل سکونت) اشخاصی که اقدام به خودکشی کرده‌اند یا در نتیجه وقوع حوادث مصنوعی یا بلایای طبیعی دچار آسیب‌های ناخوشایند جسمی شده‌اند، ممنوع است مگر با اجازه خود آنان یا نماینده یا قائم‌مقام آنان یا به حکم مقام قضائی.

۷. هویت، تصویر و سایر جزئیات زندگی (نظیر شغل، سمت، محل سکونت) مظنونان، متهمان، محکومان، زندانیان و قربانیان جرائم به‌ویژه اشخاصی که قربانی سوءاستفاده‌ها یا جرائم جنسی واقع شده‌اند نباید در برنامه‌های صداوسیما افشا شود مگر با رضایت آن‌ها یا به حکم مقام قضایی ذیصلاح برای انجام تحقیقات مقدماتی یا هشدار عمومی.
۸. پخش صحنه‌های مربوط به آسیب‌ها، انحرافات و ناهنجاری‌های اجتماعی نباید به گونه‌ای باشد که به افشای هویت اشخاص داخل در آن صحنه‌ها منجر شود مگر با رضایت خود آنان یا اولیا و سرپرستان قانونی آن‌ها.
۹. در پخش برنامه‌هایی که با رعایت قوانین از اماکن یا محیط‌های عرفاً حساس مثل بیمارستان، دادگاه، زندان، کانون اصلاح و تربیت، کلانتری، مرکز ترک اعتیاد و آسایشگاه سالمندان تهیه شده‌اند افشای هویت و امور خصوصی افرادی که در آنجا حضور داشته‌اند ممنوع است مگر با رضایت خود آن‌ها یا اولیا و سرپرستان قانونی آن‌ها.
۱۰. در پخش برنامه‌های تصویری از مکان‌های عمومی یا از عابران و ارباب‌رجوع، اخذ رضایت از افرادی که تصویر آن‌ها به طور اتفاقی و جزئی در فیلم یا عکس افتاده است لازم نیست مگر آنکه حین تهیه برنامه صریحاً مخالفت کرده باشند یا موضوع برنامه به گونه‌ای باشد که در نتیجه پخش، عرفاً به آبرو و حیثیت آن‌ها لطمه وارد شود.
۱۱. در پخش برنامه‌های راجع به یکی از اعضای یک خانواده یا یک جمع خصوصی که از مکان‌های عرفاً حساس تهیه شده یا مشتمل بر افشای اطلاعات راجع به دیگر اعضای خانواده یا جمع است، باید حریم خصوصی این‌ها نیز محترم شمرده شود.
۱۲. پخش برنامه‌های صوتی و تصویری که به افشای هویت افرادی که در یک اجتماع یا مناسبت خصوصی حضور دارند منجر می‌شود بدون رضایت آن افراد ممنوع است. این امر در مورد افرادی که در یک اجتماع یا مناسبت عمومی شرکت دارند مجاز است مگر در مورد فرد خاصی که صریحاً مخالفت خود را اعلام کرده باشد یا حضور افراد در اجتماع یا مناسبت به گونه‌ای باشد که انتظار متعارف داشته باشند صوت و تصویر آن‌ها بدون رضایتشان پخش نشود.

۱۳. در برنامه‌های راجع به اشخاصی که دچار آسیب‌های روحی و جسمی یا شوک‌های عاطفی شده‌اند و در حالت عادی قرار ندارند نظیر بیماران، تشییع‌کنندگان اموات، آسیب‌دیدگان در نتیجه حوادث و بلایای طبیعی نظیر تصادف، آتش‌سوزی، زلزله، سیل و آوارگی، باید از پخش صوت یا تصویر اشخاصی که هویت آن‌ها قابل تشخیص است اجتناب شود مگر با رضایت صریح قبلی یا بعدی آن‌ها در شرایط جسمی و روحی مناسب.

۱۴. در پخش صوت و تصویر اشخاص ناتوان ذهنی و کلیه افرادی که در نتیجه شدت آسیب روحی و جسمی فاقد اراده سالم باشند، باید از اولیا یا سرپرست قانونی آن‌ها اجازه گرفته شود.

۱۵. پیش از پخش هویت اشخاصی که دچار یک سانحه مرگبار شده‌اند باید خویشان و بستگان نزدیک آن‌ها از موضوع آگاه شوند مگر اینکه به‌رغم تلاش متعارف، امکان ارتباط با آن‌ها فراهم نباشد.

۱۶. در تماس تلفنی با افراد چنانچه با پخش یا ضبط به قصد پخش توأم باشد، باید قبل از انجام مکالمه، موضوع به اطلاع طرف مقابل رسانده شود و رضایت وی جلب شود مگر در مورد مقامات و مسئولان دولتی که اطلاع امر به آن‌ها کفایت می‌کند.

۱۷. در برنامه‌های سرگرمی و طنز که با استفاده از دوربین مخفی تولید شده باشد باید پس از ضبط صحنه‌های مورد نظر و پیش از پخش، رضایت افرادی که موضوع فیلمبرداری قرار گرفته‌اند جهت پخش اخذ شود. در صورت عدم رضایت یک فرد، پخش قسمت مربوط به او، ممنوع است.

۱۸. در کلیه موارد فوق غیر از مقامات و مسئولان و نامزدهای انتخابات، در صورتی که توافق فرد برای پخش صوت و تصویر یا نمایش مسائل خصوصی‌اش جلب شده باشد او می‌تواند در هر مرحله از پخش، با پرداخت هزینه‌ها و خسارت تهیه‌کننده یا پخش‌کننده، رضایت خود را پس بگیرد. در این صورت، باید پخش برنامه متوقف و دلیل آن برای مخاطبان توضیح داده شود.

بند دوم: حرمت اشخاص

۱. ماده ۱۲- در صداوسیما، پخش فیلم، عکس، صوت و بیان اخبار مشتمل بر افترا و اهانت به اشخاص، استفاده از ناسزا، الفاظ و عبارات رکیک و عرفاً اهانت‌آمیز، ممنوع بوده و در تهیه و پخش کلیه برنامه‌ها، موارد زیر رعایت شود:
 ۱. پخش هرگونه مطلب خلاف واقع درباره اشخاص اعم از آنکه به آبرو یا اعتبار آن‌ها لطمه وارد کند یا نکند ممنوع است. تحریف یا ترکیب اظهارات یا صحنه‌ها به گونه‌ای که پیام کذب را به مخاطب منتقل کند در حکم بیان خلاف واقع است.
 ۲. نقل قول از رسانه‌ها یا منابع دیگر، نافی وظیفه کنترل صحت اخبار و اطلاعات نیست. پخش اخبار و اطلاعات با علم به کذب یا اهانت‌آمیز بودن آن‌ها یا بدون بررسی حرفه‌ای صحت آن‌ها، نافی مسئولیت نخواهد بود.
 ۳. اظهارنظرها و انتقادهایی که با استناد به داده‌ها و مستندات و بدون استعمال الفاظ رکیک و فحاشی در مورد نقش یا عملکرد یا دیدگاه مقامات و مسئولان در مسئولیت‌های گذشته یا کنونی آن‌ها پخش شود هتک حرمت محسوب نمی‌شود.
 ۴. پخش طنز یا کاریکاتور در مورد امور عمومی جامعه از جمله در مورد یا بر اساس اظهارات، تصمیمات یا اقدامات مقامات و مسئولان، هتک حرمت محسوب نمی‌شود مگر اینکه طنز بودن برای مخاطبان آشکار نباشد و مطالب با اطلاع‌رسانی اشتباه گرفته شود.
 ۵. چنانچه افترا یا اهانتی در مورد یک گروه نظیر وکلا، پزشکان و مهندسان یا جمعی از اشخاص که از دیگر اعضای اجتماع، قابل شناسایی هستند نظیر شرکت‌کنندگان در یک برنامه یا جلسه صورت گیرد، نماینده آن گروه از جانب گروه و هر شخص عضو آن گروه یا جمع که مدعی است به دلیل عضویتش در آن گروه یا حضورش در آن جمع، افترا یا اهانت عرفاً متوجه وی نیز شده است می‌تواند ادعای هتک حرمت کند.
 ۶. در برنامه‌های داستانی، شخصیت‌پردازی و تعیین نام و نام‌خانوادگی یا لقب برای شخصیت‌های داستانی نباید به نحوی باشد که به دلیل تشابه اسمی با افراد معروف و شخصیت‌های علمی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و دینی، به آبرو و اعتبار آن‌ها لطمه وارد کند.

۷. ذکر نام و نام خانوادگی و القاب و عناوین افراد، به ویژه در برنامه‌های خبری، گفت‌وگویی و مسابقات، باید با نهایت دقت نسبت به تلفظ صحیح نام افراد صورت گیرد، به طوری که موجب اهانت به شخصیت آن‌ها نشود.
۸. در خصوص حرمت نامزدهای انتخابات، مفاد قوانین و مقررات ناظر بر انواع انتخابات از جمله انتخابات ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و شوراهای اسلامی، باید رعایت شود.
۹. در پخش‌های رادیویی و تلویزیونی، رعایت حرمت رئیس دولت و نمایندگان سیاسی کشورهای خارجی اعم از اینکه در ایران باشند یا خارج، لازم است؛ مشروط بر اینکه در آن کشورها نیز نسبت به رئیس دولت و نمایندگان سیاسی ایران رفتار متقابل وجود داشته باشد.

ماده ۱۳- چنانچه در برنامه‌های پخش شده سازمان (اعم از خبری، گزارشی، تولیدی در قالب‌های مختلف بیانی-تصویری و نمایشی) از شبکه‌های محلی، سراسری و بین‌المللی یا در اطلاعیه‌های صادره از سوی آن سازمان، مطالبی مشتمل بر افترا، توهین یا خلاف واقع نسبت به هر شخص (اعم از حقیقی یا حقوقی) باشد یا صوت و تصویر یا مطالب اشخاص تحریف گردد آن شخص می‌تواند بر اساس موارد زیر اقدام کند:

۱. اعتراض خود را به شبکه مربوط منعکس کند. شبکه در صورت قبول اعتراض ظرف ۲۴ ساعت، پاسخ را به صورت عادلانه در همان برنامه و ساعت و در صورت عدم تکرار آن برنامه، در شبیه‌ترین برنامه بعدی به صورت رایگان پخش کند.
۲. در صورت عدم قبول پخش پاسخ از سوی شبکه یا پخش تحریف شده پاسخ، شاکی می‌تواند موضوع را به شورای نظارت منعکس کند و شورای نظارت نیز موظف است در اسرع وقت (حداکثر ۴۸ ساعت) به شکایت رسیدگی نموده و نظر خود را به شبکه ابلاغ کند. شبکه موظف به رعایت نظر شورا است.
۳. اگر سازمان علاوه بر پخش پاسخ شاکی، مطالب یا توضیحات مجددی را که متضمن توهین، افترا یا خلاف واقع باشد، پخش نماید، ذینفع حق پاسخگویی مجدد دارد.

۴. توسل مدعی افترا، توهین و نشر اکاذیب به حق پاسخ در صورتی که به پخش پاسخ او منجر شود به منزله اسقاط حق شکایت در دادگستری خواهد بود.
۵. مهلت اقامه دعوی هتک حرمت ناشی از پخش‌های رادیویی و تلویزیونی سه ماه از تاریخ پخش مطلب مورد شکایت است.
۶. چنانچه شخص مدعی از مقامات و مسئولان و اشخاص حقوقی حقوق عمومی باشد می‌تواند اطلاعات مذکور را تکذیب یا اصلاح کند یا توضیحاتی درباره آن ارائه دهد. تکذیب و توسل به حق تصحیح و توضیح به منزله اسقاط حق شکایت در دادگستری خواهد بود.

بند سوم: مالکیت‌های فکری

۱. ماده ۱۴- پخش اطلاعات و آثار سمعی و بصری مورد حمایت قوانین مالکیت فکری در برنامه‌های مختلف رادیو و تلویزیونی بدون اجازه دارنده یا دارندگان حقوق مادی و معنوی مربوط مجاز نیست و در تهیه و پخش کلیه برنامه‌ها، موارد زیر رعایت شود:
 ۱. در پخش آثار سمعی و بصری باید حق انتساب اثر، حسب نقشی که عوامل مختلف در تهیه و تولید ایفا کرده‌اند رعایت شود.
 ۲. پخش آثار اقتباسی و تبدیل آثار ادبی و هنری دیگران به شکل قابل پخش از رادیو و تلویزیون و اجرای آثار دیگران، مستلزم رضایت دارنده یا دارندگان حق اقتباس، حق تبدیل و حق اجرای اثر است.
 ۳. دخل و تصرف در آثاری که برای پخش در اختیار شبکه‌های رادیو و تلویزیون قرار گرفته است باید با رعایت شرایط توافق شده صورت گیرد. تحریف و سانسور برخلاف شرایط پیش‌بینی شده ممنوع است.
 ۴. پخش آثاری که با نقض حقوق مالکیت‌های فکری دیگران تولید شده‌اند مشروط بر آنکه پخش‌کننده از این امر آگاه باشد یا عرفاً آگاه تلقی شود ممنوع است.
 ۵. استفاده غیرمجاز از علائم تجاری مورد حمایت متعلق به برنامه‌ها یا شبکه‌های دیگران یا حذف غیرمجاز آن‌ها در برنامه‌های رادیو-تلویزیونی ممنوع است.
 ۶. افشای اسرار تجاری دیگران در شبکه‌های رادیو و تلویزیونی ممنوع است.

۷. استفاده تجاری و تبلیغاتی از شهرت، نام، شباهت، تصویر و صوت افراد در برنامه‌های صداوسیما، بدون رضایت صاحب شهرت، نام، تصویر یا صوت ممنوع است.
۸. حق پخش رویدادهای ورزشی اعم از ملی، منطقه‌ای و جهانی باید به صورت رقابتی به شبکه‌های متقاضی واگذار شود.
۹. پخش بدون اجازه آثار دیگران تنها با رعایت شرایط استفاده منصفانه یا برای استفاده‌های آموزشی و شخصی، مجاز است.
۱۰. شبکه‌های رادیو-تلویزیونی می‌توانند اخبار، گزارش‌های سیاسی، اقتصادی و مذهبی روز، گزارش‌های حوادث و اموری را که ویژگی صرفاً اطلاع‌رسانی دارند بدون نیاز به اخذ اجازه و با ذکر منبع، مورد استفاده قرار دهند.
۱۱. رعایت حقوق مالکیت فکری آثار متعلق به اتباع و سازمان‌های خارجی منوط به وجود معاهده یا رفتار متقابل است.

بند چهارم: تبلیغات تجاری

ماده ۱۵- پخش تبلیغات تجاری باید به گونه‌ای باشد که مخاطبان به آسانی بتوانند آن‌ها را از سایر برنامه‌ها تشخیص دهند. پخش تبلیغات تجاری حاوی موارد زیر در هر شرایطی ممنوع است:

۱. تبلیغ دخانیات، مواد مخدر و داروهای روانگردان؛
۲. تبلیغ مواد رادیواکتیو، مواد منفجره و سلاح؛
۳. تبلیغ مواد غذایی و نوشیدنی‌های حرام؛
۴. تبلیغ امور خلاف اخلاق عمومی؛
۵. تبلیغ امور خلاف شرع؛
۶. تبلیغ با استفاده از الفاظ و تصاویر موهن، رکیک و زننده؛
۷. تبلیغ اموری که در قوانین مربوط، جرم یا تخلف شناخته شده‌اند؛
۸. تبلیغ اموری که در قوانین مربوط، تبلیغ آن‌ها ممنوع اعلام شده است؛
۹. تبلیغ حاوی پرچم، اسامی و عناوین دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات عمومی؛
۱۰. تبلیغ حاوی ادعاهای آشکارا خلاف واقع و گمراه‌کننده؛

۱۱. تبلیغ کالاها و خدماتی که از سوی دستگاه‌های ذی‌ربط حسب اختیارات و وظایف قانونی آنها غیرمجاز اعلام شده است؛
۱۲. تبلیغ کالاها یا خدمات فاقد مجوزی که بر اساس قوانین و مقررات، تولید و عرضه آنها منوط به اخذ مجوز از مراجع قانونی ذی‌ربط است؛
۱۳. تبلیغ کالاهایی که مراجع ذیصلاح آنها را مغایر با موازین علمی یا فنی یا ایمنی تشخیص داده باشند.

ماده ۱۶- پخش تبلیغات تجاری حاوی اطلاعات نادرست یا مبهم و نامفهوم که مخاطب معمولی را در مورد یک یا چند عنصر کالا یا خدمت از جمله در مورد ماهیت محصول، ویژگی‌های اصلی محصول، خواص و مزایا، روش و تاریخ تولید، میزان تعهدات عرضه‌کننده، قیمت یا شیوه محاسبه قیمت، لوازم جانبی محصول و تضمینات، فریب داده و موجب اتخاذ تصمیمی از جانب او می‌شود که اگر واقعیت را می‌دانست اتخاذ نمی‌کرد ممنوع است. موارد زیر از مصادیق این نوع تبلیغات گمراه‌کننده است:

۱. استفاده از صفات اغراق‌آمیز تفصیلی و عالی نظیر کاملاً و صد در صد، بهترین، سالم‌ترین، ایمن‌ترین و ارزان‌ترین؛
۲. عدم ارائه اطلاعات دقیق، صحیح، کامل و روشن از کالاها و خدمات؛
۳. استناد به مجوزها و تأییدیه‌هایی که به هر دلیل، معتبر نباشند؛
۴. استناد به تقدیرنامه، جایزه و گواهی صادر شده از مراکز رسمی مورد تأیید مراجع ذی‌صلاح، فراتر از متن آنها؛
۵. هرگونه اعلان یا ارائه اطلاعات نادرست در برهه‌های تعهد یا تضمین کالا و خدمات؛
۶. استناد به منابع و مراجع خارجی در تبلیغ محصولات داخلی بدون تأیید مراجع ذیصلاح؛
۷. حذف یا عدم تصریح به هویت شخص یا بنگاهی که تبلیغ برای او انجام می‌شود؛
۸. تبلیغات حاوی ادعای خلاف واقع و غیرقابل اثبات؛
۹. تقلید از ساختار، متن، شعار، تصاویر، آهنگ و شباهت‌های تبلیغات تجاری دیگر محصولات که مصرف‌کننده را فریب دهد و منجر به گمراهی وی شود؛

۱۰. استفاده از اسامی، عناوین و نشان افراد و مؤسساتی که دارای شهرت هستند به نحوی که مصرف‌کننده را فریب دهد.

ماده ۱۷- تبلیغات تجاری حاوی مقایسه با یک رقیب قابل‌شناسایی برای مخاطبان، نباید آن‌ها را در مورد محصول و خدمات تبلیغ شده یا محصول و خدمات رقیب، گمراه کند. تبلیغات تجاری مقایسه‌ای، تا آنجا که به مقایسه مربوط است، در صورت وجود شرایط زیر مجاز است:

۱. کالاها یا خدماتی را مقایسه کند که نیازهای مشابه را تأمین می‌کنند یا برای اهداف مشابه در نظر گرفته شده‌اند،
۲. به طور عینی یک یا چند ویژگی مادی، مربوط، قابل اثبات و قابل نمایش از آن کالاها یا خدمات از جمله قیمت‌ها را مقایسه کند،
۳. در بازار، بین تبلیغ‌کننده و یک رقیب یا بین علائم تجاری، نام‌های تجاری، دیگر علائم ممیزه، کالاها یا خدمات تبلیغ‌کننده و یک رقیب، سردرگمی ایجاد نکند،
۴. علائم تجاری، نام‌های تجاری، دیگر علائم ممیزه، کالاها و خدمات، فعالیت‌ها یا شرایط یک رقیب را بی‌اعتبار یا بدنام نکند.
۵. از شهرت یک علامت تجاری، نام تجاری یا دیگر علائم ممیزه یک رقیب یا از نشانه مبدأ محصولات رقیب استفاده ناعادلانه نکند.
۶. کالاها یا خدمات را به عنوان تقلید یا کپی کالاها یا خدماتی که یک علامت یا نام تجاری حمایت‌شده دارند، معرفی نکند.

ماده ۱۸- در تبلیغات تجاری راجع به مواد دارویی، آرایشی، بهداشتی، امور پزشکی، خوراکی و آشامیدنی، باید «دستورالعمل نحوه تبلیغ و آگهی‌های دارویی و مواد خوراکی و آشامیدنی، آرایشی، بهداشتی و امور پزشکی»، مصوب ۱۳۸۵/۴/۳ شورای عالی نظام پزشکی و اصلاحات بعدی آن، رعایت شود.

ماده ۱۹- مدت زمان مجاز برای تبلیغ و زمان‌بندی پخش تبلیغات ناظر به کودکان، حسب ایام، مناسبت‌ها و شبکه‌های مختلف از سوی شورای سیاست‌گذاری تصویب خواهد شد. در این تبلیغات، موارد زیر ممنوع است:

۱. مخاطب قرار دادن آن‌ها به منظور تشویق و تحریک به خرید کالا یا خدمات،

۲. القای کمبود و احساس حقارت در صورت نداشتن کالا یا خدمات مورد تبلیغ،
۳. نمایش استفاده کودکان از داروها یا وسایل خطرناک،
۴. نمایش بازی‌های خطرناک یا بازی در محل‌های ممنوع،
۵. نمایش اعتماد به افراد بیگانه یا ورود به مکان‌های ناشناس،
۶. استفاده از صوت یا تصویر اشخاص مشهور و شخصیت‌های برنامه‌های تلویزیونی در تبلیغات،
۷. تبلیغاتی که تغذیه ناسالم را تشویق و تغذیه سالم را تضعیف کنند،
۸. تبلیغ مصرف بی‌رویه و افراطی مواد غذایی،
۹. تبلیغات حاوی عبارت‌هایی گمراه‌کننده درباره ارزش غذایی محصول باشند،
۱۰. تبلیغاتی که کودکان را بدون راهنما در حال استفاده از اینترنت نشان دهد.

بند پنجم: امنیت ملی

ماده ۲۰ - پخش اخبار و اطلاعات زیر به دلیل مغایرت با امنیت ملی ممنوع است:

۱. اخبار و اطلاعاتی که علیه وحدت و تمامیت سرزمینی کشور باشند،
 ۲. اخبار و اطلاعاتی که مردم را به شورش یا اقدام مسلحانه علیه حکومت، دعوت یا تحریک کند،
 ۳. اخبار و اطلاعاتی که به ایجاد یا ادامه اغتشاش و ناآرامی در کشور تحریک یا تشویق کند،
 ۴. اخبار و اطلاعاتی که به تنفرها و اختلافات قومی، محلی، زبانی و مذهبی تحریک کند یا بدان‌ها منجر شود،
 ۵. اخبار و اطلاعاتی که به اقدامات تروریستی تحریک یا از این اقدامات حمایت کند،
 ۶. اخبار و اطلاعاتی که افشاکننده اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده «سری» یا «به کلی سری» باشد،
 ۷. اخبار و اطلاعاتی که در شرایط جنگی، به تضعیف روحیه رزمندگان بیانجامد یا آن‌ها را به ترک دفاع یا تسلیم یا عدم اجرای وظایف نظامی تحریک کند یا تبلیغ از دشمن باشد.
- ماده ۲۱** - در پخش سایر اخبار و اطلاعات مرتبط با امنیت ملی به ترتیب زیر عمل خواهد شد:

۱. در موضوعات، رویدادها و پرونده‌هایی که شورای عالی امنیت ملی یا وزارت اطلاعات، اطلاع‌رسانی درباره آن‌ها به طور موقت محدود کرده‌اند حدود مقرر باید رعایت شود.
۲. پخش اخبار و اطلاعات مربوط به اقدامات تروریستی، ناآرامی‌ها، اغتشاشات و تظاهرات، باید با رعایت حدود مقرر از سوی شورای عالی امنیت ملی صورت گیرد. پخش این اخبار و اطلاعات را نمی‌توان به طور کلی منع کرد.
۳. پخش اخبار و اطلاعات مربوط به رسانه‌ها و گروه‌های معاند نظام جمهوری اسلامی نباید به گونه‌ای باشد که حمایت یا تبلیغ از آن‌ها محسوب شود.
۴. پخش اخبار و اطلاعات مربوط به سران و مقامات کشورهای خارجی نباید به گونه‌ای باشد که به روابط موجود با آن کشورها لطمه وارد کند. پوشش این اخبار باید با استفاده از نظرات مقامات ذیصلاح باشد.
۵. پخش اخبار و اطلاعات در وضعیت‌های اضطراری، مادام که قانون مربوط در این زمینه تصویب نشده است بر اساس مصوبات شورای عالی امنیت ملی خواهد بود.
۶. پخش اخبار و اطلاعات مربوط به جرائم و مجرمان سیاسی از صداوسیما نقض امنیت ملی محسوب نمی‌شود.

بند ششم: اسرار دولتی و مذاکرات غیرعلنی

ماده ۲۲ - افشای اسناد و اطلاعاتی که به موجب قوانین و مقررات مربوط به طبقه‌بندی اطلاعات، در طبقه‌های محرمانه، خیلی محرمانه، سری و به کلی سری طبقه‌بندی شده‌اند در برنامه‌های رادیو-تلویزیونی، ممنوع است. اطلاعات زیر از شمول اسرار دولتی خارج بوده و پخش آن‌ها از صداوسیما مجاز است:

۱. اطلاعات درباره رویدادهای طبیعی و حوادثی که آثار و عواقب آن‌ها محیط‌زیست و سلامت عمومی را تهدید می‌کند،
۲. اطلاعات راجع به نقض حقوق و آزادی‌های اساسی ملت،
۳. اطلاعات درباره فساد یا نقض و عدم رعایت قوانین و مقررات،
۴. اطلاعاتی که در سطح عمومی منتشر شده و قابل دسترس باشد.

ماده ۲۳ - افشای اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده در یک رسانه حتی اگر به صورت غیرمجاز انجام شده باشد آن‌ها را از طبقه‌بندی خارج می‌کند و پخش آن‌ها از صداوسیما مجاز است. همچنین پخش مذاکرات غیرعلنی محاکم دادگستری، مجلس شورای اسلامی و کمیسیون‌های آن، هیأت وزیران و سایر نهادهایی که طبق قانون، مجاز به برگزاری جلسات غیرعلنی هستند ممنوع است اما نقل مطلب از رسانه‌هایی که آن مذاکرات را به طور قانونی یا غیرقانونی افشا کرده‌اند بلامانع است.

بند هفتم: مقدسات عمومی

ماده ۲۴ - پخش و بازپخش برنامه‌های اهانت‌آمیز نسبت به موارد زیر ممنوع است:

۱. مقدسات اسلامی نظیر قرآن کریم، پیامبر اسلام (ص)، پیامبران الهی (ع) و کعبه،
۲. مقدسات مورد احترام سایر ادیان الهی،
۳. مقدسات مذهبی مورد احترام تشیع،
۴. مقدسات مورد احترام سایر مذاهب اسلامی،
۵. برنامه‌هایی که به جریحه‌دار شدن احساسات پیروان سایر ادیان یا به تحریک یا تشدید تنفرهای مذهبی منجر شود.

بند هشتم: اخلاق عمومی

ماده ۲۵ - به منظور حمایت از اخلاق عمومی رعایت موارد زیر در تهیه و پخش کلیه برنامه‌ها لازم است:

۱. تهیه و پخش برنامه‌های مبتذل و مستهجن، مجالس فسق و فجور، مروج روابط نامشروع، بی‌عفتی و بی‌بندباری اخلاقی به نحوی که موجب اشاعه فحشا باشند ممنوع است.
۲. تهیه و پخش برنامه‌های مشتمل بر کلمات و جملات رکیک و مستهجن ممنوع است.
۳. در پخش برنامه‌های صوتی و تصویری حاوی مطالب خشن، ترسناک، مرتبط با امور جنسی و غیرمتناسب با سن کودکان، رعایت معیارهایی که برای رده‌بندی سنی و زمانبندی پخش از سوی شورای سیاست‌گذاری تصویب خواهد شد الزامی است.

بند نهم: نظم عمومی

ماده ۲۶ - پخش برنامه‌های صوتی و تصویری حاوی موارد زیر ممنوع است:

۱. اشاعه، ترویج یا توجیه باورهای نژادپرستانه، مبتنی بر برتری یک نژاد یا پستی نژاد دیگر،
۲. تحریک به ارتکاب جرم،
۳. تحریک به تنفرهای قومی، مذهبی و ملی،
۴. تحریک به خشونت،
۵. تحریک به تبعیض ناروا،
۶. تحریک به نسل‌کشی،
۷. تحریک به فعالیت‌های تروریستی.

فصل چهارم: تشکیلات سازمان

ماده ۲۷- سازمان صداوسیما از ارکان زیر تشکیل می‌شود که هر کدام دارای وظایف و اختیاراتی

به شرح مواد آتی هستند:

۱. هیأت امنای
۲. شورای سیاست‌گذاری
۳. رئیس سازمان
۴. شورای نظارت
۵. کمیته تنظیم مقررات

بند اول: هیأت امنای

ماده ۲۸- هیأت امنای از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

۱. رئیس‌جمهور به عنوان رئیس هیأت،
۲. رئیس مجلس شورای اسلامی،
۳. رئیس قوه قضائیه،
۴. رئیس سازمان به عنوان دبیر هیأت.

ماده ۲۹- جلسات هیأت‌امنا بر اساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب سه چهارم عضو خواهد رسید تشکیل و اداره می‌شود. جلسات باید حداقل دو بار در سال تشکیل شود.

ماده ۳۰- وظایف و اختیارات هیأت‌امنا عبارت است از:

۱. تصویب آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری و استخدامی سازمان؛
۲. تصویب نمودار تشکیلاتی سازمان، معاونت‌ها و مدیریت‌های سازمان؛
۳. تصویب ایجاد یا انحلال شبکه‌های رادیو و تلویزیونی جدید؛
۴. تصویب بودجه سالانه سازمان؛
۵. تصویب صورت عملکرد مالی و گزارش‌های سالانه حسابرسی از سازمان و مؤسسات و شرکت‌های تابعه؛
۶. تصویب انحلال یا انتزاع مؤسسات و شرکت‌های وابسته به سازمان؛
۷. تصویب دستورالعمل مدیریت تعارض منافع در سازمان صداوسیما؛
۸. نظارت بر اجرای صحیح قوانین و امور در سازمان صداوسیما بر اساس گزارش شورای نظارت.

بند دوم: شورای سیاستگذاری

ماده ۳۱- به منظور تعیین سیاست‌های لازم جهت تحقق خط‌مشی و اصول حاکم بر سازمان و رعایت حدود مقرر در فصل سوم این قانون، شورایی متشکل از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

۱. رئیس سازمان صداوسیما به عنوان رئیس شورا،
۲. سه نفر از معاونان سازمان به انتخاب رئیس سازمان،
۳. یک صاحب‌نظر در حوزه سیاستگذاری فرهنگی و رسانه‌ای به انتخاب شورای عالی انقلاب فرهنگی،
۴. یک صاحب‌نظر در حوزه سیاستگذاری فضای مجازی به انتخاب شورای عالی فضای مجازی،
۵. یک صاحب‌نظر در حوزه امور سیاسی و بین‌المللی به انتخاب شورای عالی امنیت ملی.

ماده ۳۲- آیین تشکیل و فعالیت و تصمیم‌گیری شورا به صورت زیر خواهد بود:

۱. جلسات شورای سیاست‌گذاری با حضور حداقل ۵ عضو رسمیت می‌یابد و تصمیمات با اکثریت مطلق اتخاذ می‌شود. شورا در اولین جلسه خود، نایب‌رئیس و دبیر شورا را انتخاب کرده و آیین‌نامه داخلی‌اش را تصویب می‌کند.
۲. مدت عضویت اعضای انتخابی چهار سال خواهد بود. سه ماه پیش از پایان دوره عضویت، اعضای جدید انتخاب خواهند شد. انتخاب مجدد اعضا، تنها برای یک دوره دیگر بلامانع است.
۳. اعضای انتخابی، استعفای خود را به مقامی که حکم عضویت آن‌ها را صادر کرده تقدیم می‌کنند. عزل هر یک از اعضا نیز بر اساس آیین انتخاب آن‌ها خواهد بود.
۴. اعضای شورای سیاست‌گذاری، تا سه سال پس از خاتمه مدت عضویت، استعفا یا عزل، حق تأسیس یا قبول مدیریت‌عاملی یا عضویت در هیأت مدیره هیچ شرکت یا مؤسسه پخش رادیو و تلویزیونی را نخواهد داشت.
۵. مصوبات شورای سیاست‌گذاری جهت استحضار مقام رهبری ارسال می‌شود و کلیه ارکان سازمان مکلف به رعایت این مصوبات هستند.

بند سوم: رئیس سازمان

ماده ۳۳- رئیس سازمان از سوی مقام رهبری منصوب شده و وظایف و اختیارات زیر را بر عهده دارد:

۱. اجرای مصوبات هیأت‌امنا و شورای سیاست‌گذاری؛
۲. اداره امور سازمان و عزل و نصب معاونان و مدیران و به کارگیری نیروی انسانی لازم طبق این قانون و سایر قوانین و مقررات مربوط؛
۳. پیشنهاد نمودار تشکیلاتی معاونت‌ها و مدیریت‌های سازمان و شرح وظایف و مسئولیت‌های آن‌ها به هیأت‌امنا؛
۴. پیشنهاد بودجه سالانه سازمان به هیأت‌امنا؛

۵. پیشنهاد آئین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، اداری و استخدامی سازمان به هیأت‌امنا؛
۶. عقد قرارداد با اشخاص حقیقی یا حقوقی و نمایندگی سازمان در مقابل مراجع اداری و قضائی و انتخاب وکیل با حق توکیل و پایان دادن به دعاوی از طریق مصالحه و نیز ارجاع به داوری با رعایت اصول ۷۷ و ۱۲۵ و ۱۳۹ قانون اساسی؛
۷. برقراری مناسبات رادیویی و تلویزیونی با دیگر کشورها و نمایندگی سازمان در مراجع و مجامع ملی و بین‌المللی؛
۸. اجرای مصوبات کمیته تنظیم مقررات؛
۹. ارائه گزارش عملکرد به هیأت‌امنا و شورای نظارت؛
۱۰. ارائه سایر گزارش‌هایی که طبق این قانون باید تهیه شود.

بند چهارم: شورای نظارت

ماده ۳۴- به منظور نظارت بر عملکرد سازمان صداوسیما، شورای نظارت بر سازمان با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:

۱. دو نفر به نمایندگی از قوه مجریه به معرفی رئیس‌جمهور؛
۲. دو نفر به نمایندگی از قوه قضائیه به معرفی رئیس قوه قضائیه؛
۳. دو نفر به نمایندگی از قوه مقننه به انتخاب مجلس شورای اسلامی.
۴. ماده ۳۵- افرادی که به عنوان عضو معرفی می‌شوند باید واجد شرایط زیر باشند:
۵. حداقل ۵ سال سابقه فعالیت عملی یا نظری در حوزه ارتباطات به‌ویژه رادیو و تلویزیون داشته باشد؛
۶. به مسائل سیاسی و اجتماعی و فرهنگی ایران و جهان آشنایی داشته باشد.

ماده ۳۶- آیین تشکیل و فعالیت و تصمیم‌گیری شورای نظارت به صورت زیر خواهد بود:

۱. شورای نظارت در اولین جلسه خود، رئیس، نایب‌رئیس و دبیر شورا را برای مدت یک سال انتخاب می‌کند. مسئولیت اداره جلسات شورا، انجام مکاتبات و ابلاغ نظرات و مصوبات آن بر عهده رئیس و در غیاب وی، بر عهده نایب‌رئیس خواهد بود. دبیر شورا را می‌توان از خارج از شورا انتخاب کرد. انتخاب مجدد آن‌ها بلامانع است.

۲. ترتیب جلسات و حد نصاب لازم برای اتخاذ تصمیمات و سایر امور داخلی شورا در آیین‌نامه داخلی آن که به تصویب دوسوم اعضای شورا خواهد رسید، تعیین می‌شود.
۳. شورای نظارت برای انجام وظایف خود می‌تواند کارگروه‌های مشورتی در زمینه‌های مورد نیاز نظیر برنامه‌های کودک و نوجوان و تبلیغات تجاری تشکیل دهد و از کارشناسان خبره برای حضور در جلسات دعوت کند.
۴. حضور و فعالیت اعضا در شورا باید ترجیحاً به صورت تمام‌وقت یا به گونه‌ای باشد که وقت و توان لازم برای انجام وظایف خود را داشته باشند.
۵. مدت عضویت اعضا دو سال خواهد بود. سه ماه پیش از پایان دوره عضویت، اعضای جدید انتخاب خواهند شد. انتخاب مجدد اعضا، بلامانع است.

ماده ۳۷- شورا بر حسن انجام کلیه امور سازمان از جمله بر نحوه اجرای مصوبات هیأت‌امنا و شورای سیاستگذاری نظارت می‌کند و حق دسترسی به کلیه اطلاعات سازمان را دارد. رئیس سازمان و معاونین وی و مدیران مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها و دفاتر نمایندگی خارج از کشور موظف هستند اطلاعات و اسناد و مدارک درخواستی شورا را بر طبق دستورالعمل مصوب شورا، در اختیار آن قرار دهند. چنانچه شورای نظارت رأساً یا در نتیجه گزارش یا شکایت دیگران، تخلف یا قصور سازمان را احراز کند می‌تواند یکی از تصمیمات زیر را اتخاذ کند:

۱. تذکر به رئیس سازمان یا شبکه و ارائه توصیه‌های لازم؛
۲. دستور توقف تولید یا پخش یک برنامه به طور موقت یا دائم؛
۳. دستور پخش یک برنامه پخش نشده یا پخش مجدد یک برنامه؛
۴. دستور اصلاح عملکرد یا رویه خلاف قانون و اتخاذ تدابیر جبرانی مناسب؛
۵. دستور پخش پاسخ اشخاص حسب قواعد ناظر بر حق پاسخ؛
۶. گزارش به هیأت‌امنا؛
۷. گزارش به شورای سیاستگذاری؛
۸. گزارش به مقام رهبری؛
۹. گزارش به رؤسای قوای سه‌گانه؛
۱۰. گزارش موضوع به مراجع ذیصلاح اداری و قضایی.

فصل پنجم: تنظیم مقررات پخش‌های رادیو و تلویزیونی

ماده ۳۸- تنظیم مقررات مربوط به پخش‌های رادیویی و تلویزیونی در انحصار سازمان است. سازمان به منظور تمایز بین فعالیت‌های رادیویی و تلویزیونی تجاری و غیرتجاری و ایجاد فضای شفافیت و رقابت و تنوع در این حوزه، سازمان در چهارچوب مصوبات هیأت امناء، حسب مورد نسبت به برون‌سپاری تولید یا ساعت پخش شبکه‌های موجود، واگذاری مدیریت برخی از شبکه‌های موجود به خارج از سازمان و صدور مجوز تأسیس شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی به بخش‌های عمومی یا غیردولتی، اقدام خواهد کرد.

ماده ۳۹- تصمیم‌گیری در خصوص برون‌سپاری تولید یا ساعت پخش شبکه‌های موجود با رئیس سازمان است. صدور مجوز واگذاری مدیریت فعالیت‌های رادیویی و تلویزیونی و مجوز تأسیس شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی از جمله در عرصه فضای مجازی یا از طریق ایستگاه‌های ماهواره‌ای یا شبکه‌های کابلی و نظارت بر عملکرد این شبکه‌ها به موجب مواد آتی این قانون خواهد بود.

بند اول: موضوع و قلمرو مجوز

ماده ۴۰- موضوعاتی که بخش‌های عمومی یا غیردولتی می‌توانند متقاضی فعالیت رادیویی یا تلویزیونی در خصوص آن‌ها باشد از سوی شورای سیاست‌گذاری تعیین و در هیأت امناء تصویب خواهد شد. شرایط و قلمرو مجوزهای پخش، حسب معیارهای زیر خواهد بود:

۱. تمایز بین پخش‌های رادیویی و تلویزیونی؛
۲. تمایز بین نوع پخش از لحاظ زمینی، کابلی، اینترنتی، ماهواره‌ای، و ... بودن؛
۳. تمایز بر اساس قلمرو پخش از لحاظ استانی، منطقه‌ای، ملی، بین‌المللی بودن؛
۴. تمایز بر اساس زبان پخش از لحاظ استفاده از زبان‌های محلی، ملی، خارجی، دوبله، زیرنویس برای برنامه‌های خارجی و ...؛
۵. تمایز از لحاظ موضوع فعالیت؛
۶. درصد مالکیت متقاضی در سایر پخش‌های رادیویی و تلویزیونی یا سایر فعالیت‌های رسانه‌ای.

۷. متقاضی مجوز باید موضوع و قلمرو پخش مورد نظر خود را در تقاضانامه مربوط ذکر کند و پس از اخذ مجوز نیز در چهارچوب همان موضوعی که به او اجازه فعالیت داده شده است به تولید و پخش برنامه اقدام کند.

بند دوم: شرایط متقاضی

ماده ۴۱- متقاضی بخش غیردولتی تنها در قالب یکی از شرکت‌های سهامی مذکور در قانون تجارت می‌تواند درخواست مجوز کند و باید واجد شرایط زیر باشد:

۱. قانوناً اجازه فعالیت در کشور داشته باشد،
۲. در اساسنامه آن فعالیت در زمینه پخش‌های رادیویی یا تلویزیونی یا هر دو تصریح شده باشد،
۳. تابعیت ایرانی داشته باشد،
۴. ورشکسته نباشد،
۵. مدیرعامل یا اعضای هیأت مدیره آن به محرومیت از حقوق اجتماعی محکوم نشده باشند؛
۶. دستگاه‌های اجرایی و نهادهای انقلابی و سایر متقاضیان بخش عمومی، فقط به صورت موردی و با تصویب هیأت امنا و رعایت شرایط خاصی که شورا مقرر می‌کند می‌توانند مجوز پخش دریافت کنند.

بند سوم: شرایط تقاضا و نحوه رسیدگی و صدور مجوز

ماده ۴۲- تقاضا باید به صورت مکتوب و در قالب فرم‌هایی که از سوی کمیته تنظیم مقررات در اختیار متقاضیان قرار می‌گیرد ارائه شود. دریافت و بررسی تقاضاها، صدور مجوزها و نظارت بر رعایت شرایط مذکور در آنها، بر عهده «کمیته تنظیم مقررات» خواهد بود که از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

۱. معاون ذی‌ربط سازمان صداوسیما (به عنوان رئیس)،
۲. یکی از قضات دیوان عدالت اداری به انتخاب هیأت عمومی دیوان،
۳. نماینده وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات،
۴. نماینده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی،
۵. نماینده وزارت کشور،

۶. نماینده معاونت حقوقی رئیس‌جمهور،

۷. نماینده مرکز ملی فضای مجازی.

ماده ۴۳- آیین تشکیل و فعالیت و تصمیم‌گیری کمیته تنظیم مقررات به صورت زیر خواهد بود:

۱. جلسات کمیته با حضور پنج عضو رسمیت می‌یابد. ترتیب جلسات و سایر امور داخلی کمیته در آیین‌نامه داخلی آن با اکثریت دوم سوم اعضای کمیته تصویب می‌شود مشخص می‌گردد.

۲. کمیته برای انجام وظایف خود می‌تواند کارگروه‌های مشورتی تشکیل دهد و از کارشناسان خبره برای حضور در جلسات دعوت کند.

۳. دبیر کمیته پس از دریافت تقاضاها و اخذ استعلام از وزارت اطلاعات، نیروی انتظامی و وزارت کشور، آن‌ها را در نوبت رسیدگی قرار می‌دهد. در هر صورت، به کلیه تقاضاها باید حداکثر ظرف مدت چهار ماه پاسخ داده شود.

۴. در هر حوزه پخش‌های رادیویی و تلویزیونی از لحاظ زمینی، کابلی، اینترنتی، ماهواره‌ای، و در هر قلمرو پخش از لحاظ استانی، منطقه‌ای، ملی، بین‌المللی، تنها یک مجوز به هر متقاضی می‌توان داد.

۵. اگر بیش از یک متقاضی واجد شرایط برای یک مجوز وجود داشته باشد، آن متقاضی که با توجه به همه معیارهای مذکور در فصل دوم این قانون پیش‌بینی می‌شود بهترین خدمات را در محدوده مجوز ارائه خواهد داد در اولویت قرار خواهد گرفت.

۶. مجوزها برای مدت ۳ تا ۵ سال حسب انتخاب متقاضی، امکانات و شرایط فنی، انسانی، نوع برنامه‌سازی، قابلیت‌های مالی و میزان سرمایه‌گذاری متقاضی صادر خواهند شد.

۷. در صدور مجوزها، قواعد رقابت منصفانه و اجتناب از رویه‌های ضدرقابتی رعایت خواهد شد. در صورت نیاز، کمیته می‌تواند از نظرات مشورتی شورای رقابت استفاده کند.

۸. هزینه‌های صدور و تمدید انواع مجوزها به پیشنهاد کمیته و از سوی هیأت امنای تعیین خواهد شد.

ماده ۴۴- در مجوز صادره باید موارد زیر به طور دقیق مشخص شود:

۱. نوع پخش رادیویی یا تلویزیونی (زمینی، کابلی اینترنتی، ماهواره‌ای، و ...)
۲. قلمرو پخش (استانی، منطقه‌ای، ملی، بین‌المللی)،
۳. زبان پخش (محلی، ملی، خارجی، دوبله، زیرنویس برای برنامه‌های خارجی)،
۴. برنامه‌های محلی - منطقه‌ای که برای منافع خاصی از زندگی مردم تهیه می‌شوند (در محدوده‌ای که سرویس برنامه مجوز دارد)،
۵. درصد حداقلی تولیدات ملی بر اساس دسته‌بندی برنامه‌ها (مستند، سریال، برنامه کودک، فیلم سینمایی، موسیقی و ...) که باید در طول ساعات خاصی (از ساعت ... تا ساعت ...) پخش شوند،
۶. مقدار حداقلی برنامه‌ها (.... ساعت) در هر ماه در گروه‌های مختلف برنامه (علمی، مذهبی، اقتصادی، اجتماعی، سرگرمی، محیط‌زیست، کودکان و ...)،
۷. حداقل برنامه‌های بحث، مناظره، میزگرد و سیاسی در طول مبارزات انتخاباتی،
۸. نوع برنامه و حداقل و حداکثر ساعات پخش روزانه و هفتگی،
۹. پارامترهای فنی انتقال،
۱۰. نحوه تأمین مالی شبکه (تبلیغات، لیسانس، پرداخت در ازای دریافت خدمات یا ترکیبی از موارد مذکور)،
۱۱. مهلت برای استفاده از مجوز و زمان آغاز پخش برنامه،
۱۲. طول مدت اعتبار مجوز.

بند چهارم: حقوق و وظایف دارنده مجوز

ماده ۴۵- دارنده مجوز فعالیت رادیویی یا تلویزیونی از آزادی بیان و اطلاعات به شرح مذکور در ماده ۵ (بند چهارم) این قانون و سایر حقوق و آزادی‌هایی که در قوانین و مقررات دیگر برای فعالیت‌های رسانه‌ای پیش‌بینی شده است برخوردار خواهد بود و باید موارد زیر را در فعالیت‌های خود رعایت کند:

۱. حدود مقرر در فصل سوم این قانون، حدود و شرایط مذکور در مجوز و حدود مقرر در سایر قوانین و مقررات کشور.

۲. پخش برنامه‌های خود را حداکثر سه ماه پس از دریافت مجوز آغاز کند. در صورت وجود عذر موجه به تشخیص کمیته، این مهلت حداکثر تا سه ماه دیگر قابل تمدید است.
۳. شش ماه پیش از انقضای مدت اعتبار مجوز، نسبت به تمدید اعتبار آن اقدام کند. با انقضای مدت اعتبار مجوز و عدم تمدید آن، مجوز خودبه‌خود لغو می‌شود.
۴. انتقال مجوز به اشخاص دیگر ممنوع است مگر با موافقت کمیته تنظیم مقررات و رعایت کلیه شرایط لازم در مورد انتقال گیرنده. انتقال نباید مغایر با قواعد و رویه‌های رقابت منصفانه باشد و به انحصار منجر شود.

ماده ۶۶- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، فضای فرکانسی و پهنای باند مورد نیاز را با رعایت قوانین مربوط و قواعد رقابت منصفانه به متقاضیان مجوزهای پخش اختصاص خواهد داد.

بند پنجم: جرائم و تخلفات

ماده ۶۷- در صورتی که شخص حقیقی یا حقوقی مدعی شود در پخش‌های رادیویی یا تلویزیونی دارنده مجوز، یکی از حدود مقرر در فصل سوم این قانون یا در سایر قوانین و مقررات کشور نقض شده است شاکی می‌تواند به دادگستری یا به کمیته تنظیم مقررات شکایت کند. در صورت توسل به دادگستری، شکایت او حسب قوانین و مقررات مربوط به رسیدگی‌های مدنی و کیفری قابل طرح و رسیدگی خواهد بود. در این صورت، کمیته تنظیم پس از صدور تصمیم قطعی از سوی مرجع قضایی، می‌تواند موضوع را از نظر تخلف از حدود و شرایط مجوز، مورد رسیدگی قرار دهد. کمیته تنظیم مقررات، در موارد زیر می‌تواند مجوز صادر شده را لغو می‌کند:

۱. چنانچه هر زمان معلوم شود که دارنده مجوز، در زمان تقاضا، فاقد شرایط قانونی دریافت مجوز بوده است؛
۲. چنانچه فعالیت موضوع مجوز در مهلت مقرر شروع نشود و کمیته احراز کند که ارائه خدمات در عرض سه ماه آینده نیز مقدور نیست؛
۳. شخص دارنده مجوز به هر دلیلی قانوناً منحل اعلام شود.

ماده ۶۸- چنانچه یکی از حدود و شرایط مذکور در مجوز نقض شود کمیته تنظیم مقررات، به موضوع رسیدگی کرده و با اعطای فرصت معقول برای ارائه توضیح از سوی دارنده مجوز، حسب

مورد، یکی از تصمیمات زیر را اتخاذ خواهد کرد و این تصمیم کمیته ظرف ۳ ماه از تاریخ ابلاغ قابل اعتراض در شورای نظارت است:

۱. تذکر به دارنده مجوز برای اجتناب از اقدامات خارج از حدود و شرایط مذکور در مجوز؛
۲. اگر خدمات ارائه شده از سوی دارنده مجوز به نحو اساسی با شرایط مجوز منافات پیدا کرده باشد طی اخطار مکتوب، حداکثر یک ماه برای اصلاح وضعیت به او مهلت می‌دهد. در صورت عدم اصلاح وضعیت در مدت مقرر، مجوز لغو می‌شود.
۳. دستور اقدام یا ترک اقدام فوری یا در ظرف زمانی مشخص؛
۴. تعیین جریمه نقدی متناسب با اهمیت و شدت تخلف و متناسب با منافع مالی ناشی از تخلف؛ در صورت تکرار تخلف یا احراز عمدی بودن تخلف، جریمه تا دو برابر قابل افزایش است؛
۵. دستور توقف پخش یک برنامه به طور موقت یا دائم؛
۶. کاهش مدت اعتبار مجوز از ۵ سال به ۳ سال و از سه سال به ۱ سال حسب مورد؛
۷. تعلیق مجوز پخش برای مدت سه ماه؛
۸. تعلیق مجوز پخش برای مدت ۶ ماه؛
۹. تعلیق مجوز پخش برای مدت یک سال؛
۱۰. عدم تمدید مجوز؛
۱۱. لغو مجوز.
۱۲. گزارش به مراجع قضایی در صورتی که اقدام دارنده مجوز عنوان مجرمانه داشته باشد ضمن اعلام موضوع به رئیس سازمان و شورای نظارت.

فصل ششم: امور اداری، استخدامی، مالی و معاملاتی سازمان

بند اول: امور اداری و استخدامی سازمان

ماده ۴۹- امور اداری و استخدامی سازمان به صورت زیر است:

۱. سازمان صداوسیما، مؤسسه دولتی و دارای شخصیت حقوقی مستقل است. مؤسسات تابعه سازمان نیز مؤسسه دولتی محسوب می‌شوند. شرکت‌ها و مؤسسات تابعه سازمان مادام که

منحل یا از سازمان منتزع نشده‌اند طبق اساسنامه‌های خود و مقررات قانون تجارت اداره خواهند شد.

۲. مرکز اصلی سازمان در تهران است و سازمان می‌تواند با تصویب هیأت امناء در هر منطقه از کشور با توجه به اولویت‌های فرهنگی، سیاسی و جغرافیائی مبادرت به ایجاد مراکز رادیوئی و تلویزیونی کند یا در خارج از کشور با رعایت موازین سیاست خارجی کشور دفاتر نمایندگی ایجاد نماید.

۳. رئیس سازمان با توجه به خط‌مشی و اصول مقرر در این قانون، ساختار تشکیلاتی موجود سازمان را مورد بازنگری قرار داده و ساختار تشکیلاتی مناسب را جهت تصویب در هیأت امناء پیشنهاد می‌کند. مصوبه شورا پس از تأیید در هیأت امناء، مبنای عمل خواهد بود.

بند دوم: امور مالی و معاملاتی سازمان

ماده ۵۰- بودجه و منابع مالی سازمان از محل‌های زیر تأمین خواهد شد:

۱. پیش‌بینی در بودجه کل کشور؛
۲. درصدی از هزینه‌های صدور مجوز به پیشنهاد شورای سیاست‌گذاری و تصویب هیأت امناء؛
۳. درصدی از درآمدهای ناشی از تبلیغات تجاری به پیشنهاد شورای سیاست‌گذاری و تصویب هیأت امناء؛
۴. بهره‌برداری از مالکیت‌های فکری متعلق به سازمان بر طبق آیین‌نامه مدیریت مالکیت‌های فکری سازمان که با پیشنهاد شورای سیاست‌گذاری در هیأت امناء تصویب می‌شود؛
۵. از محل کمک‌های نقدی و غیرنقدی به سازمان طبق قوانین و مقررات مربوط؛
۶. سایر منابع قانونی.

ماده ۵۱- رئیس سازمان باید بودجه تفصیلی سال آتی را حداکثر تا پانزدهم آذرماه هر سال تهیه کرده و برای تصویب به هیأت امناء تسلیم کند.

ماده ۵۲- سایر امور مالی و معاملاتی سازمان به صورت زیر خواهد بود:

۱. آیین‌نامه مالی و معاملاتی سازمان با پیشنهاد رئیس سازمان و تأیید هیأت امناء، در هیأت وزیران تصویب خواهد شد.

۲. سازمان حسابرسی کل کشور، حسابررس و بازررس قانونی سازمان و شرکت‌های تابعه را عهده‌دار خواهد بود و گزارش خود در مورد امور مالی سازمان و ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت‌های تابعه را باید تا پایان خردادماه تسلیم شورای نظارت و هیأت امناء کند.
۳. رئیس سازمان باید صورت عملکرد هر سال مالی سازمان و ترازنامه مربوط به شرکت‌های تابعه را قبل از پایان خردادماه سال بعد به شورای نظارت و هیأت امناء ارائه دهد.
۴. سال مالی سازمان از اول فروردین‌ماه هر سال شروع و در آخر اسفندماه همان سال خاتمه می‌یابد.
۵. از تاریخ تصویب این قانون، مالکیت، سرمایه‌گذاری و مدیریت برای سازمان در فعالیت‌ها و بنگاه‌های موضوع گروه یک و دو ماده ۲ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی و شرکت‌ها و مؤسسات غیررادیو-تلویزیونی اعم از طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای، تأسیس موسسه یا شرکت دولتی، مشارکت با بخش‌های خصوصی و تعاونی و بخش عمومی غیردولتی، به هر نحو و به هر میزان ممنوع است. موارد موجود باید طبق مصوبات هیأت امناء یا منحل یا از سازمان منتزع شود.

فصل هفتم: سایر مواد

ماده ۵۳ - از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، قوانین زیر نسخ می‌شوند:

قانون اداره صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۹/۱۰/۸؛

قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مصوب
۱۳۶۱/۰۴/۱۷؛

قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مصوب
۱۳۶۱/۴/۱۷؛

قانون اساسنامه سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۲/۰۷/۲۷ اصلاحات بعدی
آن؛

تفسیر قانونی از تبصره ۱ ماده ۲ و ماده ۴ قانون اداره صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مصوب
۱۳۶۴/۷/۲۱.

ماده ۵۴ - آیین‌نامه اجرایی این قانون حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ تصویب، از سوی شورای
سیاست‌گذاری تهیه شده و به تصویب هیأت امنای می‌رسد.

پیوست دوم: فهرست قوانین و مقررات غیرمعتبر مرتبط با سازمان صداوسیما

(تهیه شده توسط معاونت تنقیح و تدوین قوانین و مقررات معاونت حقوقی رئیس جمهور)

الف) فهرست قوانین منسوخ صریح

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۱	لایحه قانونی راجع به لغو امتیاز روزنامه‌ها و مجلاتی را که برخلاف منظور مندرج در ماده یک قانون مطبوعات منتشر می‌شود - مواد ۲، ۳، ۵ و ۷	۱۳۴۱/۱۲/۲۵	تبصره لایحه قانونی مربوط به تصویب‌نامه‌هایی که از تاریخ ۱۹ اردیبهشت‌ماه ۱۳۴۰ تا تاریخ افتتاح مجلسین (۱۴ مهرماه ۱۳۴۲) از هیأت وزیران صادر شده مصوب ۱۳۴۲/۹/۲۰
۲	قانون نظام صنفی - ماده ۵۰	۱۳۵۹/۴/۱۳	ماده ۹۶ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴
۳	قانون دیوان عدالت اداری - تبصره ماده ۱۳	۱۳۶۰/۱۱/۴	ماده ۴۹ قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵/۹/۲۵
۴	قانون راجع به موافقتنامه فرهنگی و هنری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر - ماده ۱۰	۱۳۶۱/۱۲/۲	ماده (۱۲) قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دموکراتیک مردمی الجزایر مصوب ۱۳۸۶/۱/۲۹
۵	قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره - تبصره ماده (۳)، ماده (۸) و بند «ب» ماده (۹)	۱۳۷۳/۱۱/۲۳	ماده (۷۷) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۳

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۶	قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات - ماده ۱	۱۳۷۵/۱۲/۱۲	ماده ۲۳ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آن‌ها در امر صادرات و اصلاح ماده (۱۰۴) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۹۱/۵/۱

ب) فهرست قوانین منسوخ ضمنی

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۱	قانون مجازات عمومی - ماده ۲۳۸	۱۳۰۴/۱۰/۲۳	بند ز ماده واحده قانون اصلاح قانون تشکیل دیوان کیفر و بعضی از مواد قانون مجازات عمومی و الحاق چهار ماده به قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۵/۲/۲۲
۲	قانون بودجه سال ۱۳۲۲ کل کشور - جدول پیوست	۱۳۲۲/۸/۲۴	ماده ۲ قانون راجع به تأسیس وزارت اطلاعات مصوب ۱۳۴۲/۱۲/۲۷
۳	قانون تشکیل شهرداری و انجمن شهر و قصبات - ماده ۳۵	۱۳۲۸/۵/۴	قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴/۴/۱۱
۴	لایحه تشویق صادرات و صدور پروانه بازرگانی خارجی - ماده ۱۲	۱۳۳۱/۹/۳۰	قانون تشویق صادرات و تولید مصوب ۱۳۳۳/۱۱/۲۳
۵	لایحه قانونی مقررات امور پزشکی و دارویی - ماده ۵	۱۳۳۲/۳/۵	ماده ۵ قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴/۳/۲۹

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۶	قانون اصلاح تعرفه گمرکی - ماده ۲۱	۱۳۳۷/۴/۱۰	قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰ بند ۷ ماده ۴۰
۷	قانون مربوط به تشکیل دادگاه اطفال بزهدکار - ماده ۹	۱۳۳۸/۹/۱۰	فصل پنجم قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸
۸	اجازه پرداخت مبلغ ۵۰۴۹۰۰۰ ریال به اداره کل انتشارات و رادیو به منظور خرید یک دستگاه فرستنده سیار	۱۳۴۰/۱۲/۵	لایحه قانونی مربوط به تصویب‌نامه‌هایی که از تاریخ ۱۹ اردیبهشت‌ماه ۱۳۴۰ تا تاریخ افتتاح مجلسین (۱۴ مهرماه ۱۳۴۲) از هیأت وزیران صادر شده مصوب ۱۳۴۹/۹/۲۰
۹	قانون راجع به تأسیس وزارت اطلاعات - مواد ۱، ۲ و ۶	۱۳۴۲/۱۲/۲۷	قانون تشکیل رادیو تلویزیون ملی ایران مصوب ۱۳۵۰/۳/۲۹
۱۰	قانون مربوط به نامگذاری روز سوم اسفند به نام روز رضاشاه کبیر	۱۳۴۵/۱/۲۹	سرنگونی رژیم پهلوی و پیروزی انقلاب اسلامی
۱۱	قانون عضویت رادیو ایران و تلویزیون ملی ایران در اتحادیه‌های رادیو تلویزیون آسیا و اروپا	۱۳۴۶/۳/۲۹	تبصره ۱۴ قانون متمم قانون بودجه سال ۱۳۶۱ مصوب ۱۳۶۱/۸/۲۷ و قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی مصوب ۱۳۶۵/۱/۲۶
۱۲	قانون تشکیل سازمان تلویزیون ملی ایران	۱۳۴۶/۴/۶	قانون تشکیل سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران مصوب ۱۳۵۰/۳/۲۹
۱۳	قانون تأسیس شورای عالی فرهنگ و هنر - بند الف ماده ۳	۱۳۴۶/۴/۱۴	قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مصوب ۱۳۶۵/۱۲/۱۲

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۱۴	قانون موافقت‌نامه فرهنگی بین دولت ایران و دولت جمهوری عراق - ماده ۹	۱۳۴۷/۹/۱۸	ماده ۲ قانون موافقت‌نامه فرهنگی بین دولت ایران و جمهوری عراق مصوب ۱۳۵۷/۳/۱۷
۱۵	آیین‌نامه انتظامی پزشکی - ماده ۱۲	۱۳۴۸/۳/۳	تبصره ماده ۲۴ قانون تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۴ و تصویب آیین‌نامه انتظامی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلان حرفه‌های پزشکی و وابسته مصوب سال ۱۳۷۳
۱۶	قانون توسعه شبکه‌های تلویزیونی در شهرستان‌ها	۱۳۴۹/۴/۱۶	تبصره ۵۹ قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰
۱۷	قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران - ماده ۵	۱۳۴۹/۹/۲۴	قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵
۱۸	آیین‌نامه جمع‌آوری و فروش کالای ممنوع و غیرمجاز - ماده ۲	۱۳۵۰/۳/۲۷	قانون تأسیس سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی و اساسنامه آن مصوب ۱۳۷۰/۱۰/۲۴
۱۹	از قانون تشکیل سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران - تبصره ماده ۲، ماده ۵، بندهای ۱ و ۲ ماده ۶، مواد ۷ الی ۱۲، مواد ۱۴ الی ۱۶، مواد ۱۸ و ۱۹	۱۳۵۰/۳/۲۹	اساسنامه سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۲/۷/۲۷، اصل ۱۷۵ قانون اساسی ج.ا.ا. اصلاحی ۳۶۸/۵/۶، مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت مصوب ۱۳۷۰/۷/۱۱، فرمان مقام معظم رهبری مبنی بر محول شدن کلیه وظایف قانونی شورای سرپرستی سابق سازمان صداوسیما به رئیس سازمان مزبور مصوب ۱۳۷۳/۵/۹ و قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۲۰	قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرائم رانندگی-ماده ۸	۱۳۵۰/۳/۳۰	ماده ۳ قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۸
۲۱	قانون مجازات اخلال‌کنندگان در تأسیسات آب و برق و گاز و مخابرات کشور - ماده ۱	۱۳۵۱/۱۰/۱۲	ماده ۶۸۷ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲
۲۲	قانون بودجه اصلاحی سال ۵۳ و بودجه سال ۵۴ کل کشور - تبصره ۵۵	۱۳۵۳/۱۱/۱۵	تبصره ۵۹ قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰
۲۳	اساسنامه شورای عالی اطلاعات و جهانگردی - ماده ۲	۱۳۵۴/۴/۳	بندهای ۱۱ و ۱۸ قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مصوب ۱۳۶۵/۱۲/۱۲ و ماده ۲ قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی ۱۳۷۰/۷/۷
۲۴	تصمیم قانونی راجع به آیین‌نامه جلوگیری از آلودگی هوا- ماده ۸	۱۳۵۴/۴/۲۹	قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۴/۲/۳
۲۵	قانون شمول قانون توسعه شبکه‌های تلویزیونی در شهرستان‌ها به تلویزیون‌های رنگی	۱۳۵۵/۲/۹	تبصره ۵۹ قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰
۲۶	قانون راجع به موافقت‌نامه فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عربی سوریه - ماده ۲	۱۳۵۵/۲/۲۱	ماده ۱۱ قانون راجع به موافقت‌نامه فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری عربی سوریه مصوب ۱۳۶۳/۷/۱۰
۲۷	قانون اصلاح قانون تشکیل دیوان کیفر و بعضی از مواد قانون مجازات عمومی و الحاق	۱۳۵۵/۲/۲۲	ماده ۱۱۶ قانون مجازات اسلامی مبحث چهارم در تعزیرات مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۸

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
	چهار ماده به قانون مجازات عمومی - بند ز ماده واحده		
۲۸	اساسنامه سازمان اقدامات تأمینی و تربیتی - مواد ۳ و ۵	۱۳۵۶/۱۱/۱۵	ماده واحده لایحه قانونی واگذاری اداره امور زندان‌ها به وزارت دادگستری مصوب ۱۲/۶/۱۳۵۸ و ماده ۲ قانون تبدیل شورای سرپرستی زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۶
۲۹	لایحه قانونی انتخابات شوراهای شهر و طریقه اداره آن - ماده ۱۵	۱۳۵۸/۷/۱	ماده ۳۹ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱
۳۰	قانون انتخابات مجلس شورای ملی کشور جمهوری اسلامی ایران - مواد ۱۴، ۳۸ الی ۴۲	۱۳۵۸/۱۱/۱۷	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹
۳۱	لایحه قانونی اساسنامه کمیته ملی المپیک ایران - ماده ۶	۱۳۵۸/۱۲/۱۵	قانون اصلاح لایحه قانون اساسنامه کمیته ملی المپیک ایران مصوب ۱۳۶۰/۴/۳
۳۲	لایحه قانونی راجع به انتخاب سه نفر از قضات کشور برای عضویت در شورای عالی قضایی - ماده ۳	۱۳۵۹/۲/۱۰	قانون اختیارات و وظایف رئیس قوه قضاییه ۱۳۷۱/۱۲/۹
۳۳	از لایحه قانونی اختیارات استانداران - ماده ۳	۱۳۵۹/۳/۲۹	اصل ۱۷۵ قانون اساسی ج.ا.ا اصلاحی ۱۳۶۸/۵/۶ و مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت مصوب ۱۳۷۰/۷/۱۱

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۳۴	لایحه قانونی اصلاح برخی از مواد لایحه قانونی انتخابات مجلس شورای ملی جمهوری اسلامی ایران بند ۴	۱۳۵۹/۴/۱۲	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۹
۳۵	قانون نظام صنفی - ماده ۵۰	۱۳۵۹/۴/۱۳	ماده ۵۱ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴
۳۶	قانون اداره صداوسیما جمهوری اسلامی ایران - مواد ۲، ۳ و ۴، بند د ماده ۵، مواد ۶ و ۹	۱۳۵۹/۱۰/۸	اصول ۱۱۰ و ۱۷۵ قانون اساسی ج.ا. اصلاحی ۱۳۶۸/۵/۶، مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت مصوب ۱۳۷۰/۷/۱۱ و فرمان مقام معظم رهبری مبنی بر محول شدن کلیه وظایف قانونی شورای سرپرستی سابق سازمان صداوسیما به رئیس سازمان مزبور مصوب ۱۳۷۳/۵/۹
۳۷	قانون دیوان عدالت اداری - تبصره ماده ۱۳	۱۳۶۰/۱۱/۴	قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵/۹/۲۵
۳۸	قانون راجع به موافقتنامه فرهنگی و هنری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر - ماده ۱۰	۱۳۶۱/۱۲/۲	ماده (۱۲) قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دموکراتیک مردمی الجزایر مصوب ۱۳۸۶/۱/۲۹
۳۹	اساسنامه سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران - مواد ۳، ۴، ۵، ۱۵، بند ۵ ماده ۱۶ و تبصره آن، بند ۱۴ ماده ۱۶ و بند ۸ ماده ۱۷	۱۳۶۲/۷/۲۷	مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت مصوب ۱۳۷۰/۷/۱۱ و فرمان مقام معظم رهبری مبنی بر محول شدن کلیه وظایف شورای سرپرستی سابق سازمان صداوسیما به رئیس سازمان مزبور مصوب ۱۳۷۳/۵/۹

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۴۰	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی - مواد ۱۵، ۲۴، ۳۱، ۴۷ و ۶۹	۱۳۶۲/۱۲/۹	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷
۴۱	تفسیر قانونی از تبصره ۱ ماده ۲ و ماده ۴ قانون اداره صداوسیما جمهوری اسلامی ایران	۱۳۶۴/۷/۲۱	الف - اصل (۱۷۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اصلاحی ۱۳۶۸/۵/۶ ب - مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص نحوه اجرای اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت مصوب ۱۳۷۰/۷/۱۱ ج - فرمان مقام معظم رهبری مبنی بر محول شدن کلیه وظایف قانونی شورای سرپرستی سابق سازمان صداوسیما به رئیس سازمان مزبور مصوب ۱۳۷۳/۵/۹ نسخ شده است
۴۲	اساسنامه کمیته انقلاب اسلامی ایران - ماده ۴	۱۳۶۵/۳/۴	قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۹/۴/۲۷
۴۳	قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور - ماده ۵	۱۳۶۷/۲/۱	قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۲۳
۴۴	قانون مبارزه با مواد مخدر - ماده ۳۳	۱۳۶۷/۸/۳	قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن مصوب ۱۳۶۷/۸/۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام مصوب ۱۳۷۶/۸/۱۷
۴۵	قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - تبصره ۳۰	۱۳۶۸/۱۱/۱۱	ماده (۲۹) قانون برنامه دوم توسعه مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰
۴۶	قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین - ماده ۴۵ بند ۳	۱۳۶۹/۸/۲۰	قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۴۷	قانون اصلاح مواد ۱۵، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴ و ۶۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن - مواد ۱ و ۲	۱۳۷۰/۱۱/۱۰	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷
۴۸	قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره - تبصره ماده (۳)، ماده (۸) و بند «ب» ماده (۹)	۱۳۷۳/۱۱/۲۳	ماده (۷۷) قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۳
۴۹	قانون اصلاح قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی - مواد ۸، ۱۲ و ۲۴	۱۳۷۴/۶/۲	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷
۵۰	قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات - ماده ۱	۱۳۷۵/۱۲/۱۲	ماده ۲۳ قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آن‌ها در امر صادرات و اصلاح ماده (۱۰۴) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۹۱/۵/۱
۵۱	قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مواد ۴۴، ۵۶، ۶۶، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۶۷، ۱۶۸ و ۱۹۷	۱۳۷۹/۱/۱۷	انقضای زمان اجرا و قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و چگونگی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا، ارائه‌دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۲۲

ج) فهرست قوانین منتفی با اجرا

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۱	لایحه قانونی اجرای ماده واحده مصوب کمیسیون بودجه مجلس شورای ملی - جداول پیوست	۱۳۳۲/۳/۱۱	با اجرا منتفی
۲	تصمیم قانونی مربوط به تکمیل تصمیم راجع به اجازه مصرف اعتبارات منظور در فصول شش‌گانه برنامه هفت‌ساله سازمان برنامه (کمیسیون برنامه) - بند ۱۶	۱۳۳۳/۱۲/۲۸	با اجرا منتفی
۳	صورت ریز دیون بلامحل سنواتی اداره کل انتشارات و رادیو	۱۳۳۵/۹/۱	با اجرا منتفی
۴	قانون راجع به معافیت دستگاه فرستنده تلویزیون از پرداخت حقوق و عوارض گمرکی	۱۳۳۷/۴/۲۹	با اجرا منتفی
۵	لغو تصویب‌نامه راجع به انعقاد قرارداد همکاری با آقای رونالد ادوارد سیمز مقیم لندن به عنوان مشاور روابط عمومی اداره کل انتشارات و رادیو	۱۳۴۶/۴/۱۰	با اجرا منتفی
۶	تصمیم متخذہ کمیسیون دارایی مجلسین دایر به اجازه تحصیل اعتبار از دولت فرانسه جهت تأمین قسمتی از طرح‌های عمرانی کشور	۱۳۴۷/۱۰/۱۱	با اجرا منتفی
۷	آیین‌نامه اجرایی قانون استرداد اراضی واگذاری از زارعین معتاد به مواد مخدر - ماده ۱	۱۳۴۸/۲/۱۴	با اجرا منتفی
۸	تصمیم متخذہ کمیسیون دارایی مجلسین شورای ملی و سنا در مورد مقاوله‌نامه بین دولت شاهنشاهی ایران و دولت جمهوری فرانسه - ضمیمه الف	۱۳۴۸/۲/۳۰	با اجرا منتفی
۹	قانون اجازه تأمین اعتبار برای خرید فرستنده‌های رادیویی	۱۳۵۲/۱۱/۸	با اجرا منتفی
۱۰	لایحه قانونی اداره امور جلسات و نظام‌نامه داخلی مجلس بررسی نهایی قانون اساسی - ماده ۱	۱۳۵۸/۶/۸	با اجرا منتفی

ردیف	عنوان قانون	تاریخ تصویب	منشأ نسخ و عدم اعتبار
۱۱	لایحه قانونی انتخاب اولین رئیس‌جمهور کشور جمهوری اسلامی ایران - مواد ۱۴، ۱۵، ۱۶ و ۱۷	۱۳۵۸/۹/۲۸	با اجرا منتفی